

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇEVRESEL TASARIMA
ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Seda GENÇ**

**Anabilim Dalı : MİMARLIK
Programı : MİMARİ TASARIM**

ARALIK 2005

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇEVRESEL TASARIMA
ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Seda GENÇ

502021008

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 19 Aralık 2005

Tezin Savunulduğu Tarih : 30 Ocak 2006

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Ahsen ÖZSOY

Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. Gülden ERKUT (İ.T.Ü.)

Prof.Dr. Orhan HACIHASANOĞLU (İ.T.Ü.)

ARALIK 2005

ÖNSÖZ

Yönlendirmeleri, katkıları ve yapıcı eleştirileri ile konunun seçimine, gelişimine ve ilerlemesine yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Ahsen Özsoy'a tez çalışmamın başlangıcından sonuna kadar gösterdiği ilgi ve desteği için;

Tezimin her aşamasında, her türlü konuda ve tüm kararlarımda beni destekleyen sevgili aileme; annem Sevil Genç, babam İbrahim Genç ve kardeşim İlker Genç'e koşulsuz yanımda oldukları için;

Çalışmamın tamamlanmasında emeği geçen ve her zaman varlığını hissettiğim canım dostlarım Çiğdem Odabaş, Zümra Toprak, Tuğçe Akıncı, Zeynep Kolçak, Evren Uzer ile unutulmaz yardımlarıyla Dicle Kaptan ve tüm arkadaşlarıma destekleri için;

Son olarak, alan çalışmasına katılan T.E.V. Celalettin Buluğ İlköğretim Okulu öğrencilerine ve okul yönetimine çalışmama gösterdikleri ilgi ve destek için;

çok teşekkür ederim.

Aralık 2005

Seda Genç

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	V
TABLO LİSTESİ	VI
ŞEKİL LİSTESİ	VII
ÖZET	IX
SUMMARY	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amacı ve Kapsamı	2
1.2. Tezin Yöntemi	3
2. KATILIM KAVRAMI, GENÇLERİN VE ÇOCUKLARIN KATILIMI	4
2.1. Tanımı, Özellikleri, Olumlu ve Olumsuz Yönleri	4
2.2. Katılım Kavramının Çıkışı	9
2.2.1. Katılım Fikrinin Çıkış Nedenleri	9
2.2.2. Çocukların ve Gençlerin Katılım Kavramının Geçmişi	10
2.3. Çocukların ve Gençlerin Katılımı, Önemi, Yararları	11
2.4. Çocukların ve Gençlerin Hakları ve Katılımları Konusunda	
Yürütülen Çalışmalar ve Çalışan Organizasyonlar	16
2.4.1. Çocukların ve Gençlerin Hakları ve Katılımları İçin Yürütülen Uluslar	
Arası Resmi Çalışmalar	16
2.4.2. Çocukların ve Gençlerin Hakları ve Katılımları Konularındaki Projeler ve	
Konu ile İlgili Çalışan Uluslar Arası ve Ulusal Organizasyonlar	19
3. PLANLAMA VE TASARIMDA ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMI	27
3.1. Katılım Yaklaşımları ve Tipleri	27
3.2. Katılım Sürecinin Aşamaları ve Tasarımı	33
3.2.1. Katılım Sürecinin Aşamaları	33
3.2.2. Katılım Sürecinin Tasarımı	36
3.3. Katılım Yöntemleri	38
3.3.1. Günlük Gözlem Yapılması ve Birlikte Vakit Geçirilmesi	40
3.3.2. Röportaj	42
3.3.3. Çizimler ve Kolaj Çalışmaları	44
3.3.4. Maket Çalışmaları	46
3.3.5. Günlük Aktivite Çizelgeleri	47

3.3.6. Aile ve Sosyal Yapı Analizleri	48
3.3.7. Müzik, Dans, Skeç, Tiyatro ve Kukla Oyunları	49
3.3.8. Gezi Turları	50
3.3.9. Fotoğraf	52
3.3.10. Davranış Haritaları	53
3.3.11. Anket ve İnceleme Çalışmaları	55
3.3.12. Grup Tartışmaları	57
3.3.13. Atölye Çalışmaları ve Toplum Etkinlikleri	59
3.3.14. Medya	60
3.4. Katılım Yöntemlerinin Süreçle İlişkisi	61
4. ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMININ SAĞLANDIĞI ÖRNEK ÇALIŞMA VE PROJELER	66
4.1. Çocukların ve Gençlerin Sosyal Çevrelerini Etkileyen Katılım Örnekleri	66
4.2. Çocukların ve Gençlerin Fiziksel Çevrelerini Etkileyen Katılım Örnekleri	76
4.3. Bölüm Değerlendirmesi	84
5. ÇOCUKLARIN ÇEVRESEL TASARIMA KATILIMI: ALAN ÇALIŞMASI	86
5.1. Çocuğun Gelişimi ve Çevre	86
5.2. Alan Çalışması	91
5.2.1. Alan Tanıtımı: Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesi	92
5.2.2. Alan Çalışması Amacı ve Örnek Grubun Özellikleri	101
5.2.3. Alan Çalışmasında Kullanılan Yöntemler ve Çalışma Süreci	104
5.2.4. Alan Çalışmasının Sonuçları ve Değerlendirme	109
6. SONUÇLAR	124
KAYNAKLAR	127
EKLER	132
ÖZGEÇMİŞ	148

KISALTMALAR

CFC	: Child Friendly Cities (Çocuk Dostu Şehirler)
ÇOKAUM	: Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi
CRC	: Convention on the Rights of Children (Çocuk Hakları Üzerine Sözleşme)
ÇYDD	: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
GUIC	: Growing Up in Cities (Şehirlerde Büyümek)
MOST	: Management of Social Transformations (Sosyal Değişimlerin Yönetimi)
OYAK	: Ordu Yardımlaşma Kurumu
SCN	: Save the Children (Çocukları Koruyun)
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF	: United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1. Çocukların ve Gençlerin Katılımı Hakkında Toplumdaki Görüşler.....	12
Tablo 2.2. Çocukların Katılımının Katılımcı Her Grup İçin Yararları.....	15
Tablo 2.3. “Çocuk Hakları ve Katılım” Konularında Yürütülen Uluslar Arası Antlaşmalar ve Konferanslar.....	19
Tablo 3.1. Hart’a Göre Katılım Yöntemleri.....	39
Tablo 3.2. Hart ve Driskell’in Öne Sürdüğü Katılım Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	40
Tablo 3.3. Sorunların Belirlenmesine Yönelik Katılım Yöntemleri.....	62/63
Tablo 3.4. Öneri Geliştirilmesine Yönelik Katılım Yöntemleri.....	64
Tablo 3.5. Ürün Elde Edilmesine Yönelik Katılım Yöntemleri.....	65
Tablo 5.1. Çocuklar için tasarlanan veya çocuklar tarafından kullanılan mekanlar.....	89
Tablo 5.2. Çocuklara Yönelik Çevrelerin Genel Tasarım Kriterleri.....	91
Tablo 5.3. Oturdukları Semte Göre Katılımcı Sayısı.....	102
Tablo 5.4. Alan Çalışmasına Katılanların Yaş Grubuna Göre Dağılımları..	102
Tablo 5.5. Ebeveynlerin Eğitim Durumu.....	103
Tablo 5.6. Ebeveynlerin Yaş Dağılımı.....	103
Tablo 5.7. Ebeveynlerin Meslekleri.....	103
Tablo 5.8. Ebeveynlerin Doğum Yerleri.....	103

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1 : “Save the Children” Organizasyonunun Etkin Olduğu Bölgeler...	21
Şekil 3.1 : Katılım Tiplerini Gösteren Model “Hart Merdiveni”	28
Şekil 3.2 : Çocukların ve Gençlerin Katılım Tipleri.....	30
Şekil 3.3 : Katılım Süreci.....	33
Şekil 3.4 : Örnek Katılım Çizelgesi Hazırlanması.....	36
Şekil 3.5 : Katılım Süreç Çizelgesi Örneği.....	37
Şekil 3.6 : Yetişkinler ve Çocukların Birlikte Vakit Geçirmesi.....	41
Şekil 3.7 : Röportajlarla Çocukların Fikirlerinin Alınması.....	42
Şekil 3.8 : Kendi Alanlarında Röportaj Yapılması.....	43
Şekil 3.9 : Çocuklar Tarafından Yapılan Çizimlerden Bir Örnek.....	44
Şekil 3.10 : Çizimlerin Tartışılması.....	45
Şekil 3.11 : Kolaj Çalışması.....	45
Şekil 3.12 : Okul Tasarımı İçin Yapılan Bir Maket Çalışması.....	46
Şekil 3.13 : Günlük Aktivite Çizelgesi Örneği.....	48
Şekil 3.14 : Aile ve Sosyal İlişkileri Gösteren Soy Ağacı Diyagram Örneği.....	49
Şekil 3.15 : Çocukların Düzenlediği Bir Tiyatro Oyununda Görüntü.....	50
Şekil 3.16 : Gezilerde Kullanılan Krokilerden Bir Örnek.....	51
Şekil 3.17 : Çevresel Değerlendirme Örneği.....	52
Şekil 3.18 : Fotoğrafların Sergilenmesi.....	53
Şekil 3.19 : Davranış Haritası Örneği.....	55
Şekil 3.20 : Anketlerde Kullanılan Grafik Cevap Örnekleri.....	56
Şekil 3.21 : Atölye Çalışması Sunumları.....	59
Şekil 3.22 : Haritalama Yöntemi Örneği.....	60
Şekil 4.1 : Fotoğraf Projesine Katılan Çocuklar.....	67
Şekil 4.2 : Fotoğraf Projesi Afişleri.....	68
Şekil 4.3 : “Oda İçinde Oda” Atölyesi Çalışmalarından Fotoğraflar.....	72
Şekil 4.4 : “Kent ve Engel” Atölyesinden Fotoğraflar.....	73
Şekil 4.5 : “Barınak” Atölyesinden Fotoğraflar.....	74
Şekil 4.6 : “Mimarlık ve Kent” Yaz Okulundan Fotoğraflar.....	75
Şekil 4.7 : Oak Park Avlusu ve Otopark Alanı.....	81
Şekil 4.8 : Oak Park Projesi Kapsamında Gerçekleştirilen Maket Çalışması.....	83
Şekil 5.1 : Piaget’nin Öğrenme ve Bilişsel Gelişim Modeli.....	87
Şekil 5.2 : Çocuğun Çevre ile Olan Etkileşimini Tanımlayan Çevresel Bir Model.....	88
Şekil 5.3 : Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesinin İstanbul’daki Konumu.....	93
Şekil 5.4 : Oyak Toplu Konut Sitesi Çevresi.....	93
Şekil 5.5 : Oyak Toplu Konutu Çevresindeki Bölgeler -B: Ayazağa Köyü.....	94
Şekil 5.6 : Oyak Toplu Konutu Çevresindeki Bölgeler -C: Seyrantepe.....	94
Şekil 5.7 : Oyak Toplu Konutu Çevresindeki Bölgeler -D: Sanayi Bölgesi.....	94
Şekil 5.8 : Oyak Toplu Konutu Çevresindeki Bölgeler-E:Ordu Arazisi; F:Maslak.....	94
Şekil 5.9 : Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesinden Görüntüler.....	94

Şekil 5.10 : 11 Parsel Halinde İmara Açılan Ayazağa Oyak Sitesi Vaziyet Planı.....	95
Şekil 5.11 : Ayazağa Oyak Toplu Konutları Vaziyet Planı.....	96
Şekil 5.12 : Cendere Vadisinden Oyak Toplu Konut Sitesinin Görünümü.....	97
Şekil 5.13 : Ayazaga Oyak Sitesinde Çocuklar Tarafından Kullanılan Mekanlar.....	98
Şekil 5.14 : Ayazaga Oyak Sitesinde Çocuklar Tararafından Kullanılan Alanlardan Goruntuler.....	99
Şekil 5.15 : Oyak Sitesinde Yoğun Kullanılan Yollardan Görüntüler.....	100/101
Şekil 5.16 : Oyak Sitesi Arazisi İçerindeki İlkokul.....	102
Şekil 5.17 : İlkokulun Ana Girişi.....	102
Şekil 5.18 : Dijital Gezi Rotası İçin Hazırlanan 1:500 ölçekli Site Vaziyet Planı.....	105
Şekil 5.19 : Çevre Analizi Çalışmasından Görüntüler.....	106
Şekil 5.20 : Resim Çalışmasından Görüntüler.....	106/107
Şekil 5.21 : Maket Çalışmasından Görüntüler.....	107-109
Şekil 5.22 : “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında Ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler.....	112-114
Şekil 5.23 : “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında Ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler.....	115-117
Şekil 5.24 : “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında Ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler.....	118-120
Şekil 5.25 : “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında Ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler.....	122-123

ÇEVRESEL TASARIMA ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMI

ÖZET

Katılım; alınan kararlara o kararlardan etkilenenlerin katılması şeklinde tanımlanır. Kullanıcıların tasarım kararlarına katılabilmesi, ihtiyaçları ve isteklerini belirtebilmesi, konu ile ilgili fikirlerini ve önerilerini açıklaması tasarlananın, kullanıcılar ve toplum için en uygun ve en doğru olmasını sağlayacaktır. Katılım kavramı; hızlı kentleşme, arazilerin ve doğal kaynakların boşa tüketilmesi, merkezleşen hükümet politikalarına karşı bir tepki olarak gündeme gelmiştir. Çocukların ve gençlerin kendisiyle ilgili kararlara katılmasının önemi ise 20. yüzyıl sonlarında kavranmaya başlamıştır.

21. yüzyılda Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı çocuklar ve gençlerden oluşmaktadır. Gelişmekte olan ülkemiz Türkiye’de genç nüfusun yüksek olmasından dolayı yaşadıkları çevrenin önemini vurgulamak; Türkiye için sürdürülebilir kalkınma ve gelişmeyi sağlayabilmek için çevresel tasarımların şu anın ve geleceğin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yorumlanması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Geleceğin yetişkinleri olan çocukların ve gençlerin fikirlerinin ve bakış açılarının kendileri tarafından aktarılması sürdürülebilir gelişmenin önemli adımlarından birisidir.

Bu tez çalışmasının amacı; çocukların ve gençlerin katılımının toplum için anlamı ve önemini vurgulayarak, yaşadıkları çevrenin çocukların ve gençlerin gereksinimlerine cevap veren yapıya sahip olması gerektiği düşüncesiyle çevresel tasarımın, çocuklar ve gençlerin katılımlarıyla gerçekleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktır.

Bu çalışmada öncelikle katılım kavramının tanımı, özellikleri ve fikrin geçmişini incelenerek çocukların ve gençlerin katılımının çıkışı, önemi ve yararları üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra çocukların ve gençlerin hakları ile katılımı üzerine yapılan çalışmalar ve nedenleri incelenip bu konuda yürütülen ulular arası düzenlemeler, projeler ve çocuklarla gençlerin katılımını destekleyen Dünyada ve Türkiye’de etkin olan ulusal ve uluslar arası organizasyonlar hakkında literatür araştırması yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında çocuklar ve gençlerin katılımı konusunda Dünyadaki yaklaşımlar incelenip öne sürülen katılım tipleri belirlenmiştir. Başarılı bir katılım örneğinin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle sürecin doğru tasarlanması ve katılım süreci aşamalarının doğru belirlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple sürecin tasarımı ve aşamaları incelenmiştir. Katılım sürecinde çocuklara, gençlere ve yaşadıkları kültüre uygun yöntemler kullanılması, gerçek bir katılımın sağlanmasını ve doğru veriler elde edilmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla doğru yöntemin veya yöntemlerin seçilmesi amacıyla uygulanmış katılım yöntemleri incelenmiş ve bu yöntemlerin süreçle olan ilişkisi değerlendirilmiştir.

Yapılan incelemelerin çerçevesinde Dünyada yapılmış olan katılım projesi örnekleri araştırılıp, sosyal çevreyi ve fiziksel çevreyi etkileyen katılım örnekleri olmak üzere iki ana başlıkta analiz edilmiştir. Her örnek proje, amacı, aktörleri, hedefleri, süreci, yöntemleri ve değerlendirme ana başlıkları altında ortaya konmuştur.

Çocuğun sosyal ve fiziksel çevresinin katılımlarıyla yetişkinlerle birlikte değerlendirmesi ve tasarlaması, çocuklar için uygun ve anlamlı ortamların oluşturulmasını sağlayacaktır. Bu amaçla alan çalışması çocuğun fiziksel çevresinden biri olan konut bölgelerindeki çevrenin çocukların katılımıyla analiz edilmesi ve değerlendirilmesi şeklinde yapılandırılmıştır. Toplu konut bölgelerinde çocuklar için tasarlanan mekanların yeterli ve uygun özelliklerde olmadığı bir gerçektir. Bu nedenle bu alanların tasarımının bölgede yaşayan veya bölgeyi kullanan çocukların katılımıyla gerçekleşmesinin gerektiği öngörülüp, bir toplu konut yerleşmesindeki mevcut alanların çocuklar tarafından analiz edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine katılımlarını sağlamak üzere alan çalışması yapılmıştır.

Katılım süreçlerinin tasarlanmasında çocuk ve gençlerin katılımını kolaylaştıracak araçların tasarlanması ve onlardan edinilecek bilgilerin tasarım sürecine ve onu takip eden uygulama aşamalarına aktarılmasıyla sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için ilerleme kaydedilecektir. Bu tez çalışması; çocukların ve gençlerin haklarını korumak üzere çalışmalar yürütülen ülkemizde, aslında yaşadıkları çevrenin çocukların ve gençlerin gereksinimlerine cevap veren yapıya sahip olması gerekliliğinin onların kişilik ve gelecekte çevreleri ile olan ilişkilerini belirleyen temel haklarından birisi olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

THE PARTICIPATION OF CHILDREN AND YOUTH IN ENVIRONMENTAL DESIGN

SUMMARY

Participation is defined as active involvement of the concerned population to decision making process. When the users are involved in decisions, determination of their needs and wishes, explanation of their thoughts and suggestions, make the design more applicable and democratic in all levels for the users as well as the whole community. The notion of participation came to light as a reaction to rapid urbanization, wasted consumption of the lands or natural sources and centralized government policies. The importance of children and youth participation in the decision making process has been understood starting from the end of the 20th century.

Population of youth and children is approximately the half of the World's population on 21st century. Young population is high in our developing country, Turkey; that's why the emphasis of the environment they live in and the environmental design should be stronger in order to achieve the sustainable development and their participation would be commented as the answers of the present and the future necessities. One of the important steps of sustainable development is to transfer the ideas and perspectives of the today's children and youth by themselves, who will be adults in the future.

The aim of this thesis is; to put forward the meaning and importance of children's and young people's participation to environmental design and the idea that the environmental design that shape their environment should respond their specific requirements therefore this implies the necessity that young people and children environmental design should be included to this process.

The scope of the study consists of meaning, history and characteristics of participation as well as the efficacy of youth and children participation, its importance and background. Besides these topics, the rights that children and youth have within the participation studies and their reasons have been examined. The international arrangements, projects and global and national active organizations which support children and youth participation have also been analyzed.

In the context of this study, the models and types of children participation are analyzed. The participation processes and their organization are also analyzed to actualize a successful participation model. The process and stages should be designed carefully; accordingly different participation process examples have been studied. In order to make the designs right and convenient to the community, the methods, which are familiar with the culture they live in or to children and youth, need to be used. Consequently participation methods have been studied to select the right one, and the relation between these methods and the process has also been evaluated.

Several examples of international participation projects with youth and children have been studied according to their influence on social and physical environments of them. Every participation project is compared with basic titles: the objective, actors, goals, process, methods and evaluation.

Appropriate and meaningful places could be formed with the participation of children and adults to the process of evaluation and design. With this aim the case study in this research is focused on a residential area which is a major physical environment in a child's daily life and constructed on to evaluate and analyze this area with children. It is a fact that places that are specifically designed for children in mass housing areas are inadequate in size and number and not having the appropriate facilities for children. Therefore anticipating that these areas should be designed with children, this case study includes children's evaluation and participation in development of design solutions for a mass housing area.

It's a necessity for improvement of sustainable development with tools that facilitate youth and child participation while designing participation process and a proper 'translation' of the information gathered from them to the process of design and following application phases. There are organizations which advocate children's and youths' rights in our country. With this study the fact of the children's and youth's right to participate the formation of their environment is underlined which is a fundamental right that forms their personality and their approach to their surrounding.

1. GİRİŞ

Katılım; alınan kararlara o kararlardan etkilenenlerin katılması şeklinde tanımlanır. Kullanıcıların tasarım kararlarına katılabilmesi, ihtiyaçları ve isteklerini belirtebilmesi, konu ile ilgili fikirlerini ve önerilerini açıklaması tasarlanan çevrenin hem kullanıcılar hem de toplum için uygun ve doğru çözümlere ulaşılmasını sağlayacaktır.

Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı çocuklar ve gençlerden oluşmaktadır. Ülkemiz ise genç nüfusun yüksek olduğu ülkeler arasındadır. Hiçbir konuda karar verme hakkına sahip olmayan çocuklar ve gençler için, tüm kararlar yetişkinler tarafından kararlar alınmaktadır.

Çocukların ve gençlerin kendisiyle ilgili kararlara katılmasının önemi 20. yüzyıl sonlarında anlaşılmaya başlamıştır. Tasarım ve karar verme süreçlerinde kendi fikirlerini, bakış açılarını belirtme hakkı uluslar arası sözleşmeler ve programlar ile kabul edilmiştir. Ülkemizin de kabul ettiği bu düzenlemeler ile çocukların ve gençlerin toplumun temel öğeleri olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla alınan kararlarda çocuklar ve gençlerden oluşan toplumun bu kesiminin varlığı unutulmamalıdır. Kentsel çevrenin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için yetişkinlerin ve çocukların fikirlerini paylaşarak yorumlaması toplumdaki her birey için uygun olana ortak bir karar alınarak varılmasını sağlayacaktır.

Araştırmacılar, şehir plancıları ve mimarlar başta olmak üzere meslek adamlarının, yönetim birimlerinin, ailelerinin çocukların ve gençlerin yaşadığı çevreyi geliştirmek ve düzeltmek için onlar adına değil; onlar ile birlikte karar vermesi önemlidir. Nasıl bir yerde yaşamak istedikleri, yaşadıkları çevreyi nasıl değerlendirdikleri, yaşadıkları çevre ile ilgili fikirleri ve yorumlarının neler olduğunun anlaşılması ile tasarlanacak çevrenin onlar için daha uygun şekilde geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Gelişmekte olan ülkemiz Türkiye’de genç nüfusun yüksek olmasından dolayı yaşadıkları çevrenin önemini vurgulamak ve Türkiye için sürdürülebilir kalkınma ve gelişmeyi sağlayabilmek için yapılan çevresel tasarımların şu anın ve geleceğin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yorumlanması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Geleceğin yetişkinleri olan çocukların ve gençlerin fikirlerinin ve

bakış açılarının kendileri tarafından aktarılması sürdürülebilir gelişmenin önemli adımlarından birisidir.

Karar yetkilerini elinde bulunduran yetişkinler dünyayı yönetmektedir. Çocukların ve gençlerin katılımı için elinde gücü bulunduran yetişkinlerin ortaklığına ihtiyaç vardır. Çocuklara verilen önemin ve özenin artması, çocukluğun her yetişkin birey için önemli bir süreç olduğunun anlaşılması ile birlikte çocukların sahip olduğu kapasitenin kullanılmasının gerekliliği açıktır.

1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı

Günümüzde tüm toplumlar çok hızlı bir değişme sürecinden geçmektedir. Kentleşme ve modernleşme, ulaşım ve haberleşmenin yaygınlaşması, insanların ülke içinde birbirleriyle ve diğer ülke toplumlarıyla olan ilişkilerinin çok yoğun bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. İnsanlarda daha iyi yaşama isteği artmıştır. Dolayısıyla çocukların ve gençlerin her yönden nitelikli, bilinçli insanlar olarak yetiştirilmesi ve yarının yetişkinleri olarak sorumluluklarını kavramaları önemlidir.

Türkiye kabul ettiği ve uyguladığı sözleşmeler ve programlarla öncelikle çocuk hakları olmak üzere çocukların fikirlerini ifade etme özgürlüğüne kadar çocuğun sahip olması gerektiği ideal ortamı evrensel ölçütler çerçevesinde sağlamayı da kabul etmiş olmaktadır.

Çocukların büyüdüğü sosyal ve fiziksel çevrenin çocukların davranışları, ruhsal ve bedensel gelişimlerdeki etkilerinin bilindiği günümüzde; çocukların kendi doğal ve yapay çevrelerinin kalitesini etkileyecek kararlarda söz sahibi olmasının toplumu, bireyi ve çevreyi etkilemesiyle çocukların ve toplumun nitelikli olması sağlanacaktır.

Bu bağlamda yapılan tez çalışmasının amacı; çocukların ve gençlerin katılımının toplum için anlamı ve önemini ortaya koyarak, yaşadıkları çevrenin çocukların ve gençlerin gereksinimlerine cevap veren bir yapıya sahip olması gerektiği düşüncesiyle çevresel tasarımın, ihtiyaç ve isteklerini bilen ve ifade eden çocuklar ve gençlerin katılımıyla gerçekleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktır.

1.2 Tezin Yöntemi

Çalışmanın ilk aşamasında katılım kavramı ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Bu kapsamda öncelikle katılım kavramı tanımı, özellikleri ve fikrin geçmişi incelenerek çocukların ve gençlerin katılım fikrinin çıkışı, önemi ve yararları üzerinde durulmuş; çocukların ve gençlerin hakları ile katılımı üzerine yapılan çalışmalar ve nedenleri incelenmiş, bu konuda yürütülen ulular arası antlaşmalar, projeler ve çocuklarla gençlerin katılımını destekleyen Dünyada ve Türkiye’de etkin olan organizasyonlar araştırılmıştır.

Takip eden bölümde çocuklar ve gençlerin katılımı konusunda Dünyadaki katılım tipleri ve yaklaşımları araştırılmıştır. Katılım süreci tasarımı ve aşamaları incelenerek katılım yöntemleri üzerinde durulmuş ve bu yöntemlerin süreçle olan ilişkisi değerlendirilmiştir.

Yapılan incelemeler çerçevesinde Dünyada yapılmış olan katılım projesi örnekleri incelenmiş; sosyal ve fiziksel çevreyi etkileyen katılım örnekleri olmak üzere iki grupta analiz edilmiştir. Her örnek projenin amacı, aktörleri, hedefleri, süreci, yöntemleri ve değerlendirme ana başlıkları altında karşılaştırılmıştır.

Alan çalışması çerçevesinde çocukların yaşadıkları çevreyi ve toplumu algılama ve analiz etmelerinin sağlanması; çocukların kendi sorunlarını ve düşüncelerini ortaya koymaları; konut alanındaki ihtiyaçların belirlenip isteklere cevap veren önerilerin çocuklar tarafından birlikte geliştirilmesi amacıyla dijital gezi, grup tartışmaları, resim ve maket çalışmalarıyla oluşan bir atölye çalışması gerçekleştirilmiştir.

2. KATILIM KAVRAMI, GENÇLERİN VE ÇOCUKLARIN KATILIMI

Bu bölümde katılım kavramı tanımı, özellikleri ve fikrin geçmişi incelenerek çocukların ve gençlerin katılımın fikrinin çıkışı, önemi ve toplumun her kesimi için yararları üzerinde durulmuştur. Çocukların ve gençlerin hakları ile katılımı üzerine yapılan çalışmalar ve nedenleri incelenmiş bu konuda yürütülen uluslar arası düzenlemeler, projeler ve çocuklarla gençlerin katılımını destekleyen Dünyada ve Türkiye'de etkin olan ulusal ve uluslar arası organizasyonlar araştırılmıştır.

2.1 Tanımı, Özellikleri, Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Katılma sözcüğü Büyük Larousse Ansiklopedisi'nde (1986) "bir eyleme, bir işe, bir etkinliğe vb. katılma, onda yer alma; iştirak" olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (1992) katılma iştirak anlamına gelmekte ve iştirak sözcüğü de ortak olma, ortaklık, ortaklaşa, ortaklaşma, bir işte yer alma anlamları ile belirtilmektedir.

Katılma kavramı, Verba tarafından halkın çeşitli şekillerde ve çeşitli konularda kendisi ile ilgili kararlara katılması; Fransız plancısı Coit tarafından bir toplumsal denetim biçimi olarak tanımlanmakta; İngiliz plancı Levin ise katılmayı girişim sözcüğüyle açıklayıp belirlenen bir eylemde girişilen bir seçme eylemi olarak belirtmektedir (Bayazıt, 1982). Papila (1992) ise bilinmeyenlerle karşılaşmalardan doğan kuşkulardan kurtulma, yaratıcı bir eylem ve isteklere göre fiziksel bir tasarım üretimi, yeni bir çevre yaratma, tasarlama süreci hakkında bilgi edinme, kendi düşüncesini belirgin kılma, insanların birbirine saygı gösterdikleri mantıksal bir çerçeve sağlama olarak belirtmiştir.

Planlama ve tasarımda katılımı ele alırsak, alınan kararlara o kararlardan etkilenenlerin katılması şeklinde tanımlanabilir. Plancılar ile toplum arasında karşılıklı etkileşim sürecinin sağlanması şeklinde olan katılımı, planlama ve tasarlama kararlarında o kararlardan etkilenenlerin etkin rol alması vazgeçilmez bir unsurdur. Bunun yanı sıra demokratik karar verme süreçlerinin en önemli parçası olan katılım kavramı demokrasiyle birlikte daha çok anlam ifade eder. Katılım süreci, kararı paylaşmaktan başlayarak, karar sürecinde yer almak, kararın

sonuçlandırılması gibi birbirinden farklı birçok adımı içermektedir. Tüm bu tanımlamaların ortak yönü ise hepsinin sadece tek bir kişiyi kapsamamasıdır. Katılma eylemi çoğul bir eylem olup kişinin bir toplulukla beraber, etkileşim içersinde ortak karar vermesidir.

Katılım, büyük ölçekte halkın yönetim kararlarına katılmasından, ülke çapındaki kararlara tepki göstermesine kadar çeşitli eylemleri kapsarken, küçük ölçekte ise, halkın kendisi ve çevresiyle ilgili kararlara katılımını içerir.

Katılım sağlanmasının nedeni basitçe topluma uygun olan en doğru kararın alınmasının gerekliliğidir. Planlama sürecinde halkın katılımının artmasıyla, toplumun plancıların, yönetimin ve alınacak kararların üzerindeki etkinliği artar; planlama sürecinde ortaya konan kavramların çeşitliliğinin artmasıyla ise farklı bir çok öneriye ve çözüme ulaşılır.

▪ **Katılımın genel özellikleri:**

Driskell (2002), katılımın genel özelliklerini yerel, açık, kapsamlı, interaktif, yanıt verici, konu ile ilgili, eğitici, yansıtıcı, şekil verici, sürdürülebilir, kişisel ve gönüllü olması olarak sıralamıştır.

Yereldir. Yerel toplumun ihtiyaçları ve o toplumun sorunları üzerine odaklanmıştır. Dışarıdan olanlar halkı dinlemek ve onlara destek vermek üzere yardımcı olabilirler. En önemli rol; ihtiyaçları ve sorunları üzerinde odaklanılan bölgede yaşayan grubundur.

Açıktır. Bütün katılımcılara açık olmalıdır. Bünyesi hakkında, misyonları ve proje kapsamında incelenecek konular ve yapılacak faaliyetler ile ilgili tüm organizasyonun açık olması gerekmektedir. Eğer projede bölge dışından yer alan varsa mutlaka yerel yöneticiler, kuruluşlar da bu grubun içersine dahil edilmelidir.

Kapsamlıdır. Katılım süreci toplumun her bireyine açık olmalıdır. Yaş, cinsiyet, ırk, etnik geçmiş, din veya sosyo-ekonomik duruma bakılmaksızın herkes projeye dahil olabilmelidir.

İnteraktiftir. O bölgede oturanların birbirlerini dinlemesiyle ilgilidir. Karşılıklı etkileşim söz konusudur. Bununla beraber yerel halktan olmayanların da o bölgedekiler hakkında bilgi edinmesinin yanı sıra değişik görüş açılarının belirtilmesi de katılım kavramının insanların birbirlerini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Yanıt vericidir. Her süreç birbirinden farklıdır. O topluma uygundur, yani katılan topluluğun ihtiyaçlarına ve durumuna göre şekillenmektedir. Dolayısıyla toplumun veya grubun ihtiyaçlarına ve sorunlarına cevap vermesinden dolayı farklı gruplar için aynı süreç ve aynı sonuçlar görülmemektedir.

Konu ile ilgilidir. Katılım o bölgeye ait bilgiyi ortaya çıkarmaktadır. Kullanıcıların çevreleri ve yaşamları ile ilgili bilgilerini ve düşüncelerini geliştirmektedir.

Eğiticidir. Projeyi destekleyenler, yerel yönetim, proje ekibi ve her yaştaki katılımcı; kısacası toplumdaki her grup için bir öğrenme yöntemidir. Öncelikle grup olarak sorunları ortaya koyma ve planlama yapma olmak üzere problemleri çözme ve demokratik karar verme süreçleri öğrenilmektedir.

Yansıtıcıdır. Birey veya grup olarak çalışma ve öğrenme için bir fırsattır. Bölgeyi ve toplumu etkileyecek daha büyük sorunların belirlenmesinde, katılım yol göstericidir. İlerde oluşabilecek potansiyel sorunların açığa çıkabilmesini ve öğrenilen bu bilgiler ile katılım deneyimini yaşayan insanların kararlarda daha profesyonel davranmasını sağlamaktadır.

Şekil vericidir. Amacı, belirlenen ihtiyaçlara ve sorunlara bir çözüm bulabilmek olan katılım, sadece fiziksel ve ekonomik değişimlerde değil aynı zamanda toplum ve yönetim arasındaki ilişkide de değişikliklere neden olmaktadır. Toplum ile yönetim arasındaki değişiklik gibi katılan tüm bireyler veya toplulukların karşılıklı ilişkilerinde ve birbirlerine bakış açılarında da değişimleri getirmektedir.

Sürdürülebilirdir. Eğer bölge halkı kendi ihtiyaçlarına cevap vereceğine inanırsa, tasarımına, planlanmasına ve uygulamasına katılabilirler. Eğer genel olarak sürdürülebilir gelişme kavramına ele alırsak, yerel bilgilerin ve kapasitelerin canlandırılması ve geliştirilmesine yardımcı olan, bireylerin kişisel sorumluluklarını artıran katılım ile sürdürülebilir gelişme gerçekleşecektir.

Kişiseldir. İnsanların etkileşimi için bir yöntemdir. Gençlerle bir katılım projesinde çalışan yetişkinler onların ihtiyaçlarına saygılı, açık görüşlü, dinlemeye ve öğrenmeye istekli olup gençlerin ilgi alanlarındaki konulara özen göstermesi önemlidir. Çalışmanın ortak yürütülmesi onların hayatlarında olumlu değişiklikler sağlamaktadır.

Gönüllüdür. Katılım hiçbir zaman zorunluluk değildir. Bireyler yani katılımcılar ortaya konanların önemini kavrar, sağlayacakları katkıyı anlar ve katılımlarının bir fark

yaratacağına inanırsa gönüllü katılmaları, kendilerine, yaşadıkları çevreye ve topluma bir yarar sağlamaktadır (Driskell, 2002).

▪ **Katılımın olumlu yönleri:**

Katılım ile birlikte bireylerin sorunları daha iyi anlayabilmesi ve yönetim birimlerine karşı daha anlayışlı davranması sağlanmaktadır. Yönetenlerin kullanıcılarla yani toplumla daha iyi iletişim ve ilişki kurarak onların gereksinimlerini daha iyi anlayabilmesi de diğer bir olumlu yönüdür. Halkın bilgi düzeyinin artması, çevresi ve diğerleriyle ilgili farklı fikirler edinmesinin yanı sıra katılım, yönetimin kendisini daha iyi örgütlemesini ve sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamaktadır (Bayazıt, 1982).

▪ **Katılımın olumsuz yönleri:**

Karar sürecinin çok uzaması katılmalı sürecin en önemli olumsuz yönlerinden birisidir. Karar verme sürecinin uzaması hem maliyet artmasına sebep olmakta; hem de katılımcıların projeye olan güvenlerini yitirmesine neden olabilmektedir. Diğer bir sorun da çeşitli grupların çıkarları için kendilerini çoğunluk olarak temsil etme çabasıdır. Tüm katılanların eşit olarak kendilerini ifade etmesini sağlaması önemlidir; bunun gerçekleşmemesi toplumun projeye ve proje yürütücülerine olan güvenini yitirmesine neden olmaktadır. Bir diğer olumsuz yön ise katılım projesini gerçekleştirenlerin karar verme sürecine müdahale etmesi veya alınacak kararları değiştirmesidir. Katılmalı planlamada uzun süreli çözüm elde edilememe olasılığı da vardır.

Katılanlara bilgilerin tek yönlü verilmesi ve gereken bilginin verilme biçimi katılımcıların konuyu ve önemini anlamasını engellemektedir. Ayrıca Bayazıt'ın (1982) da belirttiği gibi plan ve tasarımlarda sınırlı sayıda alternatifle katılımcıların önüne çıkılması, sorunun dar kapsamda kalmasına neden olmakta; dolayısıyla bunlara benzer hataların yapılması katılmayı dolaylı yollardan sınırlamakta ve engellemektedir.

▪ **Katılımın aktörleri:**

Planlama aşamasından karar verme aşamasına ve kararların duyurulmasından uygulanmasına kadar olan tüm katılım sürecinde, toplumun birbirinden farklı birçok kesimi ortaklaşa çalışır. Şehir plancıları, mimarlar, çevre bilimciler, antropologlar, sosyologlar başta olmak üzere meslek adamları; sivil toplum örgütleri, merkezler,

yerel yöneticiler, hükümet, eğitimciler ve alınacak kararlardan etkilenecek olan kullanıcılar katılım süreci içerisinde yer almaktadırlar.

Plancı, tasarımcı ve yönetim birimleri için en iyi ve en doğru ürünü elde edebilmek üzere kullanıcıyı tanımak ve kullanıcı ile işbirliği yapmak gerekmektedir. Kullanıcılara yönelik yapılan çalışmaların ve araştırmaların tasarımcı açısından önemi vardır. Kullanıcı tek bir kişi olarak düşünülmemeli; üretilen çözüm ve öneriler, ihtiyacı ve sorunu olan tüm kullanıcılara yönelik olmalıdır. Hatta karar alınırken dış kullanıcılar ve rastlantısal kullanıcıların da göz önünde bulundurulması önemlidir (Bayazıt, 1982).

Kullanıcı veya katılımcı gruplarını Bayazıt (1982) "her bir üyenin veya topluluğun bir araya gelmesi sırasında birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde bulunduğu veya basit olarak diğerlerini kişisel olarak tanıma olanağı bulduğu belirli sayıda kişi veya üyeler" olarak tanımlar. Sorumlulukları ise katılım için zaman harcamak ve çaba göstermek; tasarlama yöntemi ve toplumun bütün sektörlerindeki kendi ihtiyaçlarını bilmek; kendi bilgileriyle katkıda bulunmak; problemleri ve görüşleri saptamak; planları incelemek ve alternatifler önermek; ortaklaşa çalışılmasına yardımcı olmak şeklindedir.

Yöneticiler ve hükümet halkın seçimi ile veya bürokrasi içinde halk için karar veren ve toplumu yöneten kişiler olarak tanımlanmaktadır. Demokraside hükümet, halkın temsilcisi olarak seçilmekte ve seçildiği toplumun adına o toplumu yönetmektedir. Yönetici grup, merkezi ve yerel yönetim yöneticileri şeklinde ayrılmaktadır. (Bayazıt, 1982). Yönetici grubunun sorumlulukları; vatandaşların katılmasında eşit fırsatlara sahip olmasını temin etmek; vatandaşlara bilgilerin tamamen, zamanında ve açık şekilde verilmesini sağlamak; vatandaşların görüşlerini dikkatlice dinlemek; ortaklaşa çalışılmasını sağlamak ve son kararları almak olarak sıralanmaktadır.

Meslek adamları yukarıda da belirtildiği gibi şehir plancıları, mimarlar, çevre bilimciler, antropologlar, sosyologlar gibi farklı birçok dalda çalışan profesyonel bireylerdir. Sorumlulukları yönetime benzer şekilde önümüze çıkmaktadır. Sorun ve konudan halkın bilgilendirilmesini sağlamak; halkın ilgisini ve değerlerini belirlemek; anlaşmazlıklara karar vermek; bilgi toplamak; uygun kararlar üretip iş birliğini geliştirmek; yetkili vatandaşların görüşlerini toplamak; katılım sağlanması için hükümetin sorumluluğunu artırmak ve güven oluşturmak sorumlulukları arasındadır.

2.2 Katılım Kavramının Çıkışı

“Demokrasi”, “Vatandaş” ve “Planlama” kavramlarıyla birlikte bazı sorular gündeme gelmiştir. Kuralları kim koyuyor, sistem kime çalışıyor, tasarımlar ve planlamalar kimin için, neden yapılıyor, ve kim yapıyor?... (Bayazıt, 1982). Bu sorularla birlikte toplum adına toplumu yönetenlerin, toplum adına planlama yapanların, eylemlerinde toplumun katılımının yadsıyamayacağı gerçeği ortaya çıkmıştır.

2.2.1 Katılım Fikrinin Çıkış Nedenleri

2. Dünya Savaşı'nın sonu demokratikleşen ve endüstrileşen ülkelerde büyük bir kalkınma dönemini getirmiş ve tüm dünyada önemli değişiklikler olmaya başlamıştır. Hükümetler gecekonduların temizlenmesi, savaş enkazının kaldırılması, kent yenileme için yıkımların yapılması ve yeni konut , fabrika ve ofis üretimiyle ilgili kapsamlı programları gerçekleştirmeye başlamışlardır. Yönetimler şehirlerin çevresinde çok katlı konut yapıları veya düşük yoğunluklu mahallerin rastgele yayılmasına kaynak aktarmaya başlamıştır. Arazinin, paranın ve doğal kaynakların boşa tüketilmesi ve bütün bunların topluma mal olmasının beraberinde 1960'lardaki merkezleşen hükümet politikalarına, gelişen devlet düzeneklerine ve bürokrasinin büyüyüp karmaşık bir yapı almasına tepki oluşmaya başlamıştır. Ayrıca insanların kendi yakın çevresinde karşılaştığı zorluklar ve terslikler de bu protestoları tetikleyen etkenlerdendir. Dolayısıyla tüm bu protestolar çevre ve kalkınma üzerine olan planlama kararlarına vatandaşın katılımının gerekliliğini göstermiştir (Chawla, 2001b; Bayazıt, 1982).

İletişim olanakları bilgiyi toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştıran bir araçtır. Bu sebepten dolayı 1950-1960 lı yıllarda bilgi akışının batı toplumlarında büyük ölçüde serbest bırakılmış olması, toplumun kendisini ilgilendiren konularda verilen kararlarda rol almak istemesine ve kararın bir merkez yerine, daha geniş topluluklar ve örgütler tarafından verilmesine, yani katılım anlayışının ortaya çıkmasına ve yayılmasına neden olmuştur (Bayazıt, 1982).

Karar verme tek bir güce bağlı olmayıp buna bağlı protestolar, tepkiler oluşmaya başlamıştır. Yöneten, otorite, karar gücü, karar verme, kurumlaşma, karara katılma, bilgilendirme, istek, gereksinme gibi terimler üzerinde durulur ve kullanılır hale gelmiştir (Bayazıt,1982). İletişim olanakları ile de bu kavramlar yayılarak üzerinde tartışılır olmuştur.

2.2.2 Çocukların ve Gençlerin Katılım Kavramının Geçmişi

Şu anda dünya nüfusunun %50'sinden fazlası çocuk veya gençlerden oluşmaktadır. Sadece gençleri ele alırsak 15 ve 24 yaşları arasında 1.3 milyar genç insan vardır. 2003 Dünya Gençlik Raporuna göre, bu genç insanların yaklaşık %60'ı Asya'nın gelişmekte olan ülkelerinde, %15'i Afrika'da ve yaklaşık %10'u Latin Amerika ve Karayip Adaları'nda yaşamaktadır. Kalan %15 ise gelişmiş bölgelerde yaşamaktadır (Krishnan, 2003). 2003 yılında yapılan sayıma göre Türkiye nüfusunun %29'u 15, %9'u da 5 yaşından küçüktür (Anon., 2002).

Çocukların ve gençlerin durumu, hakları ve önemi 20. yüzyıl süresince ele alınmış; çocukların katılımının önemi ve çevrelerinin önemsenmesi ise yüzyılın sonuna doğru algılanmaya başlamıştır (Chawla, 2002b).

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından evrensel barışın sağlanmasına yardımcı olmak üzere bugünkü Birleşmiş Milletler'in temeli olan Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Milletlerin uymalarını istedikleri yaşam standartlarını tespit etmeye çalışırken toplumun temel taşları olan çocukların her türlü ihmal ve istismardan öncelikle korunma haklarını vurgulamak amacıyla ve onların her hal ve koşulda yetişkinlerden daha özel olarak ele alınmaları gerekliliğinden hareketle ilk uluslar arası Çocuk Hakları Bildirgesi'ni hazırlamışlardır. Çocukların yaşam koşulları, gelişmeleri ve korunmalarının uluslar arası bağlamda ilk kez temel ilke olarak alındığı bu 5 maddelik bildirgeyi imzalayan devletler arasında Türkiye Cumhuriyeti de yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı ile önce Milletler Cemiyeti geçerliliğini yitirmiş, buna bağlı olarak da Çocuk Hakları Bildirgesi yürürlükten kalkmıştır (Müftü, 2001).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edilmiştir. Bu bildirge doğal olarak çocukların hak ve özgürlüklerini de içermektedir. Bildirgenin üzerinde yapılan ayrıntılı çalışmalarla "Bütün Çocuklar Bizimdir" diyen bir Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanıp 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oybirliği ile kabul edilmiş, ancak zaman içinde süratle gelişen ve kalkınan dünyamızda çocukların haklarının korunması, onların ihmal ve istismardan uzak tutulmaları için daha bağlayıcı belgelere gereksinim duyulduğu görülmüştür. Bu sebeple yapılan çalışmalar sonucunda 20 Kasım 1989'da bugünkü Çocuk Haklarına dair Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanmıştır. Bu sözleşme Türkiye'de dahil olmak üzere 191 ülke tarafından onaylanmıştır. Türkiye Sözleşmeyi 14 Eylül 1990'da imzalamıştır (Müftü, 2001).

Çocuk haklarının ve katılımının önemini ortaya koyan bir faktör de kadının toplumdaki yerinin anlaşılmasına başlanmasıdır. Kadının toplum gelişimine katılımının önemi artık kabul edilmiştir. Kadın haklarının başarısı çocuklar ve yaşlılar gibi ailenin diğer gruplarının durumunun anlaşılması için bir araç olmuştur (Chawla, 2002b). Kadınlar ve çocuklar arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Kadınların sahip olduğu politik güce çocuklar sahip değildir. Bu sebepten dolayı kadınlar kendi haklarını savunabilirken çocuklar savunamaz. Çocukların katılımını da sağlamak üzere çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi için onlarla çalışan yetişkinlere, ailelere ve topluluklara ihtiyaç duyulmaktadır. Çocukların ve kadınların hem ortak hem de farklı birçok yönleri vardır. Ortak özellikleri olarak kendilerini ilgilendiren politikaların diğerleri tarafından hazırlanması, toplum içinde büyük bir sosyal kesimi kaplamasına rağmen azınlık olarak görülmesi, üretken olmadığının düşünülmesi, her ikisinin de toplumun diğer kesimleri tarafından baskı altında olması, karar verme süreçlerine katılımlarının engelleniyor veya önemsenmiyor olması sayılabilir. Birbirlerinden farklı yönleri olarak ta çocukluğun kalıcı değil geçici bir evre olması, çocukların hiçbir yetkiye sahip olmayıp aileleri veya onlardan sorumlu insanların koruması altında olmaları, çocuklar ve diğerleri arasındaki sınırın kadın erkek arasındaki sınırdan daha az belirgin olması ve toplumun tüm bireylerinin önceden çocuk olması sıralanabilir (Edwards, 1996).

2.3 Çocukların ve Gençlerin Katılımı, Önemi, Yararları

Katılım kavramının birçok tanımı olduğu belirtilmişti. Çocukların ve gençlerin katılımı ise, onların diğer insanlarla birlikte kendi bireysel ve ortak yaşam koşulları ile ilgili çalışma sürecidir (Chawla, 2001b). Kendi düşüncelerini ortaya koyabilmeleri ve kendilerini ilgilendiren konularda kararları etkileyebilmeleridir. Bu süreçte katılımcılar ortak bir amaç için birlikte çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bu kavram çocukların yetiştikleri tüm toplumun da bu süreçten etkilenmesine ve değişmesine neden olmaktadır.

Katılım; çocuğun kendi öz güvenini artıran, genç insanları demokratik karar verme sürecine ve aktif vatandaş olmaya hazırlayan, yararlı ve gerekli beceri ve hünnerleri kazandıran, çevreyle ilgili bilgisini ve dikkatini artıran, toplumdaki diğer bireylerin bakış açılarını ve ihtiyaçlarını anlamasını sağlayan bir kavramdır. Katılım toplum kimliğini ve yere bağlılığı geliştirmektedir (Chawla & Heft, 2002).

Çocuklar ve gençler, kendi hayatlarını etkileyen kararlarda genel olarak yetişkinler veya herhangi bir otorite tarafından kontrol edilmektedirler. Yani çocukların katılımı

yetişkinlerin desteği ile ortaya çıkan bir kavramdır. Dolayısıyla yetişkinlerin çocukları dinlemeyi, onların düşüncelerine saygı duymayı bilmeleri ve demokratik hayata katılacak yeni bireyler olduklarının farkında olmaları gerekmektedir. Yetişkinler çocukların yaşadıkları çevreyi çok iyi irdelemeli ve onların mevcut ihtiyaçlarını belirlemelidir. Yetişkinlerin, çocukların gerçek katılımının sağlanması için onların fikirlerini sormaktan fazlasını yapmalıdır. Dolayısıyla yetişkinlerin çocukların katılımının gerekliliğini anlaması önemlidir. Tablo 2.1'de belirtildiği gibi yetişkinlerin, çocukların ve gençlerin katılımının önemini anlayan ve destekleyen görüşlerinin yanı sıra çocukları yetersiz olarak varsayıp katılımlarının gerekliliğini desteklemeyen görüşlerle de karşılaşmaktadır.

Tablo 2.1 Çocukların ve Gençlerin Katılımı Hakkında Toplumdaki Görüşler (Driskell, 2002)

Katılımı destekleyenlerin görüşleri	Katılıma karşı çıkanların görüşleri
- Gençlerin katılımı yetişkinlerle bağlantılı olmalıdır. Yetişkinlerin katılımının yerini alan bir kavram değil ortaklaşa gerçekleşen bir kavramdır. - Yetişkinler sorumluluklarını teslim etmemekte; tersine sorumluluklarını daha ciddiye almaktadırlar.	Çocuklar yetişkinlerin yetkisi altındadır. Çocuklardan yetişkinlerin sorumluluklarını kabul etmeleri beklenmemektedir.
- Çocukların kendilerini etkileyen projelerde katkıları çok önemlidir. Katkıları gençlerin sorunlarına cevap veren daha başarılı projeler ve kararlara öncülük eder. - Katılım gençlerin öz güvenlerini ve becerilerini geliştirmeye yardımcı olur. Toplumlara ve çevrelere olan meraklarını artırır. Katılım bir lüks değil, ihtiyaçtır. - Katılım yaratıcılığı ve yenilikleri destekler. - Katılım sorumluluğu, diğerlerine saygıyı, ortak çalışmayı, demokratik hayatı öğrenmelerini sağlar. - Uzun süreli düşünüldüğünde katılım sağlanan projelerde maddi kaynakların doğru harcanması sağlanacaktır. - Uzun süreli düşünüldüğünde çocukların kendilerine ait hissettiklerine daha iyi bakacağı varsayımıyla bakım masraflarının azalması muhtemeldir. - Gençlere yapılacak yatırımlar geleceğe yapılan en iyi yatırımlardır.	Gençleri bir projeye veya karara katmak zor ve zaman alan bir iştir. Bir lüks olarak düşünülmektedir.

▪ Çeşitli beceri ve yaş gruplarına göre çocukların dahil edilebileceği yöntemler bulunabilir. ▪ Bazı gençler fikirlerinde kararsız davranışlar göstermekle birlikte bazı yetişkinlerin de aynı davranışları gösterdiği görülmektedir. ▪ Çocuklar ve gençlerle birlikte katılım projelerinde çalışmış yetişkinler, onların ne kadar olgun, anlayışlı ve yaratıcı olabileceklerini görmüştür. ▪ Kadınların katılımı konusunda da benzer anlaşmazlıkların olduğu unutulmamalıdır.	Gençler bazen güvenilmezdir; fikirlerini değiştirme eğilimlerinin olduğu kaçınılmazdır. Karar vermek için çok deneyimsiz ve saftırlar.
▪ Çoğu yetişkin uzun vadedeki sonuçları görmemektedir. ▪ Katılım sürecinin önemli bir bölümü de eğitimidir. Önerilerin ve eylemlerin sonuçlarındaki potansiyelleri anlamaları gerekmektedir. ▪ Eğer geleceğe dair bir temel atılacaksa bu zaten gençlerdir. Kendi yaşamlarını etkileyecek kararlarda seslerini duyurabilmeleri önemlidir.	Gençler yaptıklarının uzun vadedeki sonuçlarını göremezler.
▪ Bu tip projelere katılan çoğu yetişkinin tıpkı gençler gibi teknik anlamda bilgisi yoktur. ▪ Gençlere yeni beceriler ve yeni bir anlayış kazanmaları için fırsat olacaktır.	Gençlerin teknik geçmişleri yoktur.
▪ Hatalar öğrenme sürecinin birer parçasıdır. ▪ Yetişkinlerin de hata yaptığı görülür.	Gençler hata yapar.
▪ Çocuklar için önemli olan alanlar için verilen yanlış kararlardan çocuklar etkilenmektedir. Çocukların katılımı ile bazı alanların korunabilmesi ve düzeltilebilmesi sağlanacaktır. ▪ Çocukluktan ergenliğe bir gecede geçilmemektedir. Katılımla birlikte gençler kendilerini yetişkinliğe hazırlamaya başlayacaktır. ▪ Katılım gönüllü yapılmaktadır. Eğer isteksiz olan biri varsa, seçim yapmada serbesttir. ▪ Katılım eğlenceli bir süreç olabilir. Diğerlerinin kendilerini dinlemesi gençlerin hoşuna gidecektir.	Çocukluğun sağlıklı ve eğlenceli geçmesi sağlanmalıdır – yetişkinlerin endişeleri ve sorumlulukları onlara mal edilmemelidir.
▪ Yetişkinlerin çocuk oldukları zamandan beri birçok kavramın değiştiği kaçınılmazdır. Şu anda çocuk olmanın ne olduğunu bugünün çocuklarından ve gençlerinden daha iyi kimse bilemez. ▪ Çocuklar kendi yaşamları hakkında en çok bilgiye yine kendileri sahiptirler. ▪ Uzmanlar yardım etmelidir, hükmetmemelidir. Katılım sürecinde demokratik olmak önemlidir.	“Ben de çocuktum bir zamanlar, dolayısıyla çocukların ne istediklerini biliyorum.” Yetişkinler, gençleri için en uygun kararların alınması için yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmektedirler.

Gençler ve çocuklar hem zamanımızda hem de gelecekte toplumun birer üyeleridir. Dünya nüfusunun yarısından fazlasını gençler ve çocuklar oluşturmaktadır. Hepsi kısa ve uzun dönemli alınan kararların tümünden etkilenmektedirler. İleride yaşadıkları toplumun, yetişkinleri olacaklardır. Dolayısıyla bilgi, hüner ve sosyal sorumluluklarına yapılacak her türlü yatırım aslında geleceğe yönelik yapılan yatırımlardır.

Devletler, hükümetler, sivil toplum örgütleri, okullar tarafından çocukların kendi yaşadıkları çevreyle ilgili değerlendirme, planlama, kalkınmaya katılımına yönelik günümüzde artık örneklerini gördüğümüz çalışmalar yürütülmektedir. Çocuklar kendi hayatlarını etkileyecek tüm kararlarda söz hakkına sahiptirler. Söz konusu haklar Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanan Sözleşmede kabul edilip, Habitat II ve "Environment and Development" (Çevre ve Kalkınma) adlı Rio de Janeiro'da yapılan konferanslarda da vurgulanmıştır. Bu konferanslar dışında "Local Agenda 21" (Yerel Gündem 21) gibi birçok ulusal ve yerel dokümanda da gençlerin katılımının gerekliliği belirtilmiştir (Chawla & Heft, 2002).

Gençler kendi toplumlarının gelişmesine ve kalkınmasına ortak olmalıdır. Yasal katılımcılar olarak ele alınmalı ve uygulamaya dahil olmalıdır. Kendi çevrelerini en iyi tanıyan ve ihtiyaçlarını en iyi bilen yine kendileridir. Ayrıca çocuklar ve gençler için uygun olan çevre toplumun diğer bireyleri için de uygundur. Onların yaşaması için daha iyi bir yer haline gelen her çevre diğerleri için de iyi ve kaliteli mekanlar olacaktır.

Çocukların diğer insanlar ile paylaştığı kendi doğal ve yapay çevrelerini öğrenmeleri gerekmektedir (Chawla & Heft, 2002). Çocukların yaşadıkları yerel çevre; onların fiziksel, duygusal ve sosyal durumuna önemli tehditleri içermekle beraber çocukların kendilerini geliştirmeleri konusunda, sağladığı olanaklarla kendi kişiliklerinin ve öz güvenlerinin de gelişmesine yardımcı olur.

Toplum kimliğini geliştiren katılım sürecinin, toplumdaki her grup için çeşitli yararları vardır. Tablo 2.2'te çocukların katılımının çocuklar için, çocuklara yönelik çalışan meslek adamları, organizasyonlar, hükümetler ile yöneticiler için ve çocukların yaşadıkları toplumlar için yararları sıralanmaktadır.

Tablo 2.2 Çocukların Katılımının Katılımcı Her Grup İçin Yararları (Chawla, 2001b; Driskell, 2002'den uyarlanmıştır)

Çocukların Katılımının Yararları	
Çocuklar için yararları	• kendi özgüvenini ve kişiliğini olumlu etkilemesi • diğerlerinin ihtiyaçları ve beklentilerine duyarlılığın artması • demokratik değerlerin ve davranışların anlaşılması • vatandaş olma sorumluluğu ve topluma ait olma hissinin gelişmesi • yeni insanlarla tanışarak sosyal bağların artması • yeni bilgi ve beceriler elde etmesi • eğlenceli bir faaliyet olması • yeni ve heyecan verici bir aktivite ortamına katılıyor olması • yerel çevreyi ve yaşadıkları toplumu farklı bakış açılarıyla algılayabilmesi
Çocuklar için çalışan meslek adamları, organizasyonlar, hükümetler ve yöneticiler için yararları	• çocukların önceliklerine göre program ve davranış biçimleri geliştirmesi • çocuk haklarına olan sorumluluğu artırması • çocuklarla ilgili yeni bulguların elde edilmesi • hizmet ettikleri toplumun ihtiyaçlarının ve sorunlarının anlaşılması
Çocukların yaşadıkları toplumlar için yararları	• çocuk hakları konusunda toplumun eğitiliyor olması • çocukların ve gençlerin sorunları ve ihtiyaçlarının anlaşılması • çocukların ve gençlerin fikirlerinin değerlendirilmesi • çocuklara olan davranışların ve davranış şekillerinin düzelmesi • sosyalleşmeyi sağlaması • hayat şartlarını düzeltmesi • gençlerin ve çocukların dünyayı, diğer toplumları ve kendilerini nasıl gördüğünü toplumdaki diğer grupların anlamasının sağlanması

2.4 Çocukların ve Gençlerin Hakları ve Katılımları Konusunda Yürütülen Çalışmalar ve Çalışan Organizasyonlar

Çocuk hakları ve katılımının anlamı ve öneminin anlaşılması ve aktarılmasının yanı sıra topluma ve ülkelere daha bağlayıcı zorunluluklar getirmek için hem tüm milletleri bağlayan resmi çalışmalar hem de bu resmi çalışmaların çerçevesinde çalışan ulusal ve uluslar arası organizasyonlar ve yürütülen projeler bulunmaktadır.

2.4.1 Çocukların ve Gençlerin Hakları ve Katılımları İçin Yürütülen Uluslar Arası Resmi Çalışmalar

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen sözleşmede savunmasız konumları nedeniyle çocukların özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaç oldukları belirtilip, çocuğa bakım ve koruma sağlayacak olan ailenin bu konudaki sorumluluğu vurgulanmaktadır. Gerek dünyaya gelmeden gerekse sonrasında yasal açıdan ve diğer açılardan korunması gerektiği, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygının önemi ve çocuk haklarının güvenceye alınmasında uluslararası işbirliği gerektiği belirtilmiştir (Anon., 2005c).

Bu sözleşmede onsekiz yaşına kadar her insanın çocuk olduğu tanımı yapıp çocukların yaşam ve gelişmesi; isim, vatandaşlık ve kimliğinin korunması; ifade, vicdan, düşünce, din özgürlüğü ve diğer haklarının uygulanması ve korunması; ayırım gözetilmeyip özürsüz ve mülteci çocuklar, azınlıklara ve yerli halklara mensup çocuklar ile tüm vatandaşların haklarının korunması konularında hazırlanan maddeler kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuğun ailesi veya yasal vasilerinin sorumlulukları, evlat edinmeleri, çocukların eğitimi, boş zaman değerlendirme ve kültürel etkinlikleri ile ilgili bilgiler belirtilip çocukların maruz kaldığı suistimal ve ihmalden korunma, çocuk işçiler, uyuşturucu kullanımı, cinsel sömürü, işkence konularında devletlerin uygulayacağı yükümlülükler sıralanmıştır (Anon., 2001).

Sözleşmenin 6 maddesi olan 12-17 nolu hükümleri arası çocukları doğrudan etkileyen konulara katılımları ile ilgilidir. Bu maddelerde çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip oldukları belirtilip; çocukların fikirlerinin kendisiyle ilgili her tür sürecin başlangıcından itibaren alınması ve çocukların sürecin tüm evrelerine katılımlarının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır (Milne, 1996).

Sözleşmeye göre; çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir. Diğerlerinin haklarını çiğnemenin her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde

edilmesi ve verilmesi özgürlüğüne sahiptir. Çocuğun dernek kurma ve toplanma özgürlüklerine ilişkin hakları olduğu kabul edilmiştir. Çocuklar başkalarıyla biraraya gelme, dernek kurma ve kurulu derneklere katılma hakkına sahiptirler (Anon., 2005c).

İmzalanan bu sözleşmede çocukların kendi yaşamlarını etkileyecek kararlarda söz sahibi olması gerektiği onaylanmıştır. Hükümetlerin, çocukların kendi toplumlarının sosyal ve kültürel hayatına katılımlarını sağlaması ve kendi doğal ve yapay çevresinin kalitesini etkileyecek kararlarda söz sahibi olmasını sağlaması gerekmektedir (Chawla, 2002a).

Birçok uluslararası ve yerel konferanslarda çocukların ve gençlerin hakları, yaşadıkların çevrenin gelişmesi ve düzeltilmesi için katılımlarının gerekliliği ele alınmaya başlanmıştır.

Agenda 21, 1992'de "Environment and Development" (Çevre ve Gelişme) adlı Birleşmiş Milletler konferansının sonucunda ortaya konan bir programdır. Bu program çocukların ve gençlerin, gelişmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için ana katılımcı gruplardan biri olması gerektiğini belirtmektedir (Chawla, 2002b). Gençleri ve çocukları çevrenin korunmasına katılımı ve daha eşit, daha sürdürülebilir topluluk faaliyetleri için ihtiyaç duyulan ana aktörler olarak tanımlar. Agenda 21, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun onayladığı sözleşmeyi tamamen doğrulayarak çevre ve gelişme ile ilgili katılımcı sürece çocukların dikkate alınmasına ihtiyaç olduğunu yinelemiştir. Bununla birlikte bu programda gençlerin aktif katılımının, karar verme sürecinin ilgili tüm evrelerinde zorunlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yerel yönetimleri kadınların ve gençlerin karar vermede, planlamada ve süreçte temsil edilmesinin sağlanması konusunda teşvik etmektedir (Chawla, 2001a).

Agenda 21'in uzun süreli başarısı için günümüz gençlerinin, karar verme ve projelerin uygulamasına katılımının önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Agenda 21'in üzerinde durduğu alanlardan birisi gençlerin rolünün geliştirilmesi; çevrenin korunmasına aktif olarak gençlerin katılımıyla birlikte ekonomik ve sosyal gelişmeye gençlerin desteğidir (Anon., 2004a).

Dünyanın her bölgesinde kendi hayatlarını etkileyen ve gelecekleri için anlam ifade eden karar verme süreçlerinin her safhasında gençlerin aktif olarak katılımının gerekli olduğunu belirten Agenda 21, gençlerin katılımı ve desteğinin yanı sıra göz önünde bulundurulması gereken birçok bakış açısının da yetişkinlere aktarılmasının önemini vurgulamaktadır (Anon., 2004a).

Agenda 21, her ülkenin genç kesim ve hükümet arasında diyalog sürecini oluşturması; gençlerin bilgilendirilmesinin sağlanması ve gençlerin hükümet kararları üzerine kendi görüşlerini belirtmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bunun yanı sıra her ülkenin, gençlere uygun eğitimi veya mesleki eğitimi almasını katılımı artırarak sağlamanın önemini vurgulamaktadır. Her ülkenin katılımın dışında gençlerin işsizlik oranının düşürülmesi için gereken çalışmalar ile gençlere yönelik olan suistimale mücadeleyi desteklemesi gerektiği belirtilmektedir (Anon., 2004a).

1996'da İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı'nda (Habitat II),

"Çocukların ve gençlerin özellikle içinde yaşadıkları çevreyle ilgili gereksinimleri tümüyle dikkate alınmalıdır. Kentlerin, kasabaların ve mahallelerin biçimlenmesini ele alan katılımcı süreçlere de özel önem vermelidir; bu, çocukların ve gençlerin yaşam koşullarını güven altına almak ve onların çevre konusundaki kavrayışlarından, yaratıcılıklarından ve düşüncelerinden yararlanmak için gereklidir." (Anon., 1999)

şeklindeki deklarasyon önsözünde çocukların ve gençlerin katılımının planlamadaki önemi belirtilmiştir.

Habitat Konferansında politik, ekonomik ve sosyal hayatta eşit ve çoğulcu kadın ve erkek katılımı ile etkin gençlik ortaklığının gerekliliği vurgulanmıştır. Gençlerin tüm potansiyelini geliştirmek ve bölgelerin gelişmesinde onlara sorumluluk vermek üzere hükümetler, özel sektör, gençlik örgütleri, sivil toplum örgütleri ve semt kuruluşları ile işbirliği yaparak gençlik sorunlarını ilgili tüm ulusal politika, program ve projelere yansıtması, sürdürülebilir toplumlar oluşturulmasında aktif ve yaratıcı aktörler olarak gençlerin etkinliğinin sağlanmasının önemi üzerine durulmuştur. Bunun yanı sıra Agenda 21'de de belirtildiği gibi tüm çocukların temel eğitimden eşit olarak yararlanma olanağının sağlanmasının ülkelerin yükümlülükleri arasında olduğu vurgulanmıştır (Anon., 1999).

Çevresel değerler ve çevresel etkiler hakkında toplumun bilincini geliştirmeyi amaçlayan, gençlik tarafından geliştirilerek uygulanan kampanyaları ve diğer etkinlikleri teşvik etmesi hükümet, meslek adamları ve toplumun diğer tüm bireylerinin sorumlulukları arasında olduğu belirtilmiştir (Anon., 1999).

Tablo 2.3'de günümüze kadar olan çocuk hakları ve katılımı konusundaki resmi antlaşmalar ve konferanslar özetlenmektedir.

Tablo 2.3 “Çocuk Hakları ve Katılım” Konularında Yürütülen Uluslar Arası Antlaşmalar ve Konferanslar

Uluslar arası antlaşmalar	
Milletler Cemiyeti - 1934	Çocuk Hakları Bildirgesi
Birleşmiş Milletler - 1948	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
Birleşmiş Milletler - 1959	Çocuk Hakları Bildirgesi
Birleşmiş Milletler - 1989	Çocuk Haklarına dair Sözleşme
Uluslar arası konferanslar	
Birleşmiş Milletler - 1992	Çevre ve Gelişme Konferansı – Agenda 21
Birleşmiş Milletler - 1996	İnsan Yerleşmeleri 2. Habitat Konferansı - 1996

2.4.2 Çocuklarla Gençlerin Hakları ve Katılımı Konularındaki Projeler ve Konu ile ilgili Çalışan Uluslar Arası ve Ulusal Organizasyonlar

Gerçekleştirilen antlaşmalar ve konferanslar dışında çocuklar ve gençlerle ilgili çalışmalar ve projeler yürütülmeye, çocuklar ve gençler için çalışan ulusal ve uluslar arası birimler oluşturulmaya başlanmıştır.

- “Children’s Perception of the Environment” (Çocukların Çevre Algısı) / 1970
“Growing up in Cities – GUIC” (Şehirlerde Büyümek) / 1996

2. Dünya Savaşı sonrasındaki protestolar sırasında Kevin Lynch de bir planıcı olarak çocukların kendi yerel çevrelerini değerlendirmeleri ve geliştirmeleriyle ilgili çalışmalar yürütmüştür. 1970’te Finlandiya, Helsinkide UNESCO destekli olarak katılımcı planlamaya gençlerin ve çocukların dahil edilmesi ile ilgili bir proje öngörmüştür. Şu an adı “Growing up in Cities” (Şehirlerde Büyümek) olan projenin 1970’te Arjantin, Avusturalya, Meksika ve Polanyadaki UNESCO komiteleri tarafından kaynak aktararak “Children’s Perception of the Environment” (Çocukların Çevre Algısı) adı ile Kevin Lynch tarafından alan çalışmaları başlamıştır (Lynch, 1977).

Lynch yönetiminde sürdürülen “Children’s Perception of the Environment” (Çocukların Çevre Algısı) projesinde, çevrenin çocuklar tarafından kullanımı ve değerlendirilmesi konusu kendi topluluklarında planlamaya, tasarlamaya ve geliştirmeye yönelik katılımına yönelmiştir.

Proje kapsamında genelde 3. Dünya ülkeleriyle ilgilenilmiştir. Proje dört ülkede 9 toplulukta gerçekleştirilmiştir: Arjantin'de Salta şehrinde Dr. Antonio Battro ve Eduardo Ellis yönetiminde; Avustralya'da Braybrook şehrinde Peter Downtown yönetiminde; Meksika'da Toluca ve Ecatepec şehirlerinde Tridib Bannerjee yönetiminde; Polanya'da Warsaw, Cracow ve Bystra Podhalanska şehirlerinde Tadeusz Tomaszewski ve Maria Susulowska yönetiminde proje sürdürülmüştür (Lynch, 1977).

Kevin Lynch proje hedefleri ve yöntemini şu şekilde belirtmiştir:

"... Daha büyük bir dünyaya adım atarken çocukların kendi etrafındaki fiziksel çevreye karşı hassas olması gerekmektedir. Proje kapsamında çevre kalitesinin çocukları nasıl etkilediği üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Araştırmacılar için meselenin ana noktalarını ortaya koymak gerekirse öncelikle yerel bölgede küçük bir grup çocukla çalışılmalı, onların kendilerine olan güvenleri geliştirilmeli ve sonrasında da hem o yerel bölgeyle ilgili belirli sürelerde olmak üzere sohbet etmek, haritalar çizdirmek, onlarla yürüyüşe çıkmayı teklif etmek hem de çocukların mekanda nasıl davrandıklarının gözlemlenmesi gerekmektedir. Sonunda da araştırmacılar çevreden sorumlu yönetimle görüşmelidir..." (Lynch, 1977).

UNESCO'nun Paris'teki ofisinin konunun ana noktalarını değiştirmesi üzerine Lynch'in projeden ayrılmasıyla proje ile ilgili herhangi bir gelişme olmamış ve proje durmuştur. 1992'ye kadar olan sürede Lynch'in editörlüğünde proje raporları toplanarak "Growing up in Cities" (Şehirlerde Büyümek) başlığı altında bir kitap olarak basılmıştır.

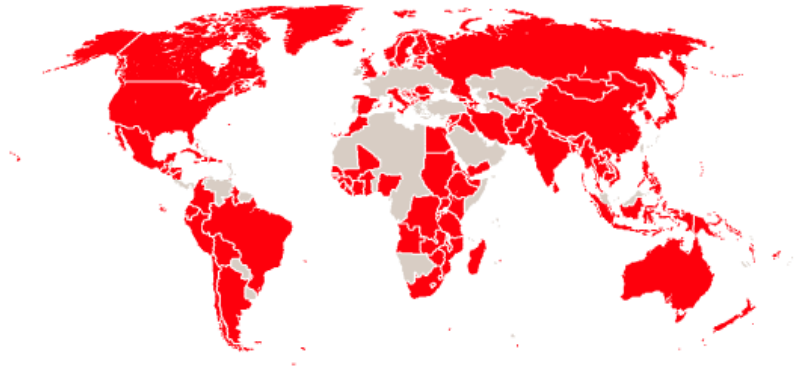
"The Convention on the Rights of The Child" (Çocuk Hakları Üzerine Sözleşme) adlı Birleşmiş Milletler sözleşmesi, Agenda 21, Habitat II konferansları, Lynch'in yürüttüğü proje ile çalışmaları yeni projenin amaçlarını ve yöntemlerini ortaya koymuştur. Çevre psikoloğu Louise Chawla tarafından projenin yeniden canlanması için öneride bulunulmuştur. Proje Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) ve Unicef (United Nations Children's Fund / Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)'e sunulmuş ve Unesco'nun Most Programı (Management of Social Transformations / Sosyal Değişimlerin Yönetimi) çerçevesinde yenilenmesine karar verilmiştir. Şehir plancıları, mimarlar, coğrafyacılar, psikologlar, antropologlar ve çevre eğitimcilerinden oluşan disiplinler arası proje ekipleri Arjantin, Salta; Avustralya, Melbourne; Polanya, Varşova'da gerçekleştirilen projelere benzer Arjantin, Buenos Aires; Hindistan, Bangalore; Güney Afrika, Johannesburg; Norveç, Trondheim'te projeleri uygulamaya geçmiştir. Benzer amaçları ve yöntemleri kullanan iki bağımsız proje ekibi de California, Oakland ve İngiltere, Northampton'da

proje yürütmeye başlamıştır. Dolayısıyla ülke sayısı 4 iken 8'e yükselmiştir. Kasım 1997 de Amsterdam'da UNESCO'nun MOST Programı ve Averroes European Centre of the Netherlands'in sponsorluğunda fikir ve yöntemlerin tartışıldığı atölye serilerine birçok şehrin temsilcileri de katılmıştır. Atölye çalışmaları Etiyopya, Addis Ababa; Bangladeş, Dhaka; İran, Tahran; Brezilya, Brasília; Hollanda, Rotterdam; İsveç, Goteberg ve Romanya, Bükreş'ten gelen temsilcilerin katılımıyla yürütülmüştür (Anon., 2005b).

▪ **“Save the Children - SCN”** (Çocukları Koruyun)

Save the Children organizasyonunun amacı çocukların hakları için mücadele etmek, dünyadaki tüm çocukların yaşamlarını hızlı ve kalıcı bir şekilde iyileştirmektir. Bu organizasyon her çocuğa saygı gösteren ve değer veren; çocukları dinleyen ve onlardan öğrenen; tüm çocuklara umut ve fırsatlar sunan bir dünya yaratmak için çalışmaktadır.

Save the Children organizasyonu çocuklar için çalışan dünyadaki en büyük bağımsız evrensel harekettir. İngilterede Londra şehrindeki merkez 1919 tarihinde Eglantyne Jebb tarafından kurulmuştur ve şu an organizasyon Şekil 2.1'de görülen 27 ülkede 110 şehirde birbirinden bağımsız şekilde faaliyet göstermektedir. Tüm organizasyonlar ulusal projeler kadar uluslar arası projelerde de aktif katılımcıdır. Londra'daki merkez tarafından koordinasyon ve destek sağlanmaktadır.

Şekil 2.1 “Save the Children” Organizasyonunun Etkin Olduğu Bölgeler (Anon., 2005d) (kırmızı rengi ile belirtilenler etkin olduğu, gri rengi ile belirtilenler ise etkin olmadığı bölgeleri göstermektedir.)

Organizasyon, tüm çocukların eşit ve yiyecek, barınma, sağlık, eğitim gibi tüm haklara sahip olmasını savunmaktadır. Gerçekleştirdiği tüm çalışmalarda çocukların

mutlu, sağlıklı ve güvenli bir çocukluk geçirmelerine yardım etmektedir. Hükümetleri, uluslar arası birimleri çocuk hakları ile ilgili politikaların ve uygulamaların sağlanmadığı alanlardaki değişikliklerin yapılması konusunda uyarmaktadır. Ayrıca çocukların kendilerini ifade etme hakkı olduğu unutulmayıp, kendi yaşamlarını etkileyecek olan değişikliklerde çocuklara yetki verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Anon., 2005d).

SCN çocukların katılımını, çocukların davet edildiği ortaklı organizasyon projelerini, çocukların başlattığı projeleri destekleyerek veya birer ortak olarak çocuklarla birlikte çalışmalar yürüterek çalışmaktadır. Çoğunlukla çocukların katılımcı olarak davet edildikleri projelere destek vermektedir.

SCN organizasyonu, aileler ve yerel toplulukların projede gerçekleştirmek istenenlerde söz sahibi olması gerektiğini savunmaktadır. Organizasyon, çocukların katılımının amacını ve yöntemini belirleyip bu konuda katılımcılara açık olunması gerektiğini belirtmektedir. Çocukların deneyimleri, yaşlarının ve bekledikleri katılım tipi ile ilgili bildiklerinin öğrenilmesi sayesinde organizasyon tarafından katılacak çocukların istenen özelliklerde olmasının incelenmesi organizasyon ilkeleri arasında belirtilmektedir. Çocukların bağımsızlığını ve katılanların sayısını etkileyecek olan sınırların belirlenmesi ve bunların net olarak belirtilmesi organizasyonun ilkelerindendir (Giertsos, 2001).

- **“United Nations Children’s Fund - UNICEF”** (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda, 11 Aralık 1946’da kurulmuştur. Fakat 1953’te adı Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu olarak kısaltılan organizasyon hala popüler olarak İngilizce yazılımının baş harfleri ile bilinmektedir. Çocuk haklarına dair sözleşme rehberliğinde, UNICEF uzun dönemde çocuklara ve annelere insani ve gelişimci yardımlarını yöneltmekte ve gelişmekte olan ülkelerde programlar aracılığı ile toplum gelişimini ve çocukların sağlık ve refahına destek sağlamaya çalışmaktadır. Kazanç amacı gütmeyen bir organizasyon olarak UNICEF, hükümetlerin ve özel bağışların desteğini arkasına almıştır.

UNICEF Dünyada 293 ülkede faaliyet göstermektedir. Türkiye’deki etkinliklerini 1951 yılından beri sürdürmektedir. UNICEF bu dönem içinde çocuk haklarının korunması amacıyla tanıtım görevleri üstlenmiş, çocukların temel gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olmuştur.

UNICEF'in ulular arası bağlamda kız çocuklarının eğitimi, çocukların geliştirilmeleri ve korunmaları, HIV/AIDS ile mücadele, sağlıklı yaşam koşulları ve erken çocukluk gelişimi konularına öncelik vermektedir. Türkiye'deki etkinliklerinin odak noktası ve kapsamı ise aradan geçen dönemde önemli değişiklikler geçirmiştir. Kuruluşun ülkedeki ilk etkinliği okullara ücretsiz süt dağıtımı iken, bugün UNICEF çocuk haklarını temel alan, çocukların yaşatılmaları, geliştirilmeleri ve korunmaları amacına yönelik daha bütüncü bir yaklaşımı benimsemiştir.

UNICEF'in Misyonu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından çocuk haklarının korunması adına tanıtım ve savunma çalışmaları yapmak, çocukların temel gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olmak ve çocukların potansiyellerini eksiksiz biçimde gerçekleştirmek için fırsatlar yaratmaktır.

Çalışmalarını beşer yıllık program döngüleriyle yürütmektedir. Türkiye'de etkin oldukları alanlar ve programlar şöyledir: Eğitim programları - kız çocuklarının eğitimi; Erken çocukluk gelişimi; HIV/AIDS'le mücadele; Çocukların şiddet, sömürü, istismar ve ayrımcılıktan korunması; Sosyal Katılım ve Kaynak Yaratma (Anon., 2005e).

▪ **“Child Friendly Cities - CFC” (Çocuk Dostu Şehirler)**

Çocuk dostu şehir nedir? CFC, çocuk haklarının tümünün dikkate alındığı; çocukların seslerinin, ihtiyaçlarının, önceliklerinin ve haklarının kamusal politikaların, programların ve kararların birer parçası olduğu şehirleri çocuk dostu şehirler olarak tanımlamaktadır.

Child Friendly Cities (Çocuk Dostu Şehirler) 1996'daki Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı'nı (Habitat II) takiben çocuklar öncelikli olmak üzere şehirleri hepimiz için yaşamaya uygun hale getirmek için faaliyete geçirilmiştir.

Çocukların kendilerini etkileyecek konularda aktif katılımlarının desteklenmesi; fikirlerinin dinlenmesi ve karar verme süreçlerine dahil edilmesi; çocukların haklarını koruyan ve destekleyen yasaların ve prosedürlerin sağlanması; çocuk haklarına dair sözleşmeye uygun çocuk dostu bir şehir yaratmak için kapsamlı bir strateji veya gündem geliştirilmesi; yerel yönetimlerde çocukların bakış açılarının dikkate alınması için kalıcı sistemler geliştirme; çocuklar ile ilgili olan kanunların, politikaların ve uygulamaların değerlendirilmesi için sistematik bir süreç oluşturma; çocuklar için yeterli kaynak ve bütçe analizlerinin yapılması; çocuklar ve hakları konusunda yeterli bilgi toplanmasına yardım etme; çocukların ve yetişkinlerin çocuk hakları konusunun farkında olmasının sağlanması; sivil toplum kuruluşlarına ve insan hakları kurumlarına destek sağlamak organizasyonun amaçları arasındadır.

Child Friendly Cities hareketi genç vatandaşları kent ile ilgili kararlarda rol alan ve tasarımcılarla plancılara "istedikleri şehri"n oluşturulmasında yardımcı olan bireyler yapmayı amaçlamaktadır.

CFC aktivitelerinin artmasıyla, kentlerde yapılan uygulamalar ile ilgili bilgilerin, deneyimlerin ve sorunların paylaşılması için toplantılar düzenlenmektedir. Habitat II Konferansı'ndan sonra CFC üyeleri 1997'de Accra, Ghana ve 1997,1998,1999 ve 2000'de İtalya'da toplanmıştır.

2000 yılında CFC yöntemlerinin ve tekniklerinin toplanması ve standartlaştırılması için Child Friendly Cities Uluslar arası Merkezi İtalya, Floransa şehrindeki Uniceff Innocenti Araştırma Merkezinde kurulmuştur ve merkez CFC hareketinin değişik kesimlerden olan üyelerinin sayısının artmasını sağlamıştır (yerel otoriteler; merkezi yönetim; sivil toplum kuruluşları; toplum; ulusal ve uluslar arası gruplar, uzmanlar ve akademik kurumlar; medya; çocuklar ile gençler).

Organizasyon, araştırma, bilgi toplama, öğrenilenleri ve doğru uygulamaları aktarma; edindiği mevcut bilgilerini kendi veri tabanında üç farklı dilde aktarıp yayın üretme ve dağıtma; yönetim birimleri, toplum, uzmanlar ve STK' lar arasında bir iletişim ağı oluşturma; çocuk dostu şehirler için planlama ve karar aşamasında genç bireylere yetki sağlamak üzere şebekeler kurma; program geliştirme ve danışma konularında destek sağlama; Çocuk dostu şehir konusuyla ilgili uluslar arası, bölgesel ve yerel toplantılar hazırlama ve katkıda bulunma alanlarında faaliyet göstermektedir (Anon., 2005a).

▪ "İstanbul Çocukları Vakfı"

İstanbul Valiliği ve Hayırseverlerin desteği ile 1999 yılında kurulmuştur. İstanbul ilinde yaşayan sosyal güvenceden ve aile ortamından yoksun korunmaya muhtaç, sağlıksız ortamda çalıştırılan, madde bağımlısı, sokakta yaşayan ve çalışan, özürlü, özel eğitime muhtaç, sağlıklı büyüyemeyen, eğitim çağına geldiği halde okula gidemeyen, göçle veya mülteci olarak İstanbul'a gelmiş risk altındaki çocukların eğitim, kültür, sağlık, sosyal yardım, çevre ve sportif faaliyetlerdeki ihtiyaçlarını belirlenmesinin ardından projeler üretilip gerçekleştirilerek çocuklara daha mutlu bir yaşam sağlamak amacıyla kurulmuştur (Anon., 2005c).

İstanbul Çocukları Vakfı desteği ile 26-27 Haziran 2000 tarihlerinde çocuk ve yetişkinlerin katılımı ile gerçekleşen 1. İstanbul Çocuk Kurultayı yapılmıştır. Çocuklarla yetişkinler ilk defa çocuk sorunlarına çözüm yolları bulmaya

çalışmışlardır. İstanbul'u yaşanabilir bir çocuk dostu kente dönüştürmek amacı ile İstanbul Çocukları Projelerine başlanmıştır. Yürütülen projeler şunlardır:

- *Alo 183 Çocuk Kadın Sosyal Hizmet Hattı Projesi* : Risk altındaki çocuklar öncelikli olmak üzere, geçici barınma, beslenme, psikolojik tedavi, aileye sosyal hizmet, sağlık, eğitim, hukuk, ve danışmanlık alanlarında proje yürütülmektedir. Proje koordinasyonu İstanbul Çocukları Vakfı ile Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından sağlanmaktadır.

- *Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ile ticari cinsel sömürüye maruz kalmış kız çocukları projesi*: Proje, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından hazırlanmıştır ve projenin hükümet kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu İstanbul Valiliği bünyesinde kurulmuş bulunan İstanbul Çocukları Vakfı tarafından sağlanmıştır. Sokak çocuklarına yönelik ilk adım, rehabilitasyon, aileye geri dönüş sürecini sağlayıcı kurumsal yaklaşıma yönelmek amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Kurumsal destek yanında sokak çocuklarının durumuna ilişkin ayrıntılı araştırmalar yapılmakta, bu çocukların eğitim, sağlık, beslenme ve hukuk sorunlarının çözülmesinde hükümet kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyon sağlanmaya çalışılmaktadır.

Ticari cinsel sömürüye maruz kalmış kız çocukları'na yönelik yürütülen çalışmalar için öncelikle Prof. Dr. Esin KÜNTAY ve Doç. Dr. Güliz ERGİNSOY risk altındaki çocuklardan "İstanbul'da Seks işçisi olarak çalıştırılan kız çocukları" konulu araştırmayı Beyoğlu ilçesi ve çevresinde, İstanbul Emniyet müdürlüğü Ahlak masasına getirilen 18 yaş altındaki çocuklarla görüşmeler yaparak bir model oluşturmuştur.

1.Adım Rehabilitasyon Merkezi; Seks işçisi kız çocuklarına ulaşmanın onları korkutmadan yaklaşmanın en kolay ve güvenilir yolunun, onların günlük hayat rutinlerinin bir bölümünün geçtiği yere yakın bir merkeze çekmek olduğu yönünde idi. Bu nedenle İstanbul Çocukları Vakfı Türkiye'de ilk merkez olan Beyoğlu ilçesinde Ticari cinsel Sömürüye maruz kalmış Kız Çocuklarının gereksinimi olduğunda sığınacağı İlk Adım Sığınma Merkezi'ni kurarak Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne teslim etmiştir.

2.Adım Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi olarak kullanılmak üzere Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu bağış ile Bahçelievler Sosyal Hizmet Kampüsü içinde bina yaptırılması kararlaştırılmış ve inşaatına başlanmıştır.

▪ **Özürlü Çocuklar Projesi:** İstanbul'da engelli çocuk nüfusunun yüksek olmasına rağmen bu alanda verilen sağlık ve eğitim hizmetleri çok azdır. Engelli çocuk gruplarına yönelik eğitim ve sosyal çalışmaların düzeyi çok düşüktür. Görme, işitme, konuşma, ortopedik, zihinsel engelli çocukların erken tanı, yönlendirme ve yerleştirme hizmetlerini yapacak rehberlik ve araştırma merkezleri yeterli olmayıp proje, her ilçede kurulması, ekip oluşturulması, araç gereç temin edilmesine yönelik çalışmalara yöneliktir (Anon., 2005c).

▪ **“Çocuk Forumu”**

Her yıl yapılan Çocuk Forumu toplantısının ilki 20-21 Kasım 2000 tarihinde düzenlenmiştir. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi, çocuk haklarının ülkemizde tanıtılması, yaygınlaştırılması ve yaşama geçirilmesi için düzenlenmektedir. Bu forum çocukların haklarını tartışmaları için bir ortam sunmuştur.

Önce tüm illerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu öncülüğünde, UNICEF, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ortak çabalarıyla çocuk komisyonları oluşturulmuştur. Her ilde, farklı kesimlerden gelen çocuklar Çocuk Hakları Sözleşmesi ile tanışmışlar, sorunlarını ve isteklerini bu komisyonlarda dile getirmeye başlamışlardır. Her yıl 81 ilin bu komisyonlardaki çocuk delegeler tartışılacak bir konu belirler, tartışır ve karşılıklı görüş alış verişinde bulunurlar. Forum süreci, öncelikle hazırlık toplantılarında forum ana teması belirlenmesinin ardından forum sırasında gruplar halinde tartışılıp görüşülen sonuçların tüm katılımcılarla birlikte tekrar ele alınması şeklinde planlanmıştır. Forum çocukların Türkiye Cumhurbaşkanı'na ve diğer yüksek dereceli memurlara bir deklarasyon ve eylem planı geliştirip sunmasıyla tamamlanmaktadır (Anon., 2000).

3. PLANLAMA VE TASARIMDA ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMI

Planlama ve tasarıma çocuklar ve gençlerin katılımı konusunda Dünyada çeşitli yaklaşımlar öngörülmektedir. Bu bölümde Dünyadaki katılım yaklaşımları ve tipleri araştırılmıştır. Katılım süreci tasarımı ve aşamaları ile katılım tipini, sürecini etkileyen ve belirleyen yöntemler üzerinde inceleme yapılmıştır. Çocuklara, gençlere ve yaşadıkları kültüre uygun yöntemler kullanılması tasarımların doğru ve o topluma uygun olmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla doğru yöntemin veya yöntemlerin seçilmesi amacıyla, uygulanmış katılım yöntemleri incelenmiş ve süreçle olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

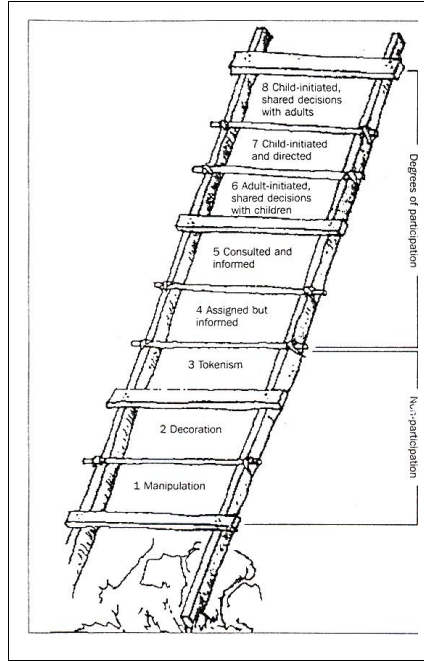
3.1 Katılım Yaklaşımları ve Tipleri

Toplumsal kalkınmanın sağlanması için geleceğin yetişkinleri olan genç bireylerin katılımının sağlanması önemlidir. Yetişkinlerin çocuklar ve gençler ile nasıl çalışacağı; onları kendi amaçları için birer araç olarak mı yoksa onların amaçları için çocuklara birer lider olarak mı davranacakları katılımın ilkelerini belirleyen kavramlardır.

Çocukların katılım düzeylerine göre birbirinden farklı birçok katılım şekilleri vardır. Çocuklar kendi becerilerine, ilgilerine, bulundukları ortama, mevcut fırsatlara ve isteklerine göre tasarıma katılırlar.

Hart katılım konusundaki teknik verilerin yetersiz olduğunu vurgulayıp kendi deneyimlerinden yararlanarak katılım tiplerini sıralayan bir model ortaya koymuştur.

Şekil 3.1’de görülen “Hart merdiveni” olarak bilinen modelde Hart, çocukların katılım seviyelerine göre tipleri sıralayarak gerçek bir katılımın sağlandığı ve sağlanmadığı katılım tiplerini belirlemiştir. “Hart merdiveni” farklı katılım tiplerini çocukların yetişkinlerle çalıştığı zaman gelişen işbirliği seviyelerine göre gruplamaktadır (Hart, 1997).

Şekil 3.1 Katılım Tiplerini Gösteren Model “Hart Merdiveni” (Hart, 1997)

Hart “Children’s Participation” (Çocukların Katılımı) adlı kitabında katılım tiplerini “gerçek olmayan” ve “gerçek” olmak üzere iki ana başlık altında toplamıştır.

- “Gerçek” katılım tiplerini “bilgi verilip devredilerek”, “danışarak”, “yetişkin önderliğinde fikirleri çocuklarla paylaşarak”, “çocukların önderliğinde ve sorumluluğunda ilerleyerek” ve “çocukların önderliğinde fikirleri yetişkinlerle paylaşarak” gerçekleştirenler olarak sıralanmaktadır.

Hart, “çocuk önderliğinde yetişkinlerle paylaşarak” yürütülen modelde katılımın en başarılı seviyede olacağını öne sürmektedir. Eğer bir proje başlatılırsa, projeyi yönlendirmek ve gerçekleştirmelerine izin vermenin başarılı bir katılım projesinin ilk adımlarından birisi olduğunu vurgulamaktadır. Yetişkinlerle ortak yürütme kararı, çocukların toplumun birer üyesi olduğunu anlayıp kendi rollerini kavramaları ve diğer bireylere olan güvenin artmasıyla gerçekleşecektir (Hart, 1997).

“Çocukların önderliğinde ve sorumluluğunda ilerleyerek” katılım tipinde yetişkinler hiçbir yönlendirme yapmadan yardım etmektedirler. Bu modele Vermont’ta yapılan bir temizleme projesi örnek verilebilir. Okullarının arkasındaki çayda çok sayıda balığın bulunduğunu keşfedip çevredeki yağ tanklarından dolayı oluşan kirliliği

önlemek ve balıkları kurtarmak için başlattıkları bir projedir. Çocuklar yetişkinlerin kendilerini anlayamayacaklarını veya yaptıklarına yeterince önem vermeyeceklerini düşündüklerinden gizli olarak fikirlerini gerçekleştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Çocukların kendilerine verilen önemi anlaması ve yetişkinlerin yönlendirmeden sadece yardım etmesi kendi özgüvenlerinin güçlenmesini sağlamıştır (Hart, 1997).

“Yetişkin önderliğinde fikirleri çocuklarla paylaşarak” yürütülen model toplumdaki tüm bireyleri katılım sürecine dahil etmeyi amaçlamaktadır. Karar veren grup olarak genelde politik güce sahip olan bireyler akla gelmekle birlikte bu modelde amaç herkesin dahil edilmesi olduğundan, gençler veya yaşlılar gibi belirli özelliklerinden veya yetersizliklerinden dolayı düşünülmeyenlerin katılımının sağlanmasına özen gösterilmesidir.

“Danışarak” adlı katılım tipinde ise yetişkinler tarafından tasarlanıp yürütülen projede, katılan tüm çocukların süreci anladığı, onlara danışıldığı ve fikirlerinin alınarak katılımın sağlandığı görülmektedir.

“Bilgi verilip devredilerek” şeklinde adlandırılan katılım tipinde gerçek bir katılımın sağlanıp sağlanmaması tasarlanan projeye göre değişmektedir. Çocukların toplumun diğer bireyleriyle ortak ve uygun işbirliği sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu katılım tipinde yetişkinlerin belirli bir konudan haberdar olması için çocuklara gerekli açıklamaların ve eğitimin verildiği görülmektedir..

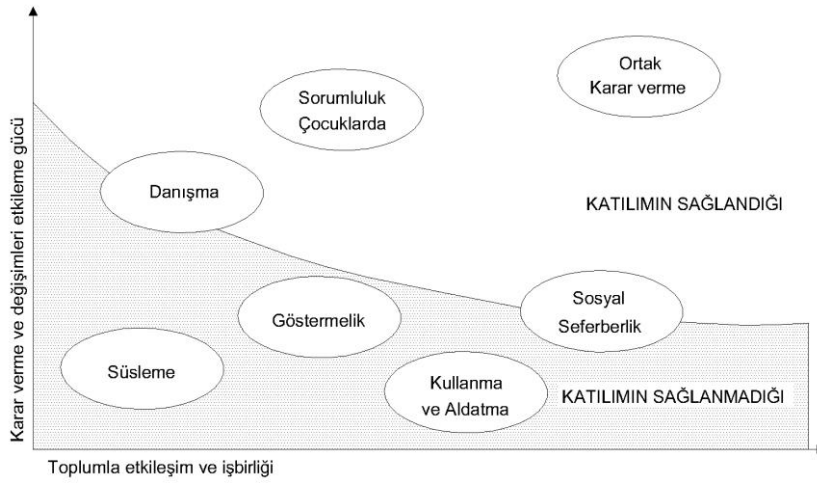
- Driskell’in de aynı şekilde gruplandığı gibi Hart’ın “gerçek olmayan” katılım tipleri “aldatma veya kullanma”, “süsleme” ve “göstermelik (tokenism)”tir.

“Göstermelik (tokenism)”, çocukların fikirlerine önem veren yetişkinlerin yeterince dikkatli davranmadıkları süreçleri kapsayan katılım tipidir. Çocukların yeterince dahil olacağı düşünülse de, elde edilen sonuçtan çok az ya da hiç söz hakkına sahip olmadıkları görülen modeldir. Konferanslara yetişkinlerle birlikte davet edilmesine rağmen fikirlerini söylemek üzere yeterli fırsata sahip olamamaları örnek olarak verilebilir (Hart, 1997).

“Süsleme” ise çocukların olayla ilgili bilgiye sahip olmayıp organizasyon sırasında hiçbir katılımları olmadan kostümler veya kıyafetler giyerek bir amacın reklamını yapması şeklindedir. Süsleme için, yetişkinler tarafından yürütülen herhangi bir toplantıda çocuklar tarafından yazılmamış, konuyla ilgili bir şarkının çocuklar tarafından söylenmesi örnek verilebilir.

“Kullanma” Hart’ın merdivenin ilk basamağıdır ve yetişkinlerin kendi mesajlarını iletmek üzere gençleri kullanmaları olarak tanımlanmaktadır. Örnek olarak bir yayına, çocukların seçim veya basıma hiçbir katılımı olmadan yaptıkları resimlerin yetişkinler tarafından kullanılması verilebilir. “Aldatma” katılım tipi ile daha çok karşılaşılmaktadır. Çocuklar ve gençler ile birlikte gerçekleştirilen bir projede yetişkinlerin, kendi katılımlarını yok sayarak toplumdaki diğer bireyleri, projenin tamamının çocuklar tarafından yapıldığına inandırmak şeklinde açıklanmaktadır. Yetişkinler tarafından tasarlanan bir bahçe için çocukların basit bitkileri seçmesi buna rağmen tüm sürecin ve tasarımın çocuklar tarafından gerçekleştirilmiş gibi diğerlerine aktarılması örnek olarak verilebilir.

Driskell ise gençlerin katılımını iki boyutta incelemiştir. “Karar verme ve değişimleri etkileme gücü” ile “Toplumla etkileşim ve işbirliği” arasındaki ilişkinin analizi yapılan Şekil 3.2’deki tabloda katılım tipleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Toplumdaki diğer bireylerle olan etkileşim ve işbirliği önemlidir. Gerçek katılım hem karar verme gücü hem de etkileşimin yüksek olduğu seviyede sağlanacaktır (Driskell, 2002).

Şekil 3.2 Çocukların ve Gençlerin Katılım Tipleri
(Driskell'in öne sürdüğü katılım tiplerinden uyarlanmıştır, 2002)

Driskell (2002) gençlerin katılım tiplerini katılımın sağlandığı ve sağlanmadığı olmak üzere iki grupta incelemiştir:

- Katılımın sağlandığı tipler olarak “danışma”, “sosyal seferberlik”, “çocukların sorumluluğunda” ve “ortak karar verme” şeklinde belirlemiştir.

“Ortak karar verme”, geçmişine ve yaşına bakılmaksızın toplumun her bireyinin sürece katılmada ve kararlarda eşit haklara sahip olduğu modeldir. Yetişkinler ve çocuklar süreçteki rolleri ve pozisyonları ile ilgili olarak duyarlı, diğerlerinin görüşleri, fikirleri ve bakış açıları hakkında dikkatlidir (Driskell, 2002).

“Çocukların sorumluluğunda” gerçekleşen katılım ise bir faaliyetin başlatılmasının yanı sıra kararların ve sonuçların çocuklar tarafından alındığı tip olarak belirtilmektedir. Driskell, gençler için demokratik karar verme süreci ilgili deneyim edinmelerine ve yaşamlarını etkileyen değişimler ile ilgili olarak diğer çocuklar ile çalışılmasının bu katılım modelinin ilkeleri olduğunu belirtmektedir.

“Sosyal seferberlik” olarak belirtilen modelde ise Driskell devam eden bir sürece veya yetişkinler tarafından başlatılan bir sürece çocukların katılımı sağlandığı zaman gerçekleştiğini öngörmektedir. Fakat gençlerin proje faaliyetleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları veya proje süreci ile sonuçlarını etkilemek üzere yeterli fırsatların sunulmadığı koşullarda bu modelde de katılım sağlanamamaktadır. Danışarak yürütülen modelden grupların birbirleriyle iletişimi daha fazla olmasına rağmen çocukların karar verme sürecinde daha az fırsata sahip oldukları görülmektedir. Eğer gençler yeterli bilgiye sahip, gönüllü olarak katılmış; proje kararlarında ve sonuçlarında gençlerin fikirleri ve görüşleri etkiliyse gerçek bir katılım sağlanmış olmaktadır.

“Danışma” yetişkinlerin, gençlerin fikirlerini ve bakış açılarını sorması ve kararlar alınırken onların düşüncelerini ele almasıdır. Bununla birlikte projenin yürütülüşüne göre gerçek ve doğru bir katılım sağlanmayabilir. Driskell genellikle bu modelin iletişim ve işbirliğine dayandırıldığını ve bu modelde gençler karar vermede doğrudan bir etkiye sahip olmadığını belirtmektedir. Katılım nedenlerine, katılım seçim hakkına ve sonuçlarına dair bilgi sahibi olduklarında katılımın sağlandığı model olarak öngörülmektedir.

▪ Katılımın sağlanmadığı tipler olarak “kullanma ve aldatma”, “süsleme” ve “göstermelik (tokenizm)”i belirlemiştir.

“Göstermelik (tokenizm)” olarak adlandırılan katılım tipinde çocukların katılımı gerçekleşiyor gibi gözükmeyle beraber gerçekte çocuklar, amaç veya katılım süreci hakkında yeterli bilgiye sahip değildirler. Yüksek düzeyde bir iletişim gözlenebilmesine rağmen gerçek bir katılım sağlanmamaktadır (Driskell, 2002).

“Süsleme” tipini ise Driskell çocukların yetişkinlerin ileri sürdüğü bir amacın gerçekleşmesine gerekli bilgiye sahip olmadan yardım ettikleri zaman

gözlemlenmekte olduğunu belirtmektedir. Görünürde birlikte yürütülen çalışmada çocukların hiçbir karar verme gücü yoktur.

“Kullanma ve aldatma” tipinde Driskell yetişkinlerin kendi isteklerini gerçekleştirmek üzere çocuklara gerekli açıklamalar yapmadan onları kullandığı zaman gerçekleştiğini öngörmektedir. Çocuklar katılıma dahil olduklarını düşünürken aslında hiçbir karar verme veya fikir beyan etme gücüne sahip değildirler.

Chawla ise bu katılım tiplerini “emrederek”, “tahsis edilerek”, “davet edilerek”, “görüşülerek”, “lider olarak”, “uzmanlaşarak”, “ortaklaşa” şeklinde gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu modelleri, katılımın tam sağlandığı (“lider olarak”, “uzmanlaşarak”, “ortaklaşa”) ve katılımın sağlanmadığı (“emrederek”, “tahsis edilerek”, “davet edilerek”, “görüşülerek”) modeller olarak ikiye ayırmaktadır. Chawla katılım tiplerinin birbirinden bağımsız olmadığı ve birden çok katılım şeklinin gözlenebildiğini öne sürmektedir (Chawla, 2001a).

“Ortaklaşa” yürütülen katılım tipi, tüm sürecin çocuklar ve gençler ile yetişkinlerin birlikte planladığı ve değerlendirdiği bir katılım şeklidir.

“Uzmanlaşarak” gerçekleşen katılım ise çocukların becerileri arttıkça yeni katılım tiplerini denemeye, sorumlulukları belirlemeye başladıkları katılım şeklidir. Katılım konusunda belli bir eğitim verilerek çocukların ve gençlerin bilgi edinmesiyle sürdürülmektedir.

“Lider olarak” yürütülen katılımı ise planlama, kontrol, katılım düzeyleri, şekli ve süresinin belirlenmesini çocuklar gerçekleştirir. Karar verme ise yetişkinler tarafından yapılmaktadır.

“Görüşülerek” gerçekleşen katılımı çocuğun katılımcı rolü belirlenmiştir fakat katılım şekli ve düzeyi çocuğun kendi inisiyatifindedir. Dolayısıyla çocukların planlamaya ve karar verme sürecine dahil olma düzeyine göre katılımın sağlanıp sağlanmadığı belirlenir.

“Davet edilerek” yapılan katılımı ise yine planlama ve kontrol yetişkinlerde olmakla beraber çocuklar geri çekilebilme hakkına sahiptir. Planlama ve karar verme sürecinde etkin rol oynamamaktadırlar.

“Tahsis edilerek” gerçekleştirilen katılımı yetişkinler ve aileler katılım için eğitim fırsatları sunarlar. Bu katılım şeklinin ana aktörleri yetişkinlerdir. Çocuklar ve gençler, yetişkinlerin kendilerine sunduğu roledir.

“Emrederek” şeklinde belirtilen katılım tipinde çocuklar manevi ve kültürel olarak kendini zorunlu hissetmektedirler. Seçim hakları vardır fakat yaşadıkları çevrenin kültürüne ve geleneklerine göre hareket etmektedirler.

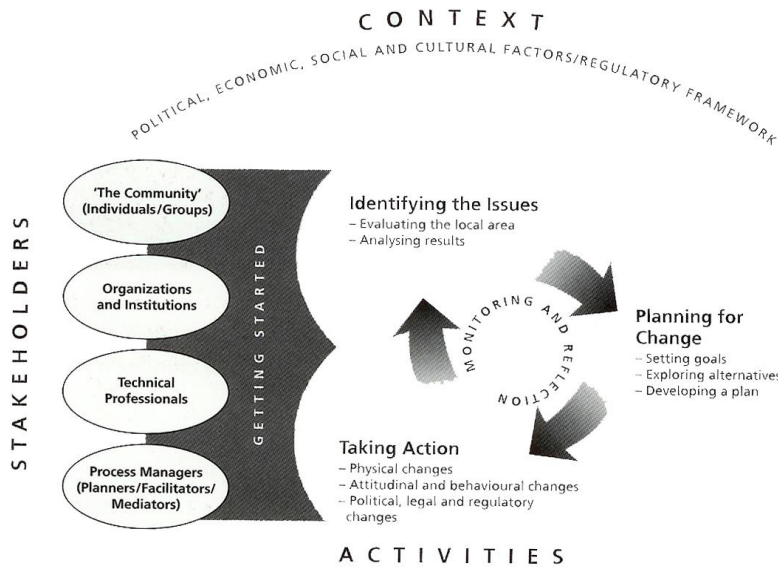
3.2 Katılım Sürecinin Aşamaları ve Tasarımı

Sorunun belirlenmesinden çözümüne kadar olan faaliyetlerin uygun bir şekilde planlanması katılımın başarılı olmasını sağlayacaktır. Kullanılacak katılım yöntemlerinin belirlenmesi ve birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesi başarılı bir katılım projesinin gerçekleştirilmesi için ilk adımlardır (Driskell, 2002).

3.2.1 Katılım Sürecinin Aşamaları

Driskell katılım sürecinin başlıca adımlarını ve birbirleriyle olan ilişkileri gösteren Şekil 3.3'te belirtilen tablosunda süreci genel kapsam, katılımcılar, başlangıç ve faaliyetler olarak ayrı başlıklarda incelemiştir (Driskell, 2002).

Genel kapsam çerçevesinde proje, bölge, sosyal ve kültürel veriler incelenmektedir. Bölgenin politik, ekonomik, sosyal ve kültürel etkenleri katılım projesini şekillendiren ana verilerdir. Bu etkenler sınırlamalar getirebileceği gibi birçok fırsatın da ortaya çıkmasında etkili olacaktır (Driskell, 2002).

Şekil 3.3 Katılım Süreci (Driskell, 2002)

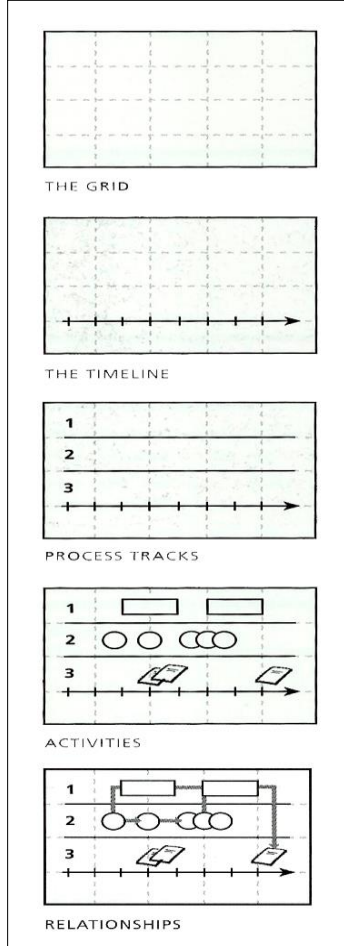
Katılımcılar (stakeholders) aşaması ise projeye dahil olacakların belirlendiği süreçtir. Proje toplumdaki her grubu içine dahil etmelidir. Çocukların ve gençlerin dahil edilmesi kadar toplumdaki diğer grupların da projeye katılması gereklidir. Şekil 3.3'te verilen Driskell'in geliştirdiği tabloda katılımcılar toplum, kurum ve kuruluşlar, meslek grupları, proje yürütücüleri olmak üzere gruplandırılmıştır. Toplum bunların içerisinde en geniş ve en kritik etkiye sahip olandır. Projeden etkilenecek olan ve katılmak isteyen halktan oluşmaktadır. Yaş cinsiyet, ırk, dil, din veya ekonomik durumuna bakılmaksızın katılmak isteyenlerdir. Çocuklar ve gençlerin yanı sıra aileleri, bölgede oturanlar veya bölgedeki iş sahipleri gibi gruplar örnek verilebilir. Organizasyon ve kuruluşlar ise sadece o bölgede veya bölge dışında da aktif olan gruplar ve kurumlar şeklinde vurgulanmaktadır. Bu kuruluşlara örnek olarak yerel hükümet birimleri, okullar ve üniversiteler, işyerleri, dini kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri sıralanabilir. Mesleki gruplar ilgili bilgileri aktarmak üzere katılanlar ise teknik uzmanlardır. Tasarımcılar, mimarlar, araştırmacılar, sosyologlar, mühendisler, eğitimciler ve benzeri gruplar teknik uzmanlardır. Proje yürütücüleri olarak belirtilen grup ise sürecin ilerlemesini sağlayan ve yardım eden bireylerdir. Toplantıları ve faaliyetleri düzenler, görüş ayrılıklarında arabuluculuk yapar, teknik bilgilere herkesin ulaşmasına yardım eder ve herkesin sürece katılımını sağlar.

3.2.2 Şekil 3.3'te görülen tabloya göre faaliyetler bölümü (activities) sorunların belirlenmesiyle başlayıp planlama ve uygulamayla devam etmektedir. Belirtilen adımların birbirini takip etmesi zorunlu değildir. Yeni veriler, engeller, fırsatlar ortaya çıktıkça bir önceki adıma geri dönüşümlü veya bir sonraki adıma ilerlenmesi mümkündür. Şekil 3.3'te başlangıç aşaması (getting started) ile belirtilen adımda başlangıç faaliyetleri örneğin proje elemanlarının seçimi, ilk toplantıları ve eğitimleri bu adımda gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Sorunların belirlenmesi (identifying the issues) süreci projenin yapılacağı bölgeyle ilgili veri toplama, bölgenin analizinin yapılması ve analiz sonuçlarının değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Bu aşamayla önemli sorunların, gizlenen meselelerin, bölgenin potansiyellerinin ve fırsatlarının ortaya çıkması sağlanacaktır. Değişim için planlama yapılması (planning for change) adımı ise katılımcılar, problemler ve ana veriler üzerine fikir üretilmesine, geliştirilmesine dayanmaktadır. Öncelikle amaçlar belirlenip kaynaklar, engeller ve alternatif stratejiler ortaya konulur. Bunları takiben bir uygulama planı geliştirilir. Kullanılacak olan çeşitli yöntemler, maddi kaynaklar, sorumlu olan bireyler ve kurumlar, çalışma programının nasıl olacağını belirten bir plandır. Bundan sonraki adım olan uygulama bölümü (taking action) ise bölgede yapılacak değişikliğin gerçekleştirilmesi söz konusudur. Uygulama sırasında katılımın mümkün olduğu

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

kadar artırılması önemlidir. Gençlerin yetişkinlerin asistanlığında liderliği almaları yaptıklarını sahiplenmelerini sağlayacaktır. Sonuçların uzun dönemde alınmasının katılımcıları hayal kırıklığına uğratacağı gibi kısa vadede alınan sonuçların da projenin başarısının çabuk kaybolmasına neden olacaktır Dolayısıyla sonuçların elde edilme süresinin iyi düşünülmesi gerekmektedir. Aynı zamanda projenin medya ve benzeri iletişim araçlarıyla duyurulmasının hem katılımcıları heveslendireceği hem de projenin öneminin daha iyi algılanacağı unutulmamalıdır. Bu tip projelerin uygulanması toplum üzerinde uzun vadede etkilerini gösterecektir. Dolayısıyla projenin gerçekleştirilmesi ve etkilerinin izlenmesi önemlidir. Sonuçlar sonraki projelere yansıyabileceği gibi toplumun kalkınmasında da etkilerini gösterecektir (Driskell, 2002).

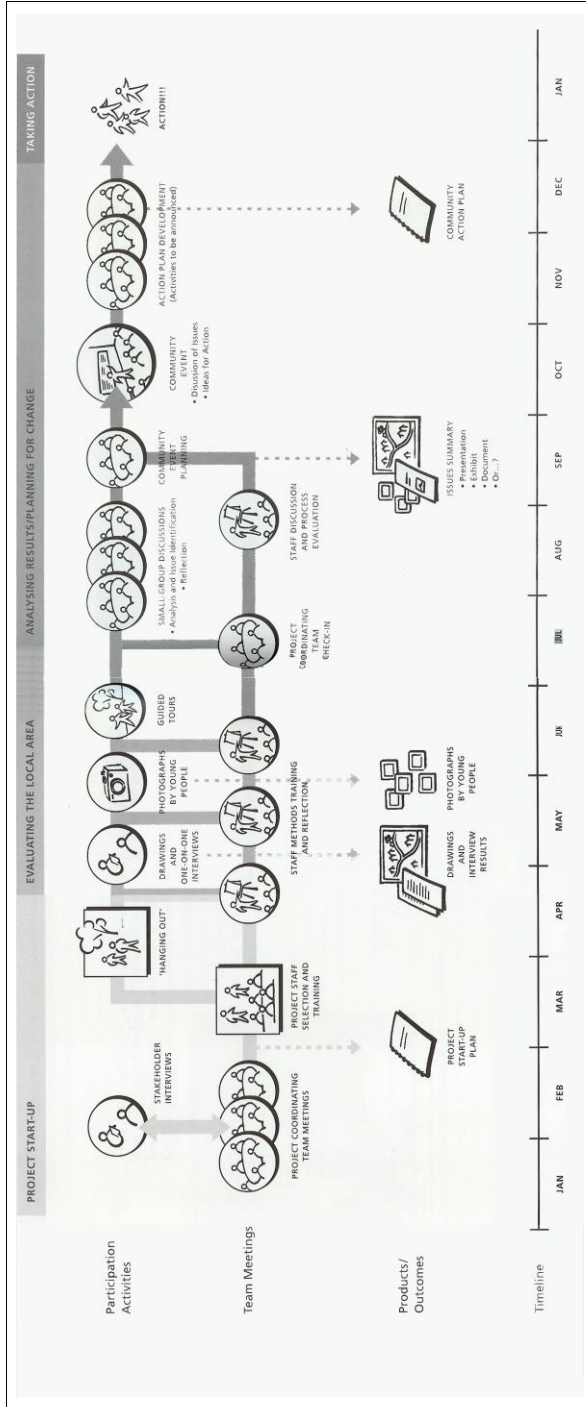
3.2.2 Katılım Sürecinin Tasarımı

Şekil 3.4 Örnek Katılım Çizelgesi
Hazırlanması (Driskell, 2002)

Driskell sürecin tasarlanması ile ilgili başlangıçtan sonuçların izlenip diğer bireylere aktarılmasına kadar bir akış şeması ortaya koymuştur. Proje faaliyetleri sıralamasının grafik bir sunumla herkese aktarılmasına yardımcı olan bir çizelgedir. Yapılacak olan faaliyetlerin birbirleriyle ilişkilerini göstermesinin yanı sıra proje süresinin de belirlenmesinde kullanışlı bir yöntemdir. Driskell değişik tipteki faaliyetlerin ve işlerin birbirinden ayrılmasını sağlamak üzere ızgara bir şekil üzerine sürelerin belirlenip katılım süreçlerine göre çizelgenin bölünmesini önermektedir. Süreler dikkate alınarak faaliyetler çizelgeye işlenmeye başlar. Şekil 3.4'te görüldüğü gibi değişik tipteki faaliyetler için birbirinden farklı grafik simgeler veya renkler kullanılması tüm katılımcıların algılamasını kolaylaştıracaktır (Driskell, 2002).

Takip eden aşama, belirtilen faaliyetlerin birbirlerine etkisi, sıralarının ortaya konarak birbirleriyle ilişkilerinin açıklanmasının ardından fikir birliğine varılan çizelgenin değişik formatlarda tüm sürecin katılımcılar tarafından anlaşılmasını sağlamak üzere katılımcılara ve ilgilenenlere dağıtılmasıdır (Driskell, 2002).

Şekil 3.5 Katılım Süreci Çizelgesi Örneği (Driskell, 2002)

3.3 Katılım Yöntemleri

Gençlerin ve çocukların yaşadıkları çevreyi incelemeleri ve değerlendirmeleri için geliştirilen çeşitli katılım yöntemleri vardır.

Driskell (2002), yöntemlerin projenin yürütüldüğü incelendiği bölgeye ve kültüre, proje sürecine uygun olması gerektiğini vurgulayarak gençler ve çocuklarla ele alınabilecek katılım yöntemlerini şu şekilde sıralamıştır:

- Günlük gözlem yapılması ve vakit geçirilmesi
- Röportajlar
- Çizimler
- Günlük faaliyet çizelgeleri
- Aile ve sosyal yapı analizleri
- Skeç, tiyatro ve kukla oyunları
- Gezi turları
- Fotoğraf çekme
- Davranış haritaları
- Anketler ve incelemeler
- Grup tartışmaları
- Atölye çalışmaları ve toplumsal etkinlikler

Hart (1997) ise projenin gerçekleştirildiği bölgenin kültürel yapısına göre birçok katılım yönteminin söz konusu olduğunu fakat bu katılım yöntemlerinin çoğunun çocuklara yönelik olmadığını vurgulamaktadır. Hart çocuklar için olan katılım yöntemlerini dört ana başlıkta toplamıştır:

- Çizimler ve kolaj çalışmaları
- Haritalama ve maket çalışmaları
- Survey ve röportajların yapılması
- Medya ve iletişim araçlarının kullanılması

Her bir başlık altında farklı yöntemler vurgulanmaktadır. Tablo 3.1’de görüldüğü üzere çizimler ve kolaj çalışmaları başlığı altında bireysel çizimler, karikatürler, kolaj çalışmaları; haritalama ve maket başlığında davranış haritaları, küçük ölçekli maket çalışmaları; survey ve röportaj başlığında röportaj, survey çalışmaları, gezi turları; medya ve iletişimde ise basılı ve elektronik yayınlar, fotoğraflama, video, televizyon, radyo programları, müzik, dans, skeç ve kukla oyunları gibi gösteriler ile toplumsal etkinlikler, törenler incelenmektedir (Hart, 1997).

Tablo 3.1 Hart’a Göre Katılım Yöntemleri

HART’a göre KATILIM YÖNTEMLERİ	
Çizimler ve Kolaj	Bireysel Çizimler
	Karikatür Çizimleri
	Ortak Çizimler
	Kolaj Çalışmaları
Haritalama ve Maket	Çocuk Haritaları
	Davranış Haritaları
	Toplum Haritaları
	Maket Çalışmaları
Survey ve Röportaj	Röportaj
	Survey Çalışmaları
	Gezi Turları
Medya ve İletişim	Basılı Yayın Çalışmaları
	Fotoğraflama
	Video ve Televizyon
	Radyo Programları
	Gösteri - Müzik ve Dans; Skeç ve Kukla Oyunları
	Toplumsal Etkinlikler, Geçit Törenleri

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi Hart’ın ve Driskell’in kendi deneyimlerine göre öne sürdükleri katılım yöntemlerinde benzerlikler olduğu gibi birbirinden farklılıkların da olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2 Hart ve Driskell'in Öne Sürdüğü Katılım Yöntemlerinin Karşılaştırılması

DRISKELL		HART
Günlük Gözlem Yapılması ve Vakit Geçirilmesi	-	-
-	Röportaj	-
-	Çizimler	Kolaj Çalışmaları
Günlük Aktivite Çizelgeleri	-	-
Aile ve Sosyal Yapı Analizleri	-	-
-	Skeç, Tiyatro ve Kukla Oyunları	Müzik ve Dans
-	Gezi Turları	-
-	Fotoğraf	-
-	Davranış Haritaları	Maket Çalışmaları
Anket Çalışmaları	Survey Çalışmaları	
Grup Tartışmaları	-	-
-	Toplumsal Etkinlikler	-
Atölye Çalışmaları	-	-
-	-	Basılı Yayın Çalışmaları
-	-	Video ve Televizyon Programları
-	-	Radio Programları

3.3.1 Günlük Gözlem Yapılması ve Birlikte Vakit Geçirilmesi

Amaç: Bölgenin kullanımının belgelenmesi, alanda geçirilen zamanla gruplar arasındaki ilişkilerin kurulması; katılım sürecinin diğer evrelerindeki yöntemlere yardımcı olup, bölge ve çocuklar hakkındaki önemli noktaların açığa çıkarılması şeklinde sıralanabilir.

Günlük gözlemler projenin gerçekleştirileceği yerel bölgeye ait özel olaylar ve faaliyetler hakkında birçok bilgi elde edilmesini sağlamaktadır. Bu gözlemler tüm değerlendirme sürecine veri aktarmaktadır. Yapılan günlük gözlemler, çocuklar ve gençler ile birlikte vakit geçirilmesi onların bakış açılarını ve yaşadıkları bölgenin kullanım şekillerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca kullanılacak bu

katılım yöntemleri gençlerin ve çocukların yetişkinlere ve proje ekibine güvenini arttırmakta ve kendilerini proje sürecinde rahat hissetmelerini sağlamaktadır. Kullanılan bu yöntemle projenin başarılı olması için gereken iletişimin ve ilişkilerin başlaması hedeflenmektedir (Driskell, 2002).

Gözlem çalışmalarının uzun sürmemesine rağmen beraber vakit geçirilmesi bir gün veya birkaç hafta boyunca sürebilmektedir. Yöntemin amaçlarında da belirtildiği gibi bu yöntem katılımcılar ve yetişkin grup üyeleri arasındaki aşinalığın ve güvenin gelişmesi için önemlidir. Örneğin Hindistan'da gerçekleştirilen 'Growing up in Cities' projesi kapsamında bir ekip çocuklarla oyun oynayarak sohbet ederek gruplarına katılma olanağı bulmuş ve geçirdikleri süre içerisinde çocuklar proje ekibine kendi özel yerlerini, gizli alanlarını ailelerinin ve yetişkinlerin baskısından kaçıp gittikleri ve oyun oynadıkları alanları göstermişlerdir (Driskell, 2002).

Şekil.3.6 Yetişkinler ve Çocukların Birlikte Vakit Geçirmesi (Percy-Smith, 2002)

Proje ekibi ve katılımcılar arasında sürecin nasıl geliştiği, devam edeceği ve projenin nedenleri hakkındaki tüm bilgiler aktarılmalıdır. Ne tip faaliyetlerin olacağı, katılımcıların kimler olacağı, etkinliğin nerede olacağı ve neden orada yapılacağı, hangi günler arasında gerçekleştirileceği, süresinin ne olacağı gibi soruların cevabı belirgin olmalıdır. Hem katılımcıların hem de proje ekibinin kendi faaliyetlerini, deneyimlerini, gözlemlerini, görüşlerini aktarması diğer yöntemlere önemli veriler sağlamaktadır (Driskell, 2002).

Gençlerle birlikte vakit geçirirken bölgenin kültürü, çocukların yaşları ve bunlara benzer bazı engellerle karşılaşılması olasıdır. Öncelikle genç veya yaşlı tüm insanların yapılan çalışmanın amacını ve sebebini anlaması bu engellerin aşılmasına yardımcı olmaktadır (Driskell, 2002).

3.3.2 Röportaj

Amaç: Gençlerden ve toplumun diğer bireylerinden doğrudan bilgi toplamak; sorunlar hakkındaki görüşlerin ve bakış açılarının belirginleşmesini sağlamak; katılımcılarla bireysel ilişki kurmak şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

Röportajlar bilgi edinme yollarından biridir. Bu yöntem proje ekibinin röportaj konularını belirlemesi, oluşturulan soruların test edilmesi, çizelgelerin hazırlanması, röportajın yapılması, analizlerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesi süreçlerinden oluşmaktadır.

Çocukların ve gençlerin katılımıyla gerçekleşen röportaj çalışmalarında proje ekibi soruların geliştirilmesine, test edilmesine yardımcı olmalı ve soruların konuya uygunluğundan emin olmak için gözden geçirmelidir. Sonuçların değerlendirilmesi, görüşmeleri gerçekleştiren çocuklar ve gençlerin proje ekibiyle ortak çalışması başarılı olmayı sağlamaktadır. Röportaj yapma ve değerlendirme konusunda onlara gerekli eğitimin verilmesi önemlidir. Çünkü bu süreç kendilerinden sonra bu projeye veya başka çalışmalara katılacak olanlara gerekli teknik bilgileri aktararak sürdürülebilir bir eğitime dönüşebilir (Driskell, 2002).

Şekil 3.7 Röportajlarla Çocukların Fikirlerinin Alınması (Anon., 2005h)

Röportaj sorularının test edilmesi soruların konuyla olan uygunluğunu ortaya koymakta ve proje ekibine pratik yapma olanağı vermektedir. Kısacası bu çalışma ön röportaj yapılmasıdır. Yapılan çalışmayla birlikte hangi soruların iptal edileceği, ekleneceği, değiştirileceği ve sıralamanın nasıl olacağı ortaya çıkacaktır. Aynı zamanda bu çalışma yapılacak olan röportajın uzunluğu hakkında da bilgi vermekte ve gerekiyorsa görüşmelerin kısaltılıp görüşme sayısının artırılması gibi kararların alınmasına olanak vermektedir (Driskell, 2002).

Röportajın yapılacağı yer konusunda ise gencin mahremiyeti önem kazanmaktadır. Doğru olan gençlerin yabancı olmadığı bir alanda dikkatin dağılmayacağı, sakın bir noktada gerçekleştirilmesidir. Bu alanların belirlenmesi öncesindeki günlük gözlemlerle yapılabilir (Driskell, 2002).

Şekil 3.8 Kendi Alanlarında Röportaj Yapılması (Malone and Hasluck, 2002)

Ailelerle, resmi kuruluş çalışanları ve diğer yetişkinlerle yapılan görüşmeler ile bölge hakkındaki bakış açıları ortaya çıkarılarak yetişkinlerin alanları nasıl değerlendirdiği ve ne amaçla kullandığı hakkında bilgi elde edilmektedir. Bunların yanı sıra kendi çocukluklarının geçtiği çevreye ait hatıraların anımsanması ve her iki bölgenin karşılaştırılması gibi yapılan çalışmalar da birçok verinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Driskell, 2002).

Çocukların yaptığı röportajların ikiye veya üçer kişilik gruplar halinde gerçekleştirilmesi de ayrı bir yöntemdir. Bu sayede röportajdaki rolleri paylaşarak bu sürecin hem doğru bir şekilde hem de daha kısa sürede tamamlanması sağlanır. Üç kişilik bir grupta biri görüşme, biri not tutma ve diğeri de ses kayıt cihazının kullanımını üstlenmesi şeklinde bir düzenleme kendilerine olan güveni artırmakla beraber belirtildiği gibi sürenin de kısalmasına olanak verecektir (Hart, 1997).

Röportaj sırasında doğru ve eksiksiz not almak önemlidir. Bu notların görüşülen kişinin kelimeleriyle belirtilmesi o kişinin bakış açısını da diğerlerine göstermektedir. Dolayısıyla röportajcının kendi görüşlerini ve kendi kelimelerini ancak değerlendirme sırasında kullanması uygundur. Bu aşamada ses kayıt cihazlarının doğru ve eksiksiz bilgiyi aktarmakta gerekli olduğu açıktır. Ses kayıt cihazı kullanımının röportajın eksiksiz olarak belgelenmesi ve röportaj sonrasında herhangi bir sorun olduğunda geri dönüşünün kolay olması gibi olumlu yönleri vardır. Buna karşın bazı toplumlarda bu tip kayıt cihazlarına şüpheyle bakıldığı görülmektedir. Bunun yanı

sıra gençlerin kaydedilerek yapılan bir röportajdan rahatsız olabilecekleri ve söyleyeceklerinde kendilerini kısıtlayabilme olasılığı önemli bir sorundur (Driskell, 2002).

Aynı meseleler hakkında çocukların diğerlerini anlamasında etkili olan bu yöntemde bazı toplumlardaki yetişkinlerin çocukların onlarla röportaj yapmasını yadırgadığı görülmektedir. Buna rağmen başarılı bir röportaj çocukların ve gençlerin kapasiteleri hakkında yetişkinlerin fikirlerinin değişmesine neden olmaktadır (Hart, 1997).

3.3.3 Çizimler ve Kolaj Çalışmaları

Amaç: Gençler ile neşeli ve yaratıcı bir faaliyetle sıcak ilişkilerin sağlanması; bölgeyle ilgili ortaya çıkan birçok görüş üzerine tartışmalar yapılması; gençlerin kendi çevrelerini analiz etmesinin sağlanması ve gençlerin gözünden bölgeye ait bilgilerin toplanıp belgelenmesi şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002). Aynı zamanda çizimler ve kolaj çalışmalarının değerlendirilmesi çocukların çevresel kaliteden ve iyileştirme yollarından haberdar olmasını sağlayan etkili bir yoldur (Hart, 1997).

Çocukların kendilerini ifade etmeleri için ilk akla gelen yöntem çizim yapılmasıdır. Gençlerin ve çocukların yaşadıkları bölge hakkında yaptıkları çizimler alanı nasıl algıladıklarını, faaliyetlerini, hareketlerini ve sevdikleri veya sevmedikleri yerleri gösteren bir yöntemdir. Gençler için önemli olan ve olmayan konuları ortaya koymaktadır.

Şekil 3.9 Çocuklar Tarafından Yapılan Çizimlerden Bir Örnek (Genc Arsivi, 2005)

Çizim yapılması röportajlarla birlikte yürütülen veya ayrı bir faaliyet olarak gerçekleştirilen bir yöntemdir. Diğerlerinde olduğu gibi bu süreç çeşitli bilgilerin aktarılması kadar gençler ve yetişkinler arasındaki ilişkinin de sağlanmasına

yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda bu yöntem röportajlar ve gezi turları için bir başlangıç noktasının belirlenmesinde proje ekibini yönlendirir (Driskell, 2002).

Bir zaman sınırlaması koyulmaması önemlidir. Çizimlerin yapılmasından sonra her çizimin tartışılması için zaman ayrılması gerekir. Katılımcıların sürece katılma veya katılmama, kullanacakları malzemeler gibi her konuda serbest olması önemlidir (Driskell, 2002).

Şekil 3.10 Çizimlerin Tartışılması (Anon., 2005j)

Çizimlerin yanı sıra çocukların karikatürlerle kendilerini ifade etmeleri de mümkündür. Okuma yazma bilmeyen bir çocuk için çizim çalışmaları, kendilerini ifade etmede kullanabilecekleri bir yöntemdir (Hart, 1997).

Kolaj çalışması ise görsel kapasiteyi artıran başka bir yöntemdir. Aynı zamanda orantı zıtlıklarını içerisinde barındırarak vurgulanmak istenenin öne çıkarılacağı bir analiz yöntemidir. Çocuklar çizimlerde kendilerini ifade etmekte serbest hissetmedikleri sembolik veya mecazi fikirleri de bu sayede ortaya koyabilirler (Hart, 1997).

Şekil 3.11 Kolaj Çalışması (Salvadori, 2002)

Kolaj yöntemiyle resimler, renkler, kelimeler ve çizimlerin karışımından oluşan içerik yönünden diğerlerinden daha zengin bir ürün ortaya çıkar. Aynı zamanda kolaj çalışması grup çalışması olarak çizimlerden daha kolay ilerleyen bir süreçtir. Resimlerin seçilmesi, kesme, yapıştırma ve yerleştirme süreci katılımlı çalışmanın amacına uygundur (Hart, 1997).

Kolaj çalışması için resimlerden oluşan kaynaklar (renkli dergiler, karikatür kitapları, istenmeyen broşürler, raporlar, fotoğraf, fotokopiler ve gazeteler); renkli kalemler, makas, yapıştırıcı ve 3 boyutlu etki yaratmak için malzemeler (plastik, ahşap, kumaş, deri parçaları vb.) kullanılabilir. Bununla birlikte konuyla ilgili magazinlerin ve kaynakların kullanılması ürünlerin başarılı olmasında etkili olacaktır (Hart, 1997).

3.3.4 Maket Çalışmaları

Amaç: Gruplar arası ilişkilerin sağlanması; ortak çalışmanın öğrenilmesi; gençlerin kendi çevrelerini analiz etmesinin sağlanması; bölgeyle ilgili ortaya çıkan birçok önerinin 3 boyutlu olarak diğerlerine aktarılması şeklinde sıralanabilir.

Çocukların günlük yaşamlarında vakit geçirdikleri oyuncakların varlığı kaçınılmazdır. Dolayısıyla çocuklarla çalışırken oyuncakların da sürece dahil edilmesi hatta kendilerini oyuncaklarla ifade etmeleri olasıdır. Aslında yapılan maketler de onlar için birer oyuncak olmaktadır (Hart, 1997).

Şekil 3.12 Okul Tasarımı İçin Yapılan Bir Maket Çalışması (Borden, 2004)

Maketler için kullanılacak malzemelerin projenin yapıldığı kültüre ve projenin kurgusuna uygun olmalıdır. Değişik yaştaki gruplar için farklı teknikler ve araçlar kullanılabilir.

Habitat 1976 konferansında önceden bir araya gelmeyen 35 ana okulu öğrencisi kendi yerleşim alanlarını inşa etmiştir. Mukavva ve renkli kalemlerle 12 yaşın altında olan tüm çocuklar okulun spor salonunda birkaç gün içerisinde bir “şehir” inşa etmişlerdir. Yetişkinlerin belirli bir yönlendirmesi olmadan kendi içlerinde küçük gruplara ayrılıp “ev”lerini oluşturdukları gözlenmiştir. İnsan yerleşmelerindeki nüfus yoğunluğu, mahremiyet, açık alan tanımı, ortak servisler gibi kent yaşamının benzer sorunları ortaya çıkmıştır. Bu konular üzerine sorunlar arttıkça birleşerek büyük bir grup olarak problemleri tartışıp alternatif çözümler ve gerçek dünyadaki benzer sorunlarla paralellikler ortaya konulmuştur (Hart, 1997).

3.3.5 Günlük Aktivite Çizelgeleri

Amaç: Günlük yaşamlarında çocukların eylemlerinin belgelenmesi; gittikleri mekanların, görüştükleri insanların saptanması; gençlerin ve çocukların kullandıkları mekan tipleri, kullanım amaçları, kullanım süreleri ile ilgili bir karşılaştırma yapılması şeklinde sıralanabilir.

Sıradan günlerinde çocukların hangi faaliyetlerde bulunduklarının araştırılması onların yaşamları hakkında fikir verir. Boş vakitlerini nasıl değerlendirdikleri, ne gibi faaliyetlerde bulundukları katılım sürecini etkileyen faktörlerdendir. Bu yöntemde farklı dönemlerde farklı sonuçlar elde edileceği unutulmayıp değişik dönemlerde analizin tekrarlanması yararlıdır. Örneğin okulların tatili, hafta sonu veya hafta içi olması, dini bayramlar ve bunun gibi birbirinden farklı dönemler göz önünde bulundurulmalıdır (Driskell, 2002).

Katılımcıların mahremiyeti bu aşamada önemlidir. Aile ve ev yaşamlarıyla ilgili bilgileri gizlemek isteyebileceklerinden doğru bir katılım çalışmasının olması için katılımın serbest olmasına dikkat edilmelidir (Driskell, 2002).

Bu yöntemle bölgede yaşayan çocukların ve gençlerin hangi mekanları kullandıklarının, sevdikleri veya sevmedikleri mekan tiplerinin açığa çıkarılması hem bölgenin ihtiyaçlarının belirlenmesinde etkili olmakta hem de gün içerisinde gerçekleşen eylemlerin ne tip mekanlara uygun olduğu ortaya konmaktadır.

Projenin yapıldığı bölgeye göre bu yöntem için değişik teknikler geliştirilebilir. Örneğin Güney Afrika’da gerçekleşen GUIC takımı tarafından yuvarlak bir saat çizerek dilimleme yapılması şeklinde tasarlanmıştır. Norveç’teki GUIC projesi çerçevesinde yapılan bir başka çalışmada ise düz bir zaman çizgisi üzerine

aktiviteler ile saatlerinin yazılması ile çocukların günlük faaliyetleri analiz edilmiştir (Driskell, 2002).

Interviewer D. BROWN Date Completed 2-1-01 Ref. # BOY03

CHILD'S NAME: RASHED

DATE (for which the schedule has been completed): TUESDAY, JANUARY 27
(SCHOOL DAY)

Please describe what you did yesterday, beginning with when you woke up in the morning, and ending with when you went to sleep at night. Describe not only what you did, but where you were and who was with you.

6:00 AM

6:30 AM 6:45 - WOKED UP - WASHED FACE + MADE BED
- CHANGED CLOTHES

7:00 AM BREAKFAST (w/ SISTER + MOM)

7:30 AM - WASHED DISHES
FINISHED HOMEWORK

8:00 AM 8:05 - TOOK SCHOOL BUS
8:15 - AT SCHOOL / PLAYED w/ FRIENDS
8:30 AM 8:30 - SCHOOL STARTS OUTSIDE IN GRASS AREA

9:00 AM MATH (EXAM)

9:30 AM

10:00 AM ENGLISH PRESENTATION

10:30 AM

11:00 AM GYM CLASS

Şekil 3.13 Günlük Aktivite Çizelgesi Örneği (Driskell, 2002)

3.3.6 Aile ve Sosyal Yapı Analizleri

Amaç: Aile ve sosyal yapı ilişkilerinin belgelenmesi; komşuluk ve arkadaşlıkların öneminin anlaşılması; aile ve sosyal ilişkilerin çocukların yaşam kalitesini ve yere bağlılığının etkilerinin anlaşılması şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

Çocukların yaşamlarında aile yapılarının hatta çevredeki komşularının ve arkadaşlarının kaçınılmaz bir etkisi vardır. Dolayısıyla çocukların yaşamlarındaki sosyal etkilerin ve bu sosyal etkilerin çocukların yaşam kalitesini nasıl etkilediğinin anlaşılması gerekmektedir. Aile ve sosyal ilişkileri ortaya koymak amacıyla soy ağacı çıkarılması yaşadıkları sosyal yapıyı ortaya koymaya yardımcı olur. Soy ağacı çıkarılması röportaj sırasında veya ayrı bir faaliyet olarak düzenlenebilir. Soy

Şekil 3.15 Çocukların Düzenlediği Bir Tiyatro Oyunundan Görüntü (Anon., 2005i)

Kendi çevreleri ve toplumları ile ilgili olarak çocukların kendilerini ifade etmede dans, şarkı söylemek ve oyunculuk uygun yollardan birkaçıdır. Şarkı ve dans, grup içersindeki dayanışmada, basit ve doğrudan mesajlar vermede ve bu mesajların geniş kitlelere aktarılmasında etkili olmaktadır (Driskell, 2002).

3.3.8 Gezi Turları

Amaç: Gençler için önemli olan mekanların görülmesi; çevredeki tüm mekanlarla ilgili gençlerin ilişkilerinin analiz edilmesi; çevrenin ve gerçekleşen faaliyetlerin belgelenmesi gibi çevre ve gençlerin ilişkilerini ortaya koyan analizlerin yapılması şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

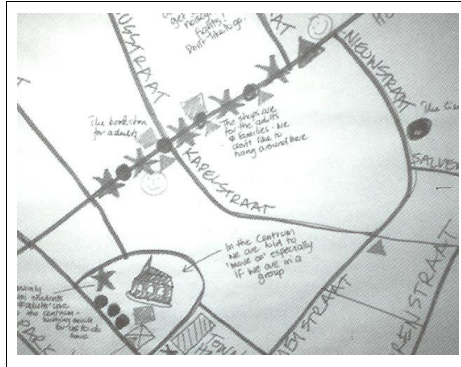
Yaşadıkları çevreyle ilgili önemli noktaların farkına varılmasının en iyi yolu, yürürken doğrudan bu kavramların algılanmasıdır. Bu yöntem çocukların çevreyi kendilerinin kavramasını ve diğerlerinin çevreye olan bakış açılarını anlamalarını sağlar (Hart, 1997). Zamanlarını nerede ve kiminle geçirdikleri, günün hangi saatinde veya haftanın hangi günlerinde nereye gittikleri, orada ne yaptıkları, sevdikleri veya sevmedikleri mekanların hangileri olduğu ve nedenleri ile ilgili verilerin elde edildiği tekniklerden birisidir (Driskell, 2002). Gezi turları gençlerin bakış açılarını ve yaşadıkları bölgeyi nasıl kullandıklarını ortaya koyan yöntemlerdendir.

Geziler yetişkinler tarafından çocuklara bölgenin çevresel bilgilerini anlatmak şeklinde düzenlenebileceği gibi, çocuklar tarafından veya çocuklarla beraber düzenlenebilir (Hart, 1997). Çocuklar tarafından düzenlenen gezilerde yetişkinlerin çevreyi çocukların gözünden görmesine bir fırsattır. Örneğin Washington'da 'Children, Nature and the Urban Environment' (Çocuklar, Doğa ve Kentsel Çevre) adlı konferansın bir bölümü 'Our City and the Places We Play' (Kentimiz ve Oyun

Oynadığımız Mekanlar) adı altında çocuklar tarafından düzenlenen bir geziden oluşturulmuştur. Konferanstaki katılımcılara Stevens İlkokulu'ndan 10 yaşındaki bir öğrenci tarafından bölgede bir tur düzenlenmiştir. Konferans öncesinde öğrencilerin okulda sevdikleri ve keşfettikleri yerlerle ilgili yaptıkları çizimlerin analiziyle bu gezi tasarlanmış ve gezide kullanılmak üzere çocukların elde ettikleri bilgilerden ve çizimlerden oluşan bir kitapçık hazırlayıp dağıtmışlardır (Hart, 1997).

Gezilerin röportajlardan ve çizimler gibi diğer faaliyetlerden sonra yapılması gezinin kurgulanması için gereklidir. Çünkü hem görülecek yerlerin ön bilgileri önceden edinilmiş, hem de grup arasındaki ilişkilerin önceden oluşturulmuş olması gezilerden başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlar (Driskell, 2002). Gezinin güzergahı çocuklar tarafından yapılan biliş haritalarının ve bu metot öncesinde yapılan günlük gözlemlerin yardımıyla belirlenebilir (Hart, 1997).

Gezi için basit bir krokinin verilmesi gezinin bir üst ölçekte algılanmasını sağlar. Bu krokide konuyla ilgili olmayan bilgilere fazla yer vermeyip özellikle çocukların biliş haritalarındaki odak noktalarının belirtilmesi krokiyi daha anlaşılır yapar. Bu odak noktaları belirtilmese bile en azından bölgedeki bir bina, bir nesne gibi bölgeye ait özel bir referans noktası belirtilerek gezi alanının algılanması kolaylaştırılır (Hart, 1997).

Şekil 3.16 Gezilerde Kullanılan Krokilerden Bir Örnek (Driskell, 2002)

Geziye çıkılacak grubun kalabalık olması bu sürecin başarısız olmasına sebep olmaktadır. Gezinin kısa bir bölümünü yetişkinler krokideki sembollerin anlamlarını açıklamak ve yapılacaklarla ilgili bilgi vermek amacıyla çocuklarla birlikte başlayabilir. Fakat sonrasında yalnız veya küçük gruplarla devam edilmesi gezinin amacına ulaşmasını sağlayacaktır (Hart, 1997).

ENVIRONMENTAL APPRAISAL SHEET NO: NAME:	
LOCATION OF VIEWING AREA:	
DESCRIPTION OF AREA:	
SCORES	5 4 3 2 1 0 -1 -2 -3 -4 -5
VISUAL ASPECTS: 	
A. APPEARANCE 	
B. CONDITION 	
C. RELATIONSHIP TO SURROUNDINGS 	
D. SCALE OF BUILDINGS 	
E. TREES + SHRUBS 	
F. STREET FURNITURE 	

Şekil 3.17 Çevresel Değerlendirme Örneği (Hart, 1997)

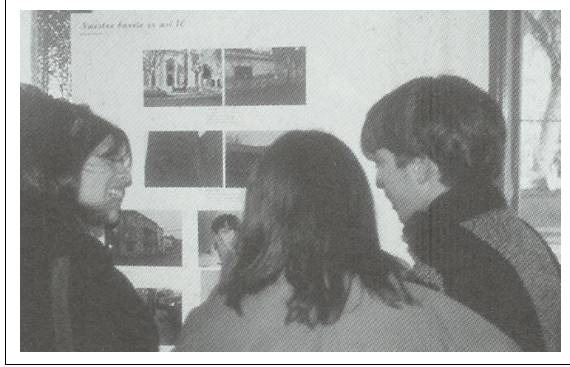
3.3.9 Fotoğraf

Amaç: Gençlerin yaratıcı ve eğlenceli bir aktiviteyle meşgul olmalarını sağlamak; yaşadıkları bölgeyle ilgili gençlerin görsel bilgilerini, bakış açılarını geliştirmek; sonraki tartışmaların temelini oluşturmak; geniş kitlelere gençlerin bakış açılarını aktarmak şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

Fotoğraf, röportajlar ve diğer yöntemler çerçevesinde çevresel algılar ve davranışlar ile ilgili olarak önemli bir bilgi toplama aracıdır. Bunun yanı sıra diğer yöntemlerde de kullanılan bir araç olduğu görülmektedir. Fotoğraf çekilmesinin uygun olmadığı toplumlar göz önünde bulundurulmalı ve olumsuz bir durumda bu bilgilerin elde edilmesi için başka teknikler kullanılmalıdır (Driskell, 2002).

Günlük gözlemlerde ve diğer yöntemlerde de kullanılabilecek olan fotoğrafıma bölge, bölgede yaşayan insanlar ve onların davranışları, gerçekleşen aktiviteler hakkında bilgi sağlanıp belgelenmesi için önemli bir yöntemdir. Önemli birer veri kaynağı olan iyi çekilmiş bir fotoğrafın projedeki etkisi kaçınılmazdır.

Fotoğraf makinelerinin kullanımı ile ilgili eğitimi alıp, zaman kısıtlaması olmadan istedikleri her şeyin fotoğrafının çekilmesinden sonra çektikleriyle bölge hakkında sergi düzenlemek, kitapçık basmak gibi faaliyetler toplumun diğer bireyelerine gençlerin ve çocukların bakış açılarını görme Fırsatı sunacaktır.

Şekil 3.18 Fotoğrafların Sergilenmesi (Driskell, 2002)

Örneğin GUIC projesi çerçevesinde Boca-Barracas'ta yapılan projede fikirlerini aktarmak için gençler fotoğraflarını sergilemişlerdir. Sergileme, yapılan atölye ve grup çalışmalarıyla gerçekleştirilmiştir. İsmi 'Boca Barracas: Our Neighbourhood Is Like That!' (Boca Barracas: Mahallemiz Böyledir!) olan sergi için katalog hazırlanmış, hazırladıkları çeşitli sloganlarla serginin reklamını yapmışlardır (Driskell, 2002).

Olumlu yönlerinin yanı sıra bazı toplumlarda fotoğraf çekilmesine şüphe ile yaklaşılmakta olması o toplulukla olan iletişimde bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Fotoğraflar bu gibi durumlarda birer kaynak olmaktan çok o toplulukla olan iletişime mani olmaktadır. Fotoğraf çekilmesi onların mahremiyetlerine birer saldırı olarak algılanabilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle çocuklarla yürütülen çalışmalarda fotoğraf çekilmesi proje sürecini bozan bir etki de yapabilir. Kameraların olduğu ortamlarda çocukların davranışları ve söylemlerinde değişiklik gözlenebilir. Dolayısıyla kameraların kullanılma kararının, katılımcılar ile proje ekibinin birlikte karar vermesi önemlidir.

3.3.10 Davranış Haritaları

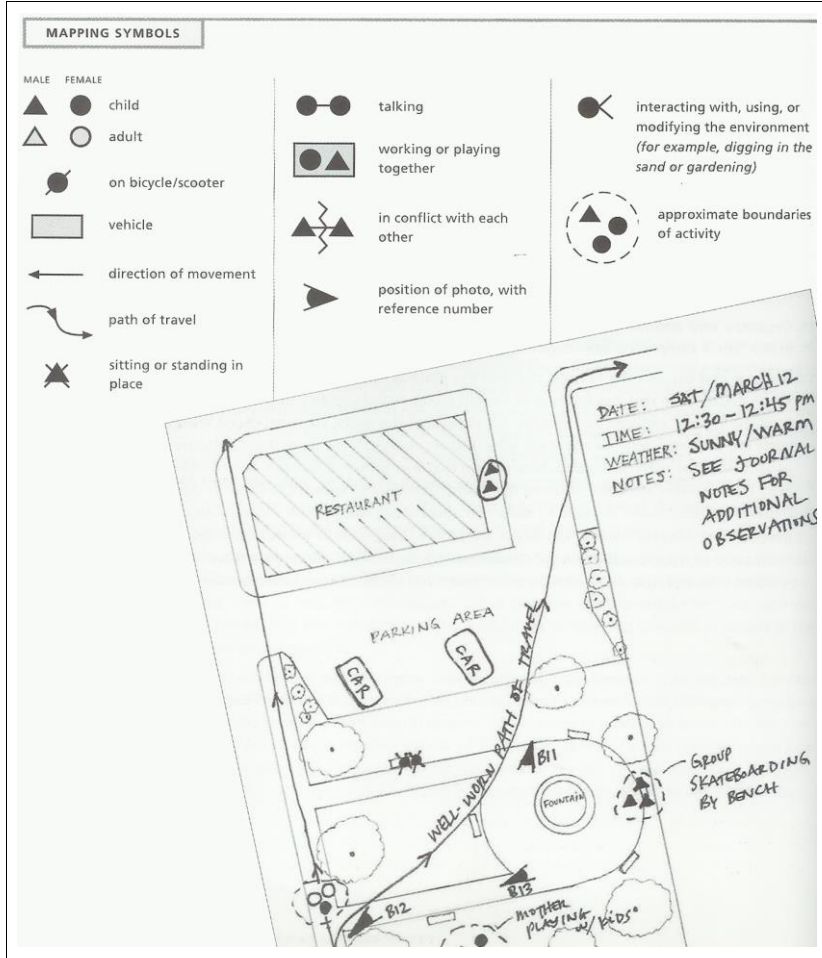
Amaç: Olumlu ya da olumsuz bir alanın kullanımını şekillendiren fiziksel özellikleri belirlemek; mekanın kullanıcı profilini belirleyen etkenleri ortaya çıkarmak şeklinde özetlenebilir (Driskell, 2002).

Davranış haritaları, bir alanın veya bölgenin kullanımının belirlenmesi için kullanılan bir algılama analiz yöntemidir. Bölge içersindeki belirli yerlerin sorunları, olumlu ve olumsuz özellikleri, tekrar tasarlanma ve kullanım ihtimallerini ortaya çıkaran bir yöntemdir. Davranış haritalarının amacı alanın kullanıldığını veya kullanılmadığını ve kullanım nedenlerini ortaya çıkarmaktır. Yapılan bu haritalar yaya yolları, kullanım tipleri, çevredeki yapıların etkileri gibi birçok bilgiyi içermektedir (Driskell, 2002). Çocuklarla yapılan haritalama çalışmasıyla onların yaşadıkları sosyal çevreyi, faaliyetlerini, çalıştıkları ve uyudukları kısacası günlük yaşamlarında bulundukları yerleri içeren haritalar elde edilecektir.

Davranış haritaları, araştırılması gerekenleri ortaya koyan çalışmalardan sonra yapılmaktadır. Yapılan röportajlar, geziler ve çekilen fotoğraflarla edinilen ön bilgiden sonra bir kamu alanının mı yoksa tanımsız fakat gençlerin ve çocukların vakit geçirdikleri bir alanın mı davranış haritalarının yapılacağı belirlenir. Röportaj ve yürüyüşler sırasında belirlenen, ifade edilmek istenen fikirlerin geliştirilmesi için kullanılan en iyi yöntemlerden birisidir.

Öncesinde belirlenen yerin tüm fiziksel detaylarını içeren basit bir planının veya krokisinin verilmesi, katılımcıların mekanı hem iki boyutta algılamasına hem de daha rahat analiz yapmalarına olanak verecektir. Uygulamanın günün değişik saatleri, haftanın değişik günleri gibi birbirinden farklı zamanlarda yapılmasıyla analizi yapılan bölgeyle ilgili en doğru bilgi elde edilecektir. Uygulama sonunda küçük tartışma grupları oluşturarak kullanım sıklığı, kullanıcı profili, kullanım şekilleri, başarılı ve başarısız özellikleri, olabilecek değişiklikler hakkında tartışılması davranış haritalarının analizinin ortaya koyacaktır (Driskell, 2002).

Çocuklar ve gençler için önemli olan insanların, alanların ve faaliyetlerin fotoğraflarının da haritaya yapıştırılması daha çok bilgi edinilmesine yardımcı olacaktır. Hava fotoğraflarının birer altlık olarak kullanılıp kolaj yöntemiyle mekanlarla ilgili fotoğrafları, notları vb. materyali ekleyerek planların oluşturulması çocuklar için bu sürecin daha anlamlı ve kolay olmasını sağlayacaktır. Eğlenceli ve anlamlı olması için haritalarda her katılımcının kendi yarattıkları sembolleri kullanması ve belirttiklerini fotoğraflarla desteklemesi haritaların analizini kolaylaştıracaktır.

Şekil 3.19 Davranış Haritası Örneği (Driskell, 2002)

3.3.11 Anket ve Survey Çalışmaları

Amaç: Çok sayıda kişinin katılımını sağlamak, toplumun proje ile ilgili bilgisini arttırmak, sorunlara toplumun hassasiyetini artırmak, proje gidişatını belirleyen ve yönlendiren doğru ve makul sonuçların elde edilmesini sağlamak şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

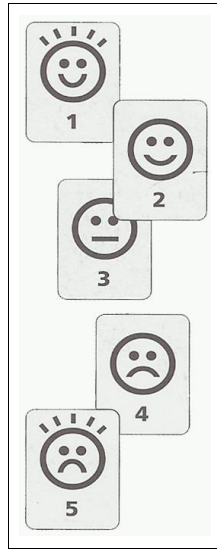
Anket çalışmaları çok sayıda insanın fikirlerini ve yorumlarını elde etmeyi sağlayan bir yöntemdir. Katılım sürecinin ilk aşamalarında sorunların anlaşılması ve ortaya çıkarılmasında kullanılan bir yöntemdir (Driskell, 2002). Survey çalışmaları verilerin toplanması, hipotezlerin oluşturulması ve geri beslemenin sağlanması için proje

önerilerinin oluşturulmasını mümkün kılar. Anket ve survey çalışmaları sadece bilgi toplama ve değerlendirme olarak ele alınmamalıdır. Katılım sürecini uzatmasının yanı sıra başarılı bir katılım olması için gereken iletişim ve tartışmaya olanak sağlamada etkili değildir.

Röportaj, survey ve anket yöntemlerinin her üçünün de bilgi toplamak için sistematik birer yöntem olması ortak özellikleridir. Genellikle önceden kurgulanmış sorulara röportajcı ile yanıtlayan arasında yüz yüze iletişime dayalı yürütülmektedir. Başlıca farkları seçim teknikleridir.

Röportaj rastgele seçilen bir gruptan nitel bilgi elde etmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir. Planlı veya yarı planlı resmi bir röportaj düzenlenebileceği gibi resmi olmayan bir konuşmanın uzantısı şeklinde de devam edebilir. Genel olarak önemli bireyler ve mahalle sakinleri arasında yapılmaktadır.

Anketler yanıtlayanların önceden hazırlanan bir seri soruya cevap vereceği şeklinde planlanarak hazırlanan bir yöntemdir. Genel olarak cevapların belirgin olduğu (çok seçenekli, evet/hayır/orantılı cevaplar veya kısa cevaplı), derin tartışmalara girmeyen veya devam eden sorulardan oluşan anketler kullanılmaktadır. Çocuklarla yapılan çalışmalarda Şekil 3.20'de görülen örneğe benzer grafikler de kullanılarak soruların doğru anlaşılması ve cevaplanması sağlanacaktır. Rastgele seçim ve temsili seçim tekniğiyle anket çalışmaları yürütülmektedir.

Şekil 3.20 Anketlerde Kullanılan Grafik Cevap Örnekleri (Driskell, 2002)

Survey çalışmaları, ankete benzer olarak önceden tasarlanan bir yöntemdir. Kapalı cevaplı sorulardan oluşan geniş çaplı bilgi toplamayı ve cevapların kolayca değerlendirilmesini sağlayan bir yöntemdir. Bu da konuyla ilgili çalışılacak topluluktan temsili insanların seçilmesidir. Survey çalışmalarında temsili seçim tekniği kullanılmaktadır. Dolayısıyla istatistiksel sonuçlara dayandırılarak genelleme yapılması mümkün kılınmaktadır (Driskell, 2002).

Anket veya survey sorularının tasarlanıp geliştirildikten sonra hedeflenen gruptan temsili birkaç kişiyle test edilmesi önemlidir. Soruların anlaşılabilirliğini, soruların aranan tipte bilgiye ulaşılmasında yardımcı olup olmayacağına bakılmalıdır. Yapılan teste göre sorularda değişiklik yapılabilir, silinir veya eklemelere ihtiyaç olabilir. Soruların sıralamasında veya anket süresinde değişiklikler yapılabilir (Driskell, 2002).

Anket veya survey çalışmasına başlamadan önce nasıl dağıtılacağı, doldurulacağı ve toplanacağı belirlenmelidir. Kullanılacak seçim tekniği ve istenen cevap sayısı belirlenmelidir. Anket ve survey çalışmalarının tamamlanması için değişik yollar kullanılmaktadır. Bunlar yüz yüze, telefonla, elektronik posta ve posta ile yapılan çalışmalar olarak çeşitlenmektedir.

Yüz yüze yapılan anket ve survey çalışmaları: Yüz yüze yapılanlar anket ve survey çalışmalarında kaç tane ekip elemanı olacağı, onların soru sorma vb. eğitimleri, insanlara nasıl ulaşılacağı, günün veya haftanın hangi zaman dilimlerinde gerçekleştirileceği, cevaplayanların çeşitliliğinin sağlanması önemlidir.

Telefonla yapılan anket ve survey çalışmaları: Yüz yüze yapılan anketlere benzer; lojistik anlamında ise telefon ile ilgili tüm bilgilerin tanımlanması, bölgede yaşayan halkın telefon numaralarının nasıl bulunacağının belirlenmesi öncelikli yapılması gerekenlerdir.

Elektronik posta veya posta ile anket ve survey çalışmaları: Posta ile yapılacak olanlarda adres ve posta ücretlerine ihtiyaç duyulacaktır. Elektronik posta ile yapılacaklarda ise elektronik posta adreslerine ulaşılması gerekmektedir. Nereye geri gönderecekleri ve son gönderme tarihi belirgin olmalıdır.

3.3.12 Grup Tartışmaları

Amaç: Yerel sorunları tartışmak; toplumun bilgisini, fikirlerini, davranışlarını ve duygularını anlamak; grup diyalogunu geliştirmek ve fikir birliği oluşturmak; öncesinde kullanılan yöntemlerin sonuçlarını analiz etmek; tanımlanan verilere göre uygulamanın tipine karar vermek şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

Katılım sürecinin başlangıcında konuları belirlemek ve grubun dinamiğini anlamak, katılım sürecinin sonraki evrelerinde önceden toplanan verilerin sonuçlarını tartışmak ve yapılacak olan uygulamanın grupça geliştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir (Driskell, 2002).

Grup tartışmalarının süresi katılımcıların sayısına, birbirlerine olan aşinalıklarına ve toplantı gündemine bağlı olarak değişmektedir. Genelde tartışma grupları tekrarlı yapılmamakla birlikte bir konunun detaylı incelenmek istenmesi nedeniyle tekrarlanması mümkündür (Driskell, 2002). Grupların kişi sayısı her kişiye konuşma fırsatını sağlayacak kadar olmalıdır. Eğer çok sayıda katılımcı var ise bölünerek tartışmaların daha küçük gruplar içerisinde gerçekleştirilmesiyle tartışma başarılı olacaktır.

Etkin bir yürütücü, tartışmanın kararlaştırılan noktalara göre ilerlemesini, herkesin eşit olarak görüşünü belirtmesini, belirli kişilerin baskın olmasının engellenmesini ve kararlaştırılan sürede bitirilmesini sağlayacaktır. Uzlaşmazlıkların ortaya çıkması durumunda çözüm için arabuluculuk yapması gerekmektedir (Driskell, 2002).

Yürütücü, tartışmadaki tüm grup elemanlarının tartışmanın amacını ve kurallarını bilmesi; fikirlerin özgürce belirtilebilmesi; insanların dinlemesi ve açık fikirli olmasının sağlanması; toplumun geleneklerine ve kurallarına duyarlı olunması; ana noktaların özetlenmesi; genel başlıkların, fikirler arasındaki bağlantıların ve farklılıkların belirtilmesi; grup içerisindeki belirli insanların egemen olup, diğerlerine karşı saygısızlık yapmasına müdahale gibi konulardan sorumludur (Driskell, 2002).

Grup fikirlerinin yazılı olarak kaydedilmesi kullanılan geleneksel bir yöntemdir. Tüm söylenenlerin kaydedilmesi için kullanılan en iyi yöntem o toplumun geleneğine bağlı olarak kullanılan kayıt cihazlarıdır. Hem ses hem de video kaydediciler özellikle gençler ve çocuklar ile yapılan tartışma grupları için uygun değildir. Çünkü karşılaştıkları bu yeni yöntemde kendilerini rahat hissetmeyecek ve fikirlerini belirtmekte tereddüt edeceklerdir. Kullanılan diğer bir yöntem ise 'grup hafızası' adı verilen grup olarak not alma şeklinde gerçekleşen bir tekniktir. Grup notu alınmasının en etkin şekli duvar çizelgesidir. Toplantı öncesinde hazırlanan büyük ebattaki kağıtlara notların kaydedilerek özet şeklinde toplantının tüm sürecinin yansıtılmasıdır (Driskell, 2002).

3.3.13 Atölye Çalışmaları ve Toplumsal Etkinlikler

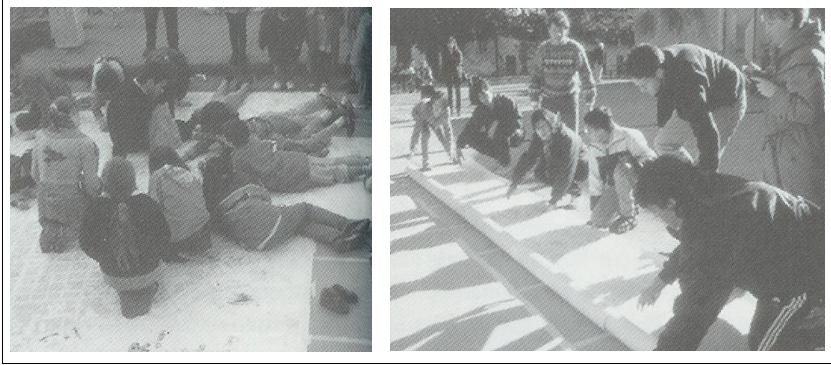
Amaç: Toplumun dikkatini çekmek; toplumdaki geniş kapsamlı veri toplamak; yerel sorunlar üzerine büyük ölçekte bir grubun tartışmasına olanak vermek; toplumun bilgisi, fikirleri, davranışları ve duygularını anlamak; gençlerin ve çocukların görüşleri ve bilgilerini toplumdaki diğer bireylere aktarmak; bir önceki yöntemin sonuçlarını toplamak ve analiz etmek; belirlenen konulara yönelik uygulama potansiyellerini ortaya çıkarmak; uygulama için tüm grupların işbirliğini sağlamak şeklinde sıralanabilir (Driskell, 2002).

Şekil 3.21 Atölye Çalışması Sunumları (Driskell, 2002)

Atölye çalışması ile ilgili olarak öncelikle tüm düzen, içerik ve ihtiyaçlar belirtilmelidir. Çalışmanın amacı, katılımcıların muhtemel sayısı, çalışmanın yeri, yapılacak faaliyetler gibi konuların çalışma başlamadan önce belirlenmesi ve duyurulması önemlidir. Tüm bu detayların katılımcılara belirtilmesi esnasında toplumdaki diğer bireylere de yerel gazeteler, bültenler, afişler kullanılarak duyurulması bölgede yaşayanların ilgisini de artıracaktır (Driskell, 2002).

Gulliver'in haritalama yöntemi, bölgede yaşayan tüm bireylerin ortak yürüttüğü atölye çalışması örneklerindendir. Bölgede oturan her yaştaki insanın bölge hakkındaki kendi hatıralarını, deneyimlerini ve fikirlerini ortaya koymaya yarayan basit ve eğlenceli bir tekniktir. Bölgeye ait büyük ölçekli bir haritanın (1:250 veya 1:500 ölçekli) üstüne tüm sakinlerin istedikleri her türlü yorumlarını belirtmesi ve iletmesi amacıyla geliştirilmiştir. Bir alışveriş merkezi veya kamu merkezi gibi rahatça katılacağı bir yere yerleştirilmesi uygulamayı kolaylaştıracaktır. Haritanın fotoğraflarla birlikte sergilenmesi katılımcıların 2 boyuttaki çizimi 3 boyutta algılamasını sağlayacaktır. Sonunda elde edilen haritanın sergilenmesi, ortak soruların ve fikirlerin ortaya çıkmasını ve aktarılmasını sağlayacaktır (Driskell, 2002).

Şekil 3.22 Gulliver'in Haritalama Yöntemi Örneği (Cosco and Moore, 2002)

3.3.14 Medya

Amaç: Toplumun ilgisinin çekilmesi; toplumdaki tüm bireylerin yapılanlar hakkında bilgi sahibi olması; çocukların kendi fikirlerini, görüşlerini ve bakış açılarını geniş kitlelere aktarması; sürecin kaydedilmesi şeklinde sıralanabilir.

Çocuklar için bir televizyon oluşturma fikri çabuk ve bitmiş bir ürün olması sebebiyle ilginç olmaktadır. Tabi ki yüksek kalitede bitmiş bir ürün elde etmek için uzun bir süre ve emek gerekmektedir (Hart, 1997).

Video röportaj sırasında, süreç analizinde veya uygulama sunumlarında kullanılabilir. Bir mikrofon ve kamerayla birlikte röportaj yapmak çocukların kendilerine olan özgüvenini artırmaktadır. Süreç analizi olarak, grup içersindeki iletişimin ve davranışların incelenmesi için kullanılabilir. Aynı zamanda video kullanımı çocuklara, sunum sırasında seyirci önünde konuşma esnasında rahat olmalarında yardımcı olur. (Hart, 1997).

Televizyon programlarının yanı sıra radyo programlarının varlığı da unutulmamalıdır. Radyonun avantajlı yönü ise daha ucuz ve televizyon programına göre kolay olmasıdır. Bir başka yönü ise yoksul bölgelerde yaşayanların televizyonlardan çok radyoya sahip olmasıdır. Yaptıkları radyo programının dinlenmesini ve bir anket çalışması ile değerlendirilmesi programın geliştirilmesini sağlayacaktır (Hart, 1997).

Videolar gibi teçhizatların kullanımıyla ilgili olan sorun ise çocukların beklentilerini karşılamaması durumunda heveslerinin ve güvenlerinin kırılmasıdır.

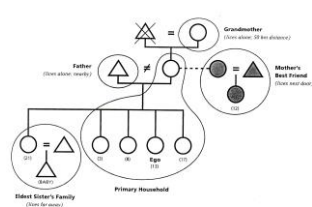
3.4 Katılım Yöntemlerinin Süreçle ilişkisi

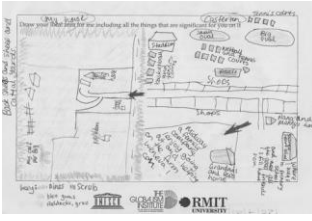
Yöntemlerin süreçle ilişkisi ele alındığında öncelikle süreç içersinde kullanım amacının belirlenmesi gereklidir. Ne amaçla, hangi aşamada süreç içersinde uygulanacağı önemlidir. Bu sebeple yukarıda belirtilen yöntemler sorunların belirlenmesine, öneri geliştirilmesine ve ürün elde edilmesine yönelik süreçlerde uygulanan yöntemler şeklinde ayrılabilir.

Katılım sürecinin her aşamasının planlanması önemlidir. Sürecin doğru tasarımı, hedeflenenlere ulaşılmasını ve katılımcıların en etkin şekilde projeye dahil olmasına olanak verecektir. Sorunların belirlenmesine, önerilerin getirilmesine ve ürün elde edilmesine kısacası her aşamaya yönelik yöntemlerin seçilmesi katılım sürecinin doğru planlanmasını sağlayacaktır.

Tablo 3.3., 3.4 ve 3.5 görüldüğü gibi bu bölümde incelenen yöntemler, sorunların belirlenmesine yönelik günlük gözlem yapılması, röportaj, günlük aktivite çizelgesi, aile/sosyal yapı analizleri, geziler, anket/survey çalışmaları, fotoğraf ve davranış haritaları; öneri geliştirilmesine yönelik çizimler/kolaj çalışmaları, maket çalışmaları, grup tartışmaları ve atölye çalışmaları; ürün elde edilmesine yönelik müzik ve dans gösterileri, skeç, tiyatro ve kukla oyunları, toplumsal etkinlikler, basılı yayın çalışmaları ve video/televizyon, radyo programları şeklinde gruplandırılabilir.

Tablo 3.3 Sorunların Belirlenmesine Yönelik Katılım Yöntemleri (Resimler için kaynak listesi sıra ile: Percy-Smith and Malone, 2001; Cosco and Moore, 2002; Nurick and Johnson, 2001; Driskell, 2002; Anon., 2005j; Anon., 2005d; Driskell, 2002; Anon., 2005j)

SORUNLARIN BELİRLENMESİNE YÖNELİK KATILIM YÖNTEMLERİ	Günlük Gözlem Yapılması	
	Röportaj	
	Günlük Aktivite Çizelgesi	
	Aile / Sosyal Yapı Analizleri	
	Geziler	

	Anket / Survey Çalışmaları	
	Fotoğraf	
	Davranış Haritaları	

Bu bölümde araştırılan katılım yöntemlerinin süreçle olan ilişkisinin düzenlenmesi gerçek katılımın sağlanmasında rol oynayacaktır. Dolayısıyla katılım sürecinin her aşamasında hangi yöntemin seçileceği önemlidir. Genel olarak sorunların belirlenmesine, öneri geliştirilmesine ve ürün elde edilmesine yönelik olmak üzere gruplandırılmıştır.

Tablo 3.4 Öneri Geliştirilmesine Yönelik Katılım Yöntemleri (Resimler için kaynak listesi sıra ile: Anon., 2005e; Genç, 2005 arşivi; Rajbhandary, Hart and Khatiwada, 2001; Cosco and Moore, 2002)

ÖNERİ GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK KATILIM YÖNTEMLERİ	Çizimler / Kolaj Çalışmaları	
	Maket Çalışmaları	
	Grup Tartışmaları	
	Atölye Çalışmaları	

Tablo 3.5 Ürün Elde Edilmesine Yönelik Katılım Yöntemleri (Resimler için kaynak listesi sıra ile: Anon., 2005d; Anon., 2005g; Sellers and Westerby, 1996; Anon., 2005f)

ÜRÜN ELDE EDİLMESİNE YÖNELİK KATILIM YÖNTEMLERİ	Müzik ve Dans Gösterileri; Skeç, Tiyatro ve Kukla Oyunları	
	Toplumsal Etkinlikler	
	Basılı Yayın Çalışmaları	
	Video ve Televizyon, Radyo Programları	

4. ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN KATILIMININ SAĞLANDIĞI ÖRNEK ÇALIŞMA VE PROJELER

Çocukların katılımının öneminin anlaşılmasıyla çeşitli ülkelerde ve Türkiye’de çocukların ve toplumun yaşam kalitesini artırmaya yönelik yürütülen çeşitli çalışmalar görmektedir. Bu bölümde, yapılan incelemeler çerçevesinde yapılmış olan katılım projesi örnekleri incelenmiştir. Örnekler çocukların ve toplumun sosyal ve fiziksel çevresini etkileyen katılım örnekleri olmak üzere iki ana başlık altında analiz edilmiştir. Her örnek projenin amacı, aktörleri, hedefleri, süreci, yöntemleri ve değerlendirme ana başlıkları altında karşılaştırılmıştır.

4.1 Çocukların ve Gençlerin Sosyal Çevrelerini Etkileyen Katılım Örnekleri

▪ Kendin Dene – “Try Yourself”

Kaynak: Chawla, L. and Kjørholt, A. T., 1996. Children as special citizens, *PLA Notes*, issue 25, pp. 43-46.

Yer, Tarih: Norveç, 1988.

Amaç: Oyun benzeri faaliyetlere çocukların katılımının sağlanmasıdır.

Hedefler: Çocuklara onların ihtiyaçlarını esas alarak destek sağlamak; yaratıcılıklarının geliştirmesi için çocuklara verilen fırsatları artırmak; mevcut kültürün gelişmesine yardım etmek; sorumluluk anlayışını kavramalarını ve verilen görevlerin gerçekleştirilmesini sağlamak; çocuklarla ve kültürleriyle ilgili bilgileri artırmak; çocukların yetiştiği çevreyi geliştirmek şeklinde sıralanabilir.

Aktörler: “Norwegian Centre for Child Research” araştırma merkezi ve 11 adet yerel topluluğun desteği ile proje başlatılmış ve yaklaşık 2000 çocuk kaydolmuştur.

Katılım Tipi: Çocuk önderliğinde gerçekleştirilmiştir.

Süreç ve Yöntemler: Proje başlangıçta çocukların sermayeyi değerlendirmeleri ve, boş vakit faaliyetlerini planlamaya katılmalarından oluşmaktaydı. Proje, çocuklara kendi düşüncelerini uygulama fırsatını yakalamaları için maddi destek vermiştir.

Çocukların hayal gücü, çeşitli ve değişik tipte aktiviteleri ortaya çıkarmıştır. Gazete çıkarılmış, fotoğraf sergisi düzenlenmiş, rock grupları oluşturulmuş, kaykay rampaları yapılmış, maket uçaklar üretilmiştir. Birbirlerine dans etmeyi öğretmiş, oyunlar sahnelemiş, yaşlılar için gece eğlenceleri düzenlemiş, kedilere bakmak üzere kulüpler kurmuş ve yumurta satmışlardır. Büfeler ve mahalle kafeteryaları açmış, balık yetiştirmiş, taştan kulübeler inşa etmişlerdir.

Değerlendirme: Bu proje çocukların vatandaş olarak rollerinin anlamını ortaya koyan bir çalışmadır. Proje sürecinin birçok aşamasında iletişim ve işbirliği önem kazanmıştır. Fakat bazen süreç geleneksel demokratik katılımın yetişkin formları çevresinde süregelmiştir.

▪ **Çocuklar Fotoğrafçı Olduğu Zaman – “When Child Become Photographers”**

Kaynak: Giertson, A., 2001. How can organisations facilitate children's participation, *PLA Notes*, issue 42, pp. 14-17.

Yer, Tarih: Nikaragua, 1996.

Amaç: Kendilerini fotoğraflarla ifade etme olanağı vermek ve servis elemanı, ayakkabı boyacısı veya garson gibi işlerde çalışan çocuklara ikinci bir iş olanağı sağlayabilmektir.

Hedefler: Çocuklara destek sağlamak; sunulan fırsatları artırmak ve kendilerine güvenlerini artırmaktır.

Aktörler: Nikaragua'da yaşayan bir fotoğrafçı, yaşları 12 ile 18 arasında değişen bir kız ve yedi erkekten oluşan bir grup çocuğa kurs vermeyi önermiştir. Proje, Save the Children Norway (SCN) programı tarafından yürütülen “Home Alone” projesi kapsamında desteklenmiştir.

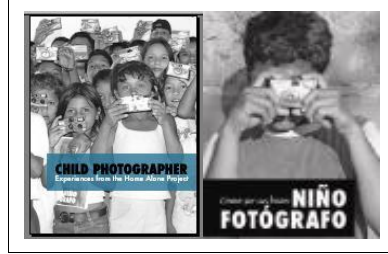

Şekil 4.1 Fotoğraf Projesine Katılan Çocuklar (Dahlblom, 2005)

Katılım Tipi: Yetişkin önderliğinde başlayıp çocukların sorumluluğunda devam etmektedir.

Süreç ve Yöntemler: Kurs her biri dört veya beş haftadan oluşan iki bölümden oluşmaktadır. Çocuklar kameranın özellikleri, fotoğraflamanın değişik açıları ve karanlık oda işleri hakkında eğitim almışlardır. İyi durumda olan ikinci el fotoğraf makineleri temin edilmiş ve istediklerini çekmeleri için birkaç haftalık süre verilmiştir.

Değerlendirme: Çocukların çalışmaları Managua Kültür Merkezi'nde, kendi kasabalarında ve Oslo'da çalışan çocuklarla ilgili forumda sergilenmiştir. Halen düğün, kilise, aile ve okul fotoğrafçısı olarak çalışmaktadırlar. İçlerinden bazıları atölyeler düzenlemekte ve çocuklara fotoğrafla ilgili eğitim vermektedir.

Şekil 4.2 Fotoğraf Projesi Afişleri (Dahlblom, 2005)

Projenin sonuçlarından biri, çocuklara profesyonel eğitim verilmesi ile özgüvenlerinin artırılmasıdır. Bu eğitimi alan çocukların diğerlerine de yardım etmesi ile sokaklarda çalışan çocuklara yeni iş olanakları sunması da ayrı bir olumlu sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda çocuklar yaşadıkları topluma çektikleri fotoğraflar ve fotoğraflara ekledikleri yazılarla düşüncelerini ifade etme olanağı bulmuşlardır.

Proje başladığı zaman beklenen sonuç çocuklara fotoğraflarla kendilerini ifade etmelerini sağlamaktı. İlk kurstan elde edilen sonucun olumlu olması sebebiyle ikinci kurs önerildi ve bu kursta çocuklar da eğitimci olarak görev aldı.

Proje, çocukların doğru bir hazırlıkla beklentilerin ötesinde kendi sorumluluklarını aldıklarını göstermektedir.

▪ **Öğrenciler Radyo Programcısı Olduğu Zaman – “When School Children Become Radio Journalists”**

Kaynak: Giertson, A., 2001. How can organisations facilitate children's participation, *PLA Notes*, issue 42, pp. 14-17.

Ad: “Küçük olanlar” anlamına gelen “Los Cumiches” radyo programı.

Yer, Tarih: Nikaragua, 1991.

Amaç: Çocukların kendi düşüncelerini, sorunlarını ortaya koyup bunu yetişkinlerle paylaşarak birlikte çözümler üretilmesini sağlamaktır.

Hedefler: Çocuklara destek sağlamak; çocuklara sunulan fırsatları artırmak; kendilerine olan güveni artırmak; çocuklara kendi sorunlarını ve düşüncelerini belirtmek için fırsatlar sunmaktır.

Aktörler: Yerel radyo programcıları, “Save the Children” programı temsilcileri, öğretmenler ve aileler bu projeye katılmışlardır. Şehirdeki yoksul bölgelerde bulunan okullardan gelen ve yaşları 6 ile 14 arasında değişen 60 öğrenci ile başlanmış, katılımcı sayısı daha sonra artmıştır.

Katılım Tipi: Yetişkin öderliğinde proje başlamış ve çocukların yardımıyla ortaklaşa devam etmiştir.

Süreç ve Yöntemler: 1991’de bir grup gazeteci Nikaragua’da yerel bir radyo istasyonunda 30 dakikalık haftalık radyo programı yapması için bir grup çocuğu davet etmiştir. Projenin nasıl hazırlanacağı ve nasıl yürütüleceği konularında yetişkinler bir sivil toplum örgütünden eğitim almışlardır. Sonrasında gazeteciler kendilerini bir sivil toplum örgütü gibi ortaya koymuşlardır. 3-4 yıl sonra yerel radyoda programın daha fazla yayın gerçekleştirmeye başlamasıyla, çocuklar için bir radyo istasyonu sağlamak üzere kaynak aranmaya başlanmıştır. 1996’da “Save the Children” programı bu projeye parasal ve teknik destek vermeye başlamıştır.

Destek bulunduğu yaşları 6 ve 14 arasında değişen 60 çocuk günde 6 saat yayında olan programları için çalışmalara katılmıştır. 18 yaşını geçenler bağımsız olarak radyoda çalışıp haftalık programlara yardım etmektedir.

Programlarında çevresel sorunlar, okul sıhhi tesisatının düzeltilmesi, yeni gelen öğrenciler için danışma masaları kurulması gibi konulara değinmişlerdir. Bazen yerel yöneticilerle röportaj yapmış, şarkı söylemiş, müzik performansları gerçekleştirmiş ve dinleyicilerden gelen mektuplara cevap vermişlerdir. Bu programla tüm çocukların kendilerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Bunlara ek olarak okullarında boş vakit değerlendirme ve kültürel aktiviteler düzenlemişlerdir.

Çocuklar ve yetişkinler radyoda sunum konuları ve teknikleri ile ilgili her hafta buluşmakta ve birlikte karar vermektedir. Programın başarısını sorgulamak üzere

de, şehirde ve oturdukları mahallelerde programın dinlenme oranları ve kalitesi ile ilgili anketler düzenlemişlerdir.

Değerlendirme: Bu proje çocuklara kendilerini ifade etmek, bir faaliyete katılmak, çocuk haklarını savunmak, radyo programcısı ve ses teknisyeni olmak gibi fırsatlar sunmuştur.

Proje çocukların birer gazeteci olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler üzerine dayandırılmıştır. Programın sayısız çocuğa ulaşmasının yanı sıra, çocuklara fırsat verildiğinde yetişkinler gibi sorumluluklarını anlayıp harekete geçtikleri görülmüştür.

▪ Çocuk ve Mimarlık Projesi

Kaynak: Çavdar, R., 2003. Çocuk ve Mimarlık Projesi, www.mimarlarodasiankara.org

Yer, Tarih: Ankara, 2002.

Amaç: Mimarlığın kurgu ve kavramlarını çocukların diline çevirip onlara anlatmak ve onların yorumlarını almak, çocukların bakış açısıyla gereksiz ayrıntılardan sıyrılıp mesleğe bakışı yenilemek; algıları henüz şartlanmamış çocukların yaratıcılıklarını teşvik etmek, onlara söz ve eylem hakkı vermek yoluyla çocuk kültürüne ve mimarlık kültürüne katkıda bulunmak; çocuklarda kentlilik bilincinin gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Hedefler: Proje aracılığıyla kente duyarlı, yapılı çevreyi tanıyan, eleştirel bakışı gelişmiş yeni bir kuşak oluşturulmasıdır.

Aktörler: TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi "Çocuk ve Mimarlık Projesi" Çalışma grubu, çeşitli semtlerdeki okullarda okuyan ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin yanı sıra üniversitelerin mimarlık bölümünde okuyan öğrenciler çalışmalara katılmıştır. Proje kapsamında Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi'nden (ÇOKAUM) uzmanlar ve Mimarlar Odası Ankara Şubesi birlikte çalışmaktadır. 1000 Mimar 1000 Okulda Projesi aracılığı ile Mimarlar Odası ile çalışan bir diğer kurum "Çocuk Dostu Okul Projesi"ni MEB ile birlikte yürütmekte olan UNICEF'tir. "Çocuk Dostu Okul Projesi" okulların idari, sosyal, kültürel ve mekansal yapısında çocuklara yönelik gelişmeler sağlamaktır. Çocuk dostu hale getirmek için öğrencilerin, okul idaresinin, ailelerin, sivil toplumun ve kamunun katılımı esas alınmaktadır. ÇOKAUM ve UNICEF'in yanı sıra Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) ile ortak çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır.

Katılım Tipi: Yetişkin önderliğinde başlayıp çocuklarla ortaklaşa yürütülmektedir.

Süreç ve Yöntemler: Mayıs 2002’de mimar, çocuk gelişimci ve heykeltıraştan oluşan bir grup tarafından deneme etkinlikleri olarak başlamış ve Temmuz 2002’de UIA Berlin 2002 Kongresi’ne katılımından sonra felsefesini UIA Çocuk ve Mimarlık Çalışma Grubu tarafından yayınlanan “Yapılı Çevre Eğitimi Rehberi”ne göre oluşturmuştur.

Çocuk ve Mimarlık grubu tarafından çalışmanın başlamasının ardından gerçekleştirilen çeşitli atölye çalışmaları ve yaz okulunu takiben “1000 Mimar 1000 Okulda Projesi” geliştirilmiştir. Mart 2003’te ilan edilen ve Ekim 2003’te okul buluşmalarına başlanan proje, Ankara’nın merkezinde ve sekiz ilçesinde uygulanmaktadır. Projenin genel amacı; çocuk kültürü ile mimarlık kültürünü karşılıklı etkileşim içerisine sokarak her iki alanın da gelişmesine olanak sağlayacak verimli bir üretim ve paylaşım ortamını sağlamaktır.

Proje, ilk ve ortaöğretim okullarında müfredatta yer alan mimarlık, kent, kentlilik, kent tarihi ile ilgili ünite konularında mimarların öğrencilerle okullarda yapacağı sohbet ve söyleşilerin düzenlenmesi; deprem, mimarlık mesleği, mimarlık kültürü konularında, konunun uzmanı mimarların katılımının sağlanacağı etkinlikler düzenlenmesi; okul ve müfredat olanakları çerçevesinde mimarların ve üniversitede okuyan mimarlık öğrencilerinin katılımının sağlanacağı, süreli atölye çalışmaları ile sergilerin düzenlenmesi; yayın çıkarılması ve sağlanması faaliyetleriyle yürütülmektedir. Proje ekibi, gönüllü mimarların ve okulların belirlenmesi, resmi görüşmelerin organizasyonu, yazışmalar yapılması, gerekli malzemenin sağlanması, buluşmanın organizasyonunun yapılması, buluşmanın belgelenmesi ve değerlendirme toplantılarının organizasyonundan sorumludur.

“1000 Mimar 1000 Okulda Projesi”nin öncesinde Çocuk ve Mimarlık Çalışma Grubu çocuklarla bir araya gelebilmek için çeşitli atölye çalışmaları ve bir yaz okulu düzenlemiştir.

- Müzede Buluşma ve Oda içinde Oda Atölyesi

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve bahçesinde 17 Ağustos 2002 tarihlerinde 20 çocuk ve proje yürütücüleri ile bir buluşma gerçekleştirilmiştir. Çocukları kentin birikimini sergileyen yapısı ile tanıştıran bir bağ kurmak ve yapıya ilişkin bir oyuna olanak sağlamak için gezi düzenlenmiştir. Müze gezildikten sonra seçilen eserlerle ilgili sohbet ederek yapılacak “ilk ev tasarımı” için bir ön hazırlık yapılmıştır. Müze

bahçesinde bir seramik atölyesi oluşturularak, çocuklardan “içinde olmayı hayal ettikleri bir mekanı” küçük ölçekte tasarımları istenmiştir.

İkinci gün çalışmaların devamı Ankara Mimarlar Odası binasında gerçekleştirilmiştir. Çocuklar, bina içinde kendi seçtikleri yerlere, gruplara ayrılıp kendilerinin belirlediği programla kendi strüktürlerini kurarak, çizerek, konuşarak, birbirlerinden etkilenecek; kumaş, çita ve ip kullanıp “problem çözme odası” (odamız herkese açıktı, bu odayı yalnız kalmak için de kullanabilirsiniz, bu odanın müdürü yoktur, kendi problem çözme eşyalarınızı getirebilirsiniz, oyun oynayabilirsiniz, televizyon ve radyo dinleyebilirsiniz), “resim yapma odası” (Ne işe yarar: oturmaya, resim yapmaya, dinlenmeye, yatmaya), “sergi bölümü” (sergi salonumuz kapalı kutu değildir. Dışardan içeriği görmek önemlidir) mekanlarını yaratmışlardır.

Şekil 4.3 “Oda İçinde Oda” Atölyesi Çalışmalarından Fotoğraflar (Anon., 2005)

- Halfeti Buluşması

Halfeti’de 17-19 Mayıs 2003 tarihlerinde 80 Halfetili, 20 Ankaralı çocuk ve proje yürütücüleri ile bir buluşma gerçekleştirilmiştir. Ankara’dan Halfeti’ye giden çocuklar ile Halfeti’li çocuklar ile karşılaştılar. Çocuklar kendileriyle ve doğa ile buluştular. İlk gün, Ankara’dan giden çocukların yeri tanınması için rehber eşliğinde bir gezi ve sonrasında Halfetili çocuklarla ilk karşılaşma olarak planlanıp, kaynaşmayı sağlayacağı düşünülen drama çalışması yapılmıştır. Akşam yemeği sonrası açık havada film gösterimi, tüm katılımcılara açık olarak yapılmış; ikinci gün ise planlanmış atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

- Kent ve Engel Atölye Çalışması

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesinde 11-12 Ekim 2003 tarihlerinde Gönül Turgut Zihinsel ve Görme Engelliler Özel Eğitim Merkezi'nden engelli çocuklarla engelli olmayan 21 çocuk ile bir buluşma gerçekleştirilmiştir.

Buluşma "Kent ve Engel" konulu bir atölye çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir. Engelli olan ve olmayan 21 çocuğun katılımıyla yapılan resim ve heykel atölye çalışması, sokak şenliği ile sonlandırılmıştır. Bu çalışma resim, kil ve drama çalışmalarıyla gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4.4 "Kent ve Engel" Atölyesinden Fotoğraflar (Anon., 2005)

- "Barınak" Tasarım Atölyesi

23-24-25 Eylül 2004 tarihlerinde Mimarlar Odası Ankara Şubesi Çocuk ve Mimarlık Çalışma Grubu, Yapı Ankara Fuarı'nda çocuklarla birlikte başka bir atölye çalışması gerçekleştirmiştir. Çocuklar güneş ve su için barınak tasarlarlarken, strüktür ve konstrüksiyon kavramları ve yapı malzemelerini öğrenmişlerdir. Çocuklardan kullandığı ve gördüğü yapı malzemelerinin nasıl kullanıldığını, ne için kullanıldığını fuarı gezerek kavraması ve malzemeleri dönüştürerek ya da yeni kullanımlarla bir tasarım yapması istenmiştir. Etrafta bulunan hazır bulundurulan mukavvalar, ahşap

Çubuklar, naylon ve kumaş yüzeyler kullanılarak tasarımlar gerçekleştirilmiştir.  gün süren çalışmanın ilk iki gününde tartişma, bilgi aktarımı ve üretim süreçleri gerçekleştirilip son gün projelerin tamamlanmasıyla çalışma bitirilmiştir.

şekil 4.5 “Barınak” Atölyesinden Fotoğraflar (Anon., 2005I)

▪ Mimarlık ve Kent Yaz Okulu

Mimarlar Odası Ankara şubesi Ankaralı ocuklar için 30 Haziran-6 Temmuz 2003 tarihleri arasında “Mimarlık ve Kent Yaz Okulu” düzenlemiştir. Çalışmanın amacı gençlerin mimarlık ve kent ile ilgili temel kavramlar ve konularla tanışmalarını sağlamak, kk çapta bir tasarım deneyimi edinmelerine olanak vermek, mimarlık ve ilgili meslekler hakkında bilgilendirmektir.

11-17 yaş grubundan 25 çocuğun, 10 yürütücünün ve 4 konuşmacının katılımıyla Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde gerçekleştirilen etkinlik 1 hafta sürmüş ve yaz

okulu kapsamında, gerçekleştirilen sohbet toplantılarının, dia gösterilerinin ve gezilerin yanı sıra katılımcılar hayallerindeki kenti yaratma fırsatı bulmuşlardır.

Şekil 4.6 “Mimarlık ve Kent” Yaz Okulundan Fotoğraflar (Anon., 2005I)

Yaz okulu kapsamında sunuş ve konuşmalar, atölye çalışmaları ve kentiçi geziler düzenlenmiştir. Sunum ve konuşmalarda mimarlık nedir, insanlar neden yapı yaparlar, kentler nasıl oluşur, kenti nasıl algıladığımız gibi öğrencilerin de katılımını sağlayacak tartışma ortamlarını yaratacak konular üzerinedir. Yapılan geziler ise konuşmalarda ele alınan konularla ilişkili yerlere gidilerek, konuşma içeriğini pekiştirmek amacıyla düzenlenmiştir. İlk gün gerçekleştirilen afiş çalışmasıyla her öğrenci fotoğraf, eskiz ve kolajdan oluşan çevre, kent, kendi kenti, kent izlenimleri gibi konuları afişine taşıyarak tartışmıştır. Bu çalışmayı takiben öğrencilere, mimarlık ve kent dokusunun oluşumu ile ilgili fikir edinmelerini sağlamak, yapı, sokak, meydan, gibi elemanları tanıtmak üzere, çeşitli malzeme kullanacakları üç boyutlu maketler yaptırılır. Kent Yaratma Atölyesi'nde kesme şeker, tel, boncuk, karton, boya ve benzeri pek çok malzemeyi kullanarak 2.5 metreye 3 metre boyutlarında bir kent maketi yapan çocuklar bu maket üzerinde hayallerindeki kenti tartıştılar.

4.2 Çocukların ve Gençlerin Fiziksel Çevrelerini Etkileyen Katılım Örnekleri

▪ Bizim Mahallemiz Böyledir – “Our Neighbourhood is Like That”

Kaynak: Cosco, C. and Moore, R., 2002. Our Neighborhood is Like That!, in *Growing up in an Urbanizing World*, pp. 35-56, Eds. Chawla, L., Earthscan, London.

Yer, Tarih: Boca-Baracas, Buenos Aires, Arjantin, 1997.

Amaç: Bölgedeki mevcut alanların analizi yapılarak, bölgenin çocuklara sunduğu potansiyellerin açığa çıkarılıp bölgedeki mevcut alanların iyileştirilmesi ve boş alanların değerlendirilmesidir.

Hedefler: Çocukların içinde yaşadıkları toplumu ve çevreyi algılama ve analiz etmelerinin sağlanması; bölgedeki çocuklar için en uygun tasarımın gerçekleştirilmesi; ihtiyaçların belirlenip gereksinim ve isteklere cevap veren uygulamaların yapılması şeklinde sıralanabilir.

Aktörler: Boca Barracas bölgesinde oturan 32 çocuk danışman olarak seçilmesinin ardından belediyeden iki kişiyle beraber çalışmak üzere toplantılar düzenlenmeye başlanmış. Yaşları 10 ile 14 arasında değişen kızlardan ve erkeklerden oluşan katılımcılar bölgenin çeşitli yerlerinde oturanlardan rastgele seçilmiştir. Katılan çocukların oturdukları bölgenin durumu hakkında bilgili ve tartışmak üzere hevesli, yaşadıkları bölgeyi ve bölge sakinlerini çok iyi bilmekte olduğu gözlemlenmiştir.

Alan: Buenos Aires'in merkezine yakın en eski ve en düşük gelir bölgelerinden birisidir. Arjantin'in liman bölgesi olarak en önemli göçmen yerleşim alanlarının olduğu bir bölgedir.

Baracas, endüstriyel olarak gelişmekte olan bir bölgedir. Şehirde başlıca iki açık alan bulunmaktadır. Bunlardan Palermo Woods şehrin orta sınıf sakinlerinin oturduğu bölgededir. Diğer park Reserva Ecológica (Ekolojik Rezerv) ise şehir dışında her sınıftan insanın gittiği Plate Nehrini de içersine alan bir alandır. Yılda yaklaşık 30.000 çocuğa hizmet eden en önemli çevresel eğitim kaynağıdır. Rezerv ve diğer büyük açık alanlar çocukların yalnız gitmeleri için uygun değildir. Boca-Barracas içerisinde ise çok sayıda küçük ölçekli kamusal alanlar bulunmaktadır. Meydanlar ve açık alanlar sokaklardan kaçış ve mola yerleri olarak hizmet etmektedir. Belediye bu alanlara maddi kaynak aktarmamakta, dolayısıyla alanlar kirli olup çocukların ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Boca Barracas'taki çocuklar meydanların, sokakların ve kaldırımların kirliliğinden, düzensizliğine ve

bakımsızlığına rağmen gidilebilecek mekan olmaması sebebiyle hala bu alanları kullanmaktadır.

Süreç ve Yöntemler: Proje süreci iki ana bölüme ayrılmıştır; ilki çocuklarla ve gençlerle birlikte gerçekleştirilen analiz çalışmaları ve ikincisi topluluk faaliyetleridir.

Yapılan görüşmelerden sonra her çocuğa yaşadıkları mahalle ve kullandıkları mekanlar ile ilgili çizimler yaptırılmış; fotoğraf makinesi verilmiş ve mahallelerindeki alanların fotoğraflanması istenmiştir. Bu sürecin sonunda her çocuktan araştırma grubundan 1 veya 2 kişiyi fotoğraflarda veya çizimlerde belirtilen yerleri ve beğendikleri alanları gezdirmesi istenmiştir. Bu gezilerle bölgedeki çocuklar tarafından kullanılan meydanlar, parklar, okul alanları, kiliseler ve demiryolları gibi bölgenin odak noktaları belirlenmiştir. Çizimler ve fotoğraflar ile bölgedeki alanların olumsuz yönleri de ortaya çıkarılmıştır.

Projenin ikinci bölümü topluluk faaliyetleri olarak düşünülmüş ve çocukların kentsel planlama ile ilgili olarak görüşlerini, bölgede yaşayan halka ve hükümet çalışanlarına aktarmak üzere çalışmalar yapılmıştır. Kendi problemleri ile ilgili olarak çocuklara çözüm üretmeleri için fırsat sunmak amacıyla birçok çalışma yapılmıştır. Aynı zamanda bu faaliyetler, toplumdaki diğer bireylere ve hükümete, çocuklar ve gençler ile birlikte mevcut politikaları geliştirme ve kalıcı çözümler elde etme fırsatı vermiştir.

Sürecin bu bölümünde bölgenin haritalanması, fotoğraf sergisi ve çalışma atölyeleri düzenlenmiştir. Haritalama 1997 yılında La Boca Kış Festivali kapsamında bölgede yaşayan her yaştaki insanın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Dört metre uzunluğundaki altlık olarak kullanılan bölge haritası değişik günlerde, değişik yerlere serilerek tüm isteyenlerin katılımıyla hatıraların, tartışmaların, yorumların ve eleştirilerin üzerine işlenmesiyle geliştirilmiştir. Tamamlanan harita sergilenerek hem bölgedeki halka hem de atölye çalışmalarına katılacak olan çocuklara bir referans olmuştur. Bir diğer çalışma olan fotoğraf sergisi ise yetişkinler ve çocukların birlikte yürüttükleri bir ekip çalışmasından sonra gerçekleştirilmiştir. Serginin organizasyonu ve katalogları olabildiğince çocukların liderliğinde yetişkinlerle birlikte hazırlanmıştır. Çekilen her fotoğraf karesinin analizi yapılarak en iyileri seçilmiş ve birer isim verilmiştir. Çocuklar fotoğrafın çekilme nedeni, ne anlam ifade ettiği ve diğerlerine aktarmak istedikleri hakkında tartışma grupları oluşturmuşlardır. Bu yöntem sayesinde çocuklar bölgenin olumlu ve olumsuz yönlerine dikkat çekmiş ve bölgenin sosyal hayatını, çevreyi, evlerini, mekanlarını ve bölgenin odak noktalarını belgelemişlerdir. Serginin diğer bir aşamasında katalog hazırlanmak üzere atölye çalışmaları düzenlenerek serginin adı, sloganları, kataloğun tasarımı ve resimlerin

seçimi ile ilgili toplantılar ve çalışmalar yapılmıştır. Bunların yanı sıra mevcut alanların değerlendirilmesi ile ilgili olarak atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Sanayi bölgesinin dağılmasıyla boşalan alanların değerlendirilmesi ve çocuklara vakit geçirebilecekleri alanlar yaratmak amacıyla mekan tasarımları yapılması gerektiği öngörülmüştür. Proje ekibinin amacı bir mekan yaratmaktan çok çocukların ve gençlerin bölgenin potansiyellerini daha iyi algılamasını sağlamaktır. Atölye çalışmalarının ilk aşamasında küçük gruplar halinde çalıştıkları mekanın kimliğini ortaya koymak üzere çizimler ve sunumlar hazırlanmış, ikinci aşamada alandaki algıları yani kokuları, sesleri, görünüşleri, dokuları ve tatları kaydetmek üzere proje alanında çalışılmıştır. Bu aşamada yine rüzgar, girişler, sınırlar, doğal özellikler incelenmiş ve alan hakkında bölgede yaşayanlar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda da alanla ilgili öneriler ve tasarım stratejileri belirlenip fikirlerini ailelerine ve ilgili kişilere aktarmak üzere maket, çizim ve sunumlar hazırlamışlardır.

Değerlendirme: Buenos Aires hükümeti bu projeyi baz alarak 'Yeni Şehir Buenos Aires – Gençler ve Çocuklarla Beraber Şehrin İnşası' adıyla bir ağ oluşturup UNESCO ve Childwatch International organizasyonlarının yanı sıra bölgede gerçekleşen diğer projelere destek vermiştir. Yerel yönetim, bu projenin devamı şeklinde diğer bölgelerde projenin sürdürülmesi için çalışmalar yürütmeye başlamıştır.

Projede mevcut festivallerin ve halk kutlamalarının birer araç olarak kullanılması; çocukların kendi görüş açılarını belirtmek için farklı birçok yöntemin birlikte kullanılması; çocuklar için çalışan bölgedeki mevcut organizasyonların işbirliğinin sağlanması; çocuklar ve çocukların yürüttüğü çalışmalar ile ilgili medyada yayınlar yapılması; çocukların katılımı ile ilgili politikacılara ve resmi birimlere bilgi aktarılması; yetişkinlerin, çevre ve çocukların sorunları ile ilgilenmesinin yanı sıra gruplar arasındaki iletişimin sağlanması için değişik yöntemlerin kullanılması sağlanmıştır.

▪ **Yağmur suyu kanallarının rehabilitasyonu**

Kaynak: Francis, M. and Lorenzo, R., 2002. Seven Realm in Participation, *Journal of Environmental Psychology*, vol. 22, pp. 157-169.

Yer, Tarih: Village Homes, Davis, California.

Amaç: Doğal yağmur suyu kanallarının ve çevresinin çocuklar için oyun alanına dönüştürülmesidir.

Hedefler: Kullanılmayan yağmur suyu kanallarının geçtiği yeşil alan ve çevresinin bölgeye ve halka uygun olarak yeniden işlevlendirilmesidir.

Aktörler: Proje ekibi ile birlikte üniversiteden öğretim görevlileri, bölgede faaliyet gösteren müteahhitler, tasarıma ve uygulamaya doğrudan katılan çocuklar ve sadece uygulama sürecine katılan ailelerden oluşan bir katılımcı profili vardır.

Katılım Tipi: Yetişkin önderliğinde proje başlamış ve çocukların sorumluluğunda devam etmiştir.

Süreç ve Yöntemler: Çocuklardan çevre haritaları hazırlamaları istenerek önem verdikleri yerler ve işlevler ortaya konmuştur. Ayrıca projesi yapılacak alanın dışında kullandıkları mekanlar ile ilgili haritalar istenmiştir. Sevdikleri ve kullandıkları alanların fotoğraflarla belgelenmesi sağlanmış ve elde edilen tüm sonuçlar ailelerin de katıldığı tartışma gruplarında ortaya konmuştur.

Değerlendirme: Alanla ilgili elde edilen tüm verilerin analizi yapıldıktan sonra önerilen işlevler belirlenmiş ve bu işlevlere göre alan bölümlere ayrılmıştır. Park ve doğal çevre çocuklarla birlikte tasarlanmış, bunun yanı sıra konut ve imar alanı olarak işlevlendirilen bölümler hükümet ve müteahhitlerin bu amaçla değerlendirmesi için ayrılmıştır. İmara açılmayan ve park olarak kullanılmayacak diğer alanlar ise tarımsal faaliyetler için çocuklara ve ailelere bırakılmıştır.

▪ Sürdürülebilir Şehirler - Sustainable cities

Kaynak: Anon., 2004. www.comune.empoli.it [b]

Yer, Tarih: Empoli, Italy, 1999.

Amaç: Şehir planında kalıcı değişiklikler yapmaktır.

Hedefler: Şehir gelişimine çocukların yardım etmek, çocuklara uygun kentsel alanlar oluşturmaktır.

Aktörler: Tasarımcı rolünde çocuklar; yönetici ve uygulayıcı rolünde ise belediye ve hükümet birimleri görev almaktadır.

Katılım Tipi: Yetişkin önderliğinde proje başlamış ve çocukların danışmanlığında devam etmiştir.

Süreç ve Yöntemler: Ana okulu ve orta sınıf öğrencileri arasında 2 atölye çalışması yapılmış, problemli olarak belirlenen mahallelerden ikisi seçilerek bunların çözümüne yönelik öneriler için atölye çalışmaları yapılmıştır.

Değerlendirme: Yaya alanları ve yeşil yürüme yolları arttırılmış, tarihi “Farmhouse” olarak adlandırılan bina korunarak çocuklar için tarım ve çevresel eğitim alabilecekleri bir merkeze dönüştürülmüştür. Karma kullanımlı olarak tasarlanan yeni binalar özellikle bölgedeki iki meydanın çevresine konumlandırılarak mevcut meydanların hareketli ve kente ait olması sağlanmıştır.

Bu katılım projesiyle İtalyan hükümeti tarafından Empoli Belediyesi’ne “Sustainable Cities For Small Cities” ödülü verilmiştir.

▪ **Çitlerin Arasında, Bir Kaliforniya Şehrinde Yaşamak ve Oynamak – “Between Fences, Living and Playing in A California City, United States”**

Kaynak: Salvadori, I., 2002. Between Fences, Living and Playing in a California City, in *Growing up in an Urbanizing World*, pp. 183-200, Ed. Chawla, L., Earthscan, London.

Yer, Tarih: Kaliforniya eyaleti Oakland şehrinde, Meksika ve Kamboçya göçmenlerinin yaşadığı bir konut yerleşmesi, 1997.

Amaç: Çocukların yaratıcılıklarını kullanarak mevcut kalitesiz ve yetersiz alanların yeniden tasarlanması; kendilerini çevreleyen sınırların fiziksel durumunun iyileştirilmesi ile ilgili potansiyellerin analiz edilmesidir.

Hedefler: Güvenilir bir çevre oluşturmak için çocukların ihtiyaçlarına ve isteklerine uygun planlama yapılmasının sağlanması; kullanılmakta olan alanların potansiyellerinin ortaya çıkarılmasında çocuklara gerekli eğitimin verilmesi; yaratıcılıklarını geliştirmek için çocuklara verilen fırsatların artırılması; çocukların büyüdüğü çevrenin geliştirilmesi şeklinde sıralanabilir.

Aktörler: 10 ile 14 yaşları arasında 14 çocuk projeye katılmıştır. Fakat katılımcı sayısı projenin ailelere aktarılması ve ailelerden izin alınmasıyla artarak 28’e ulaşmıştır. GUIC araştırma ekibinin dışında bölgedeki Kaliforniya Üniversitesinden öğrenciler ve öğretim görevlileri de projeye dahil olmuştur. Ayrıca hem kullanılan dillerin birbirinden farklı olmasından kaynaklanan karışıklığın engellenmesi hem de projeye yardımcı olması için konut kompleksinde oturan 18 yaşındaki bir sakinin projeye dahil edilmesi sağlanmıştır.

Alan: Oakland, Kaliforniya eyaletindeki önemli kentsel alanlardan birisidir. Nüfusunun çoğu göçmenlerden oluşmaktadır. Bölge nüfusunun dörtte biri 18 yaşın altındaki gençlerden ve çocuklardan oluşmaktadır.

1906'daki San Fransisco depremi, 2. Dünya Savaşı, fabrikaların bölgede çoğalması ve Vietnam Savaşı'ndan sonra birçok etnik grubun bölgeye göçü olmuş, dolayısıyla konut ihtiyacı bugünün görünümünü veren ardışık geniş apartman kümeleri şeklinde tasarlanarak karşılanmıştır. Günümüzde yetersiz altyapısı, bakımsız yolları ve kamu binaları ile çevre kirliliğinin artmakta olduğu bir bölgedir. Bölgedeki halkın önemli sorunlarından birisi gençlerin de bulunduğu şiddet olaylarının fazla olması sebebiyle güvenlidir. Bölgedeki suç oranını azaltmak üzere gençler için birçok proje ve program tasarlanmıştır. Hükümet gençlere yönelik projelere kaynak aktarmış ve gençlere yönelik alanların iyileştirilmesi için projeler yürütmüştür.

Oak park ise 50 birimden oluşan küçük bir konut yerleşmesidir. 1950'lerde otel olarak inşa edilen bina günümüzde işçi sınıfına kiraya verilen bir odalı konutlardan oluşan 2 katlı, avlulu bir yapıdır. Oturanların profili Meksikalı ve Kamboçyalılardan oluşmaktadır.

Oak Park Apartmanları olarak bilinen yerleşim kompleksine yaklaşırken ilk görülen uzun palmye ağaçlarıdır. İlerisinde her yaştaki gencin ve çocuğun vakit geçirdiği geniş otopark alanı görülmektedir. Diğer tarafta ise ağaçların bulunduğu alanı çevreleyen 1.5 metre uzunluğunda çitlerle çevrili avlu girişi görülmektedir.

Şekil 4.7 Oak Park Avlusu ve Otopark Alanı (Salvadori, 2002)

Bu konut yerleşmesinde çocukların koridorlarda oynaması, ağaçlara ve çitlere tırmanması, bisikletlerini otopark alanının içinde veya çevresinde sürmesi, otopark alanında oynaması gibi çocuklara yönelik birçok yasak bulunmaktadır.

Süreç ve Yöntemler: Ekip, projeyi okul sonrası faaliyet olarak tasarlayıp toplantıları ve diğer faaliyetleri gerçekleştirecekleri bir sınıf düzenlemiştir.

Toplanan mekanın yetersiz olması sebebiyle çocuklar için yeterli alan ve konsantrasyon sağlanması amacıyla grup ikiye bölünerek aktiviteler her grup için tekrarlanmıştır. Proje ekibi katılım yöntemleri olarak resmi ve gayri resmi gözlemler ve röportajlar yapmış, çocuklara günlük aktivite ve yaşamlarıyla ilgili çizim çalışmaları yaptırmıştır. Çocukların yaşamları ve algıları hakkında fikir edinebilmek üzere çocuklardan kendi çevrelerinin yanı sıra yaşadıkları şehrin fotoğraflarla belgelenmesi istenmiştir.

Yapılan bu çalışmalar dışında, proje ekibi aileler ve diğer yetişkinlerle görüşmeler yaparak bölgede yaşayan halkla ilgili veriler elde etmiştir. Şehrin odak noktaları ve önemli alanları ile ilgili çocuklara yaptırılan çizimler, Oak Park Apartmanları'ndan belli bir uzaklıkta olanları bildiklerini; ancak şehrin ve çevresinin bilinmediğini ortaya çıkarmıştır. Kısacası canlı ve pozitif olarak tanımlanan Oak Park sınırlarının tersine, dışarısı bilinmeyen ve negatif bir alan olarak ortaya konmuştur. Çocuklar Oak Park'ı oyun oynayacak alanları, ağaçları ile büyük ve kalabalık bir alan olarak tanımlamaktadır. Oak Park için kullandıkları diğer tanımlar büyük, gürültülü, şirin ve tozlu gibi terimlerdir. Mahalle hakkında yapılması istenen çizimlerde çocuklar avlu, apartmanlar ve park alanı sınırlarını kendi egemenlik alanları olarak belirtmiş; Oak Park veya konut kompleksine yakın mesafeler dışındaki alanları kendi yaşam alanları olarak tanımlamamıştır. Çocuklara Oak Park içi ve dışında sevdikleri mekanlar sorulduğunda hepsi iç mekan olarak evlerini ve dış mekan olarak avluyu belirtmiştir.

Çocukların oynayabilecekleri ve tırmanabilecekleri birer oyuncak olarak kullanılan ağaçların olduğu kısmı çevreleyen metal çitler alandaki en önemli elemanlar olarak gözlemlenmiştir. Çitler çocuklara oyun alanları yaratan, sert ve yumuşak döşemeleri ayıran elemanlar olarak göze çarpmıştır.

Avlunun dışında koridorlar da sosyal yaşamın vazgeçilmez mekanları olarak tanımlanmıştır. Koridorlar, çocukları rahatça kontrol edebilecekleri güvenli mekanlar olarak aileleri tarafından vurgulanmıştır. Tüm bu veriler, röportajlar, gözlem ve fotoğraf yöntemleriyle ortaya konmuştur. Aynı zamanda tüm bu süreçte farklı etnik kökenlere sahip çocukların kullandıkları mekanların farklı olduğu da görülmüştür. Mekanların ayrı kullanılması konut kompleksinde gruplaşmaya neden olmakta, fakat bu projeye birlikte farklı etnik kökenlerden gelen çocukların birbiriyle iletişim kurması sağlanmıştır.

Tüm bu araştırma çalışmalarından sonra analizler ve değerlendirmeler yapmak üzere tartışma grupları oluşturulmuştur. Tartışma grupları öncelikle toplumun ve çocukların ihtiyaçları ve istekleri üzerine yoğunlaşmış; takip eden süreçte ise çocuklar kendi fikirlerini kolaj yöntemiyle hazırladıkları çalışmalarla aktarmışlardır. Oak Park'ın mevcut durumunun siyah beyaz fotokopileri üzerine gelecekteki potansiyel durumuyla ilgili görüşlerini aktarmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda çitlerde dahil olmak üzere mekandaki ana elemanların hiçbirinin yeri değiştirilmediğinin görülmesi üzerine çocuklara bu gibi alanlarda kullanılacak biçimler, elemanlar ve malzemeler üzerine eğitim verilerek diğer bölgelerdeki örnek kamu alanları ve parklar ile ilgili sunumlar yapılmasıyla çocuklar sert zeminlerde malzeme olarak birçok seçeneğin olduğunu; ağaçların çitlerle çevrilmeyebileceğini; çiçekler, banklar gibi kentsel mekan elemanlarının kullanılabilceğini anlamışlardır. Aldıkları eğitim sonrasında birbirinden farklı alternatif tasarımların sunum kolaylığını sağlayan mevcut alanın parçalanabilir bir maketi yapılmıştır.

Şekil 4.8 Oak Park Projesi Kapsamında Gerçekleştirilen Maket Çalışması (Salvadori, 2002)

Değerlendirme: Konut kompleksi doğal çevresi 3 ana alan olarak tasarlanmıştır: avlu, otopark alanı ve komplekse bitişik boş arsa. Avlunun iyileştirilmesi için çocuklar küçük gruplara ayrılarak mevcut alanı parçalara bölüp değişik oyun alanları yaratmak üzere tasarım ve uygulama yapmıştır. Otopark alanı için çocuklar futbol, basketbol gibi oyunlar için sahalar oluşturmuş; konut kompleksine bitişik boş arsayı ise sebze yetiştirecekleri bir bahçeye çevirmişlerdir. Tasarımın ve uygulamanın çocuklar tarafından yapılması çocukların kendi oluşturdukları mekanları sahiplenmesini sağlamıştır. Bununla birlikte Oak Park yönetimi konut blokları içerisinde de benzer çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Farklı etnik kökenlerden gelen çocukların birbirleriyle, yapılan faaliyetler ve oyunlar sayesinde iletişim kurmaları sağlanması da bir diğer sonuçtur.

Proje, küçük bir konut kompleksinde yapılan araştırma endüstrileşen batı dünyasındaki çocuklar ile ilgili önemli verileri ortaya koymuş, diğer toplumlara da çocuğun gelişimi için uygun çevreler yaratılmasındaki sorumluluğu vurgulamıştır.

4.3 Bölüm Değerlendirmesi

İçinde yaşadıkları toplum ve çevrenin çocukların ve gençlerin gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür. Sivil toplum örgütlerinin ve çocuk organizasyonlarının gerçekleştirdiği projeler, topluma çocuğun gelişimi için uygun çevreler yaratılmasındaki sorumlulukları göstermektedir. Yapılan araştırmalar çerçevesinde çocuk haklarını korumak ve tanıtmak amaçlı başlayan çalışmaların, çocukların ve gençlerin çevrelerinin değerlendirilmesi hedefiyle kapsamlarının genişlediği görülmektedir. Çocukların sosyal ve fiziksel çevresini etkileyen tüm projelerde ana amaç çocukların yaşam kalitesini artırmak; toplumun ana aktörlerinden olan çocukların öneminin toplumdaki diğer bireyler tarafından algılanmasını sağlamaktır. Gerçekleşen katılım projeleriyle çocukların vatandaş olarak rollerinin, hem kendileri hem de toplumdaki diğer gruplar tarafından algılanması mümkün olmaktadır. Çocuklar ve gençler kendi sorumluluklarını kavrayarak vatandaş olarak toplumdaki konumlarının ve rollerinin farkına varmaktadır.

Bu bölümde verilen projeler ile benzerleri çocukların ihtiyaçları ve gereksinimlerine göre çocuklarla birlikte şekillenmekte ve onların içinde bulundukları topluma kendi isteklerini duyurabilmelerini sağlamaktadır. Çocukların kendilerini ifade etmesinin yanı sıra katılım toplumda sürdürülebilir gelişmeyi mümkün kılan önemli adımlardan birisidir. Çocukların özgüvenlerinin artmasının yanı sıra edindikleri deneyimler ile projenin sürdürülmesinde veya geliştirilen diğer projelerde yardımcı hatta yürütücü olarak görev almaları gelişmeyi devamlı kılmaktadır. Yanı sıra elde edilen olumlu sonuçların, yöneticileri ve tasarımcıları bu bağlamda etkilemesi ve değişik bölgelerde benzer katılım projelerine destek vererek veya yürütücü olarak, mevcut çevrelerin değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmesi de sürdürülebilir gelişmenin farklı bir adımıdır.

İletişim ve işbirliğinin sağlanması katılım projelerinin toplumu şekillendiren diğer bir sonucudur. Katılım projeleri çocuk/genç – yetişkin, çocuk/genç – tasarımcı, toplum – yönetici, tasarımcı – yönetici arasındaki iletişim ve işbirliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Gençlerin ve çocukların içinde bulundukları fiziksel ve sosyal çevrenin değerlendirilmesi, iyileştirilmesi veya tasarlanmasına katılmaları geleceğin yetişkinlerinin bu bağlamda deneyim kazanmasını ve bu deneyimin öneminin aktarılmasını sağlamaktadır.

5. ÇOCUKLARIN ÇEVRESEL TASARIMA KATILIMI: ALAN ÇALIŞMASI

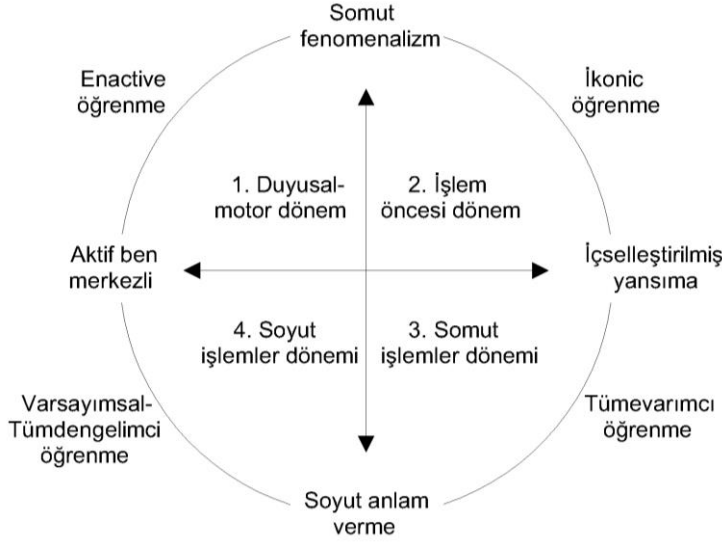
Bu bölümde çocuğun gelişimi, çocuğun sosyal ve fiziksel çevresi ile özellikleri araştırılıp çocuğun fiziksel çevresinden olan konut bölgelerindeki çevrenin çocukların katılımıyla analiz edilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla alan çalışması yapılmıştır. Toplu konut bölgelerinde çocuklar için tasarlanan alanların yeterli ve uygun özelliklerde olmadığı; bu alanların tasarımının bölgenin ihtiyaçlarını bilen çocukların katılımıyla gerçekleşmesinin gerekliliğini ortaya koyma hedefiyle bir toplu konut yerleşmesi olan Ayazağa Oyak Sitesi'nde çalışma gerçekleştirilmiştir.

5.1 Çocuğun Gelişimi ve Çevre

Çocuğun baş etmesi gereken en önemli problem yaşadığı dünyayı öğrenmesi ve anlamasıdır. Bireyin, çevresindeki dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerde gelişime bilişsel gelişim adı verilmektedir. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin çevreyi, dünyayı anlama, düşünme yollarının daha kompleks ve etkili hale gelme sürecidir. Piaget, Bruner ve Vygotsky çocuğun çevresindeki dünyayı değişik yaşlarda nasıl ve niçin böyle gördüğünü ve algıladığını belirlemeye çalışmışlardır (Anon., 2005k).

Piaget, zekâ ve zekânın nasıl geliştiği üzerine bilişsel gelişim süreci üzerinde odaklanmıştır. Piaget çocukların, yetişkinlerden çok farklı düşündüklerini ortaya koymuştur. Kuramıyla zekânın yaşantıyla nasıl şekillendiğini tanımlar. Piaget'e göre insanın zihinsel gelişimi bir çocuğun dünya ile ilişkiye girdiği andan itibaren geçireceği gelişime paraleldir.

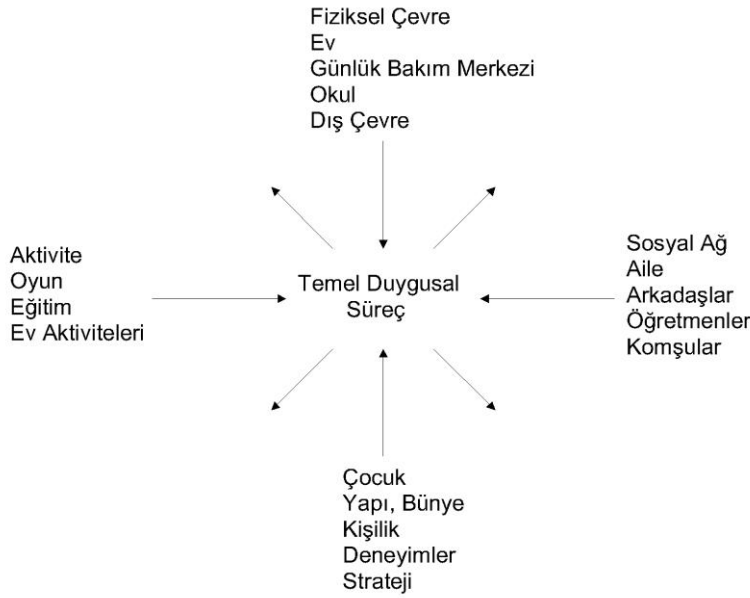
Piaget gelişimi doğumdan başlayan ve yetişkinliğe kadar devam eden dört dönemde değerlendirmiştir. O'na göre dönemler ilerledikçe çocukların kavrama ve problem çözme yeteneklerinde niteliksel gelişmeler gözlenmekte ve her bir dönem kendisinden önce gelen dönemlerin özelliklerini de içermektedir (Başer, 2005). 14-16 yaşa kadar ortaya çıkan, bilişsel gelişimin dört önemli dönemini birinci aşama 0-2 yaş, duyuşal-motor dönem; ikinci aşama 2-6 yaş, işlem öncesi dönem; üçüncü aşamada 7-11 yaş, somut işlemler dönemi; son bilişsel gelişim aşaması 12-15 yaş, soyut işlemler dönemi olarak tanımlanmaktadır (Peker, 2003).

Şekil 5.1 Piaget'nin Öğrenme ve Bilişsel Gelişim Modeli (Peker, 2005)

Çocuk doğumunun ilk gününden itibaren keşfetme çabasında olması nedeniyle doğuştan getirdiği duyuşsal ve hareketşel yetenekler, kullandığı temel araçlardır. Dokunma gibi basit duyuşsal verilerden, tutma ve emme gibi basit hareketlerden başlayarak çevresini anlayabilecek bir bilişsel sistem geliştirmeye başlar. Oyunun hiçbir kuralı çocuğı ilgilendirmemektedir; dönem içinde ilerledikçe çevresinde olanları ve kendisinin çevresinden farklı olduğunu keşfetmeye başlar. İşlem öncesi devreye geçen çocuk kelime kullanmaya ve sembol ile nesne arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar. Çevresindeki olay ve nesneleri çeşitli sembollerle ifade etmekte ve oluşturulan kuralları takip etmeye başlamaktadır (Sugarman, 1989). Bu yaşlardaki çocuklar kendi görüşlerinin olabilecek tek görüş olduğuna inanırlar, çevrelerindeki kilerin kendilerinininkinden daha farklı bakış açılarına sahip olabileceklerini anlayamazlar. Dönemin sonuna doğru ilerledikçe ben merkezli düşünce gittikçe azalmaya ve yerini mantıklı düşünceye bırakmaya başlar (Başer, 2005). Somut işlem aşamasında çocuk yeni ve son derece etkin zihinsel beceriler geliştirir. Çocuğun ergenliğe hazırlandığı bu dönemde sağlıklı bir oyun hayatına ihtiyacı vardır. Bu aşamasında mantıksal düşünme yeteneğinde gelişme olup çocuk diğerleriyle iletişim halindedir ve oyunların kurallarını ortaklaşa oluşturarak veya değiştirerek hareket etmektedir. Son aşama olan soyut işlemler dönemi ise çocuk artık yetişkin dünyasıyla tam bir iletişime girmeye hazırdır, bilişsel gelişimi tamamlanmaktadır (Sugarman, S., 1989).

İnsan, içersinde bulunduğu sosyoekonomik, kültürel, sosyal ve fiziksel çevre gibi birçok dış uyaranların etkisindedir. İnsan bu etkenlerin oluşturduğu karmaşık bütünün sonunda birey olarak varolur (Çakır, 1997). Bu bağlamda sosyalleşme; kişinin içinde bulunduğu kural ve değerlerini öğrenmesi ve bunlara uyum sağlamasıdır. Çocuğun sosyalleşmesi de toplumun bir üyesi haline gelmesi ve tüm etkileri yaşamaya başlamasıdır. Çocuğun sosyalleşmesini çevresinde bulunan bireyler kadar içinde bulunduğu mekanlar ve bu mekanlara ait özellikler de etkilemektedir (Yazıcı, 2004).

Şekil 5.2 Çocuğun Çevre ile Olan Etkileşimini Tanımlayan Çevresel Bir Model (Koç, 1999)

Çocuğun sosyal çevresini ailesi, arkadaşları, öğretmenleri ve komşuları oluşturur; fiziksel çevresi ise çocuğun temel gereksinimlerine göre şekillenmekte ve ev, evler topluluğu, komşuluk gibi birimlerin bir bütünü şeklinde ortaya çıkmaktadır (Koç, 1999). Fiziksel çevre çocuğun yaşadığı evden başlayarak kent ölçeğine kadar uzanmaktadır. Çocuğun fiziksel çevresini konut, konut yakın çevresi, eğitim birimleri ve kentsel oyun alanları şeklinde ele alabileceğimiz gibi Tablo 5.1’de görüldüğü gibi kurumsal, kamusal, özel ve rastlantısal mekanlar olarak da gruplandırabiliriz.

Tablo 5.1 Çocuklar İçin Tasarlanan veya Çocuklar Tarafından Kullanılan Mekanlar (Francis, M. & Lorenzo, R., 2002'den uyarlanmıştır)

Çocuklar İçin Tasarlanan veya Çocuklar Tarafından Kullanılan Mekanlar	
Kurumsal mekanlar	Kamusal mekanlar
▪ Kreşler ▪ Okullar ▪ Okul bahçeleri ▪ Spor mekanları ▪ Tema amaçlı mekanlar	▪ Sokaklar ▪ Kaldırımlar ▪ Parklar ▪ Yollar ▪ Planlanmış yeşil mekanlar
Özel mekanlar	Rastlantısal mekanlar
▪ Ev	▪ Boş alanlar ▪ Doğal alanlar

Konutun anlamı ve tanımı üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Bachelard'a göre "hayatımızın köşesidir... ilk evrenimiz, her duygunun gerçek bir evreni"; Porteous'a göre "egemenlik alanının merkezi", "günlük aktiviteler için tercih edilen mekan"dır. Konut "bireysel ve sosyal işlevleri olan toplumdan kaçıp sığınılacak bir yer, bireyin toplum içindeki konum saygınlığının bir göstergesidir (Lawrence, 1987). Çerçi, Rapoport'un "Cross-Cultural Aspects of Environmental Design" adlı makalesinden yaptığı alıntıda konutu kimlik ve sosyal durumun belirlendiği bir yer ya da mekan, başka deyişle zaman ve mekan içinde organize olmuş çeşitli faaliyetlerin yer aldığı düzen sistemi olarak tanımladığını belirtmektedir (Çerçi, 1996). Konut; konut grubu, komşuluk, sosyal ve teknik altyapısı ile bir bütün olup konutların fiziksel bir barınak olduğu kadar duyguların, düşünce şekillerinin, sosyal süreçlerin anlatıldığı, kültürel açıdan tanımlanan eylemler için alanların sağlandığı yerler olarak tanımlanmaktadır (Alpagut, 2003). Çocuk açısından ele aldığımızda; konut çocuğun dünya ile ilişkisinin kurulduğu ilk yerdir. Konutun fiziksel yapısı çocuğun duygusal ve bilişsel gelişiminde etkilidir.

Konut yakın çevresi olarak apartmanlardaki koridorlar, girişler, konutların çevresindeki kaldırımlar, bahçeler ve sokaklar tanımlanmaktadır. Çocuklar konut içerisindeki kısıtlı alan ve sosyal ortamdan dolayı dışarıda vakit geçirme isteğiyle konut dışına yönelmekte; rahat hareket edebileceği ve kendi düzenlemelerine olanak sağlayacak esnek mekanlarda vakit geçirmek istemektedirler.

Çocuğun diğer fiziksel çevrelerinden biri olan eğitim birimleri çocuğun ailesinden uzun süreli ilk ayrıldığı ve gündüz saatlerinin büyük bölümünü geçirdiği çevredir.

Çocuğun hem fiziksel hem de zihinsel gelişiminde etkilidir. Konut içinde gürültü, dağınıklık gibi çeşitli sebeplerle engellenen ve kısıtlanan çocuğa konut yakın çevresinde de güvenlik sebebiyle bazı yasaklamalar getirilmektedir. Dolayısıyla okul, çocuğun zamanının büyük bölümünü geçirdiği, isteklerini ve ihtiyaçlarını taşıdığı bir mekan haline gelmektedir (Koç, 1999).

Kentsel oyun alanları ise düzenlenmiş çocuk bahçeleri ve parklarıdır. Bu ortamlar çocuğun oyunlarına cevap verebilecek esnek alanlar olarak düzenlenmeli; çocuğun hayal gücünü geliştirmesinin yanı sıra çocuğun hem fiziksel hem de zihinsel gelişimine olanak verecek yapıda olması gerekmektedir. Oyun bir çocuğun bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişiminin önemli bir parçasıdır. Nitelikli oyun fırsatını elde eden çocuğun yaratıcı olduğu, daha iyi sosyal ilişkilere sahip olduğu ve fiziksel olarak daha sağlıklı olduğu görülür.

Çocukların büyüdüğü mekanların çocukların davranışları, sosyal, ruhsal ve bedensel gelişimlerdeki etkileri kaçınılmazdır. Dolayısıyla çocuğun ruhsal gelişiminde oyun ve oyun alanları da etkilidir. Bu alanlar sadece zaman geçirdikleri değil aynı zamanda diğerleriyle buluştukları sosyal ortamlar olup çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine yardımcı olması; çocuğun yeteneğini artırması; çocuğun işbirliği ve dayanışma duygusunun gelişmesini sağlamaktadır.

8-15 yaş arasındaki çocuklar için oyun alanları aktif rekreasyon alanı olup, bazı oyun ve sportif donatıları bünyesinde barındıran, mahalle veya semtin özel günlerde bir araya gelebileceği mekanlar olduğu belirtilmektedir (Chamberlin, 1998). Bu yaş grubu için düzenlenecek oyun alanları hem tırmanma, kayma, kondisyon, paten, bisiklet, yüzme gibi bireysel olarak katılacakları hem de basketbol, voleybol, futbol gibi grup olarak ta vakit geçirecekleri mekanlardır. Bu aktivitelerin yanı sıra heykel, resim gibi becerilerini geliştirecekleri aktivitelere yönelik alanlar da bu yaş grubuna yöneliktir.

Çocuk alanları kentsel alanlar içerisinde olabileceği gibi toplu konut alanlarında birer sosyal donatı olarak tasarlandığı da görülmektedir. Toplu konut alanlarında belirli bir yaş grubuna hitap eden ya da diğer yaş gruplarıyla birlikte ele alınan alanlar olarak tasarlanabilir.

Küçük çocuklar konutlarının önü, ön bahçesi gibi konut yakın çevresini kullanmaktadır. Yaşça büyükler ise çevredeki boş alanları, sokakları, kaldırımları, yolları ve okul bahçelerini oyun alanı olarak değerlendirmektedir. Görüldüğü gibi planlanan alanların yanı sıra rastlantısal olarak çocuğun oyun mekanı olarak işlev

kazanan mekanlar vardır. Dolayısıyla tasarım aşamasında planlanan alanların yanı sıra çocukların geliştirmesi ve düzenlemeleri için yerlerin bırakılması, çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesinin yanı sıra güvenli mekanlarda vakit geçirmeleri için önerilebilir.

Çocuğun içinde bulunduğu mekan onun duyularını harekete geçirerek öğrenmesinde etkili olacaktır. Bu nedenle bir mekanın iyi ya da kötü düzenlenmiş olması, içinde bulundurduğu donatıların fiziksel özellikleri ve duyulara hitap edişi gibi çeşitli etmenler, mekanı çocuk için yararlı hale getirecektir.

Tablo 5.2 Çocuklara Yönelik Çevrelerin Genel Tasarım Kriterleri (Francis, M. & Lorenzo, R., 2002'den uyarlanmıştır)

Çocuklara Yönelik Çevrelerin Genel Tasarım Kriterleri
▪ Ulaşılabilir olması ▪ Değişken olması ▪ Kontrol edilebilmesi ▪ Maceralı olması ▪ Güvenli olması ▪ Kullanım çeşitliliği sağlaması ▪ Özerk olması ▪ Sosyalleşme sağlaması ▪ Neşe uyandırması ▪ Hayal gücünü geliştirmesi ▪ Katılıma açık olması

Ulaşılabilirlik, güvenlik, çevre verileri gibi birçok etmenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Uygun olmayan alanlara yerleştirilen çocuk oyun alanları tehlike yaratmakta ve alanların kullanılmamasıyla sonuçlanmaktadır. Oyun mekanının donatımında ise oyun tiplerine göre araç gereçlerin niteliği ve çok yönlü kullanıma olanak vermesi önemlidir.

5.2 Alan Çalışması

Çevresel tasarımın bölgenin ihtiyaçlarını bilen çocukların katılımıyla gerçekleşmesinin gerektiği düşüncesiyle planlanmış konut alanlarındaki çevrenin değerlendirilmesi amacıyla bir toplu konut yerleşmesi olan Oyak Sitesindeki mevcut alanların çocuklar tarafından analiz edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine yönelik alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

5.2.1 Alan Tanıtımı: Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesi

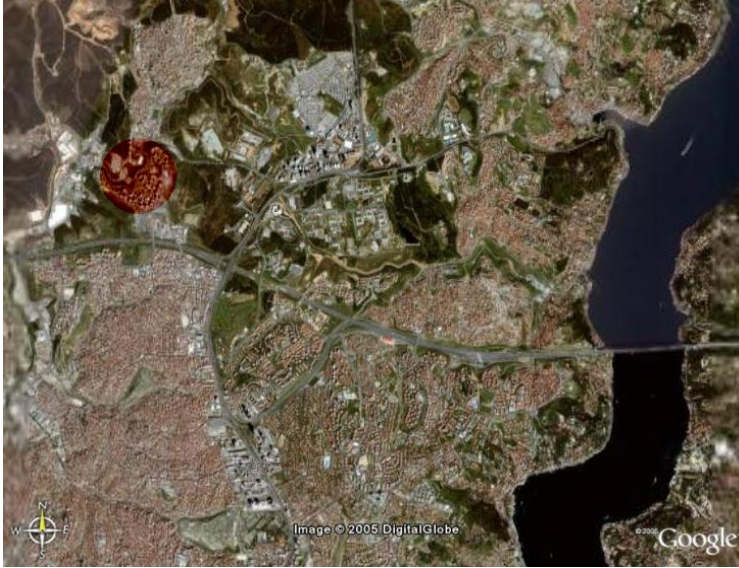
Toplu konut gelişiminin temelinde kentlerdeki yığılma ve bunun sonucunda kent dışındaki daha ucuz ama erişilebilirliği yüksek arazilerde konut alanlarının toplu halde inşa edilmesi yatmaktadır.

Toplu konut konut yapım ortaklığı, konut kooperatifi ya da konut bankaları gibi kamusal ya da özel kuruluşlarca gerçekleştirilen ve ünitelerin belli ölçülere göre bir komşuluk birimi ya da birimlerin kesişiminden meydana getirilebilecek büyüklükte bir alan üzerinde yerleşen insanların barınma ihtiyaçlarını karşılayan binaların tümü ile bunlarla ilgili sosyal tesisler olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1983).

2487 sayı ve 10.07.1981 tarihli Toplu Konut Kanunu'nda "Toplu Konut" tanımı "Kanun yürürlüğe girdiği tarihten önce imar planı tasdik edilmiş ve inşaata hazır hale getirilmiş yerlerde en az 200 yeni açılacak ve yüzölçümü 15 hektar olan yerleşme alanlarında inşa edilecek 750 ile 1000 konutu ve bunların ortak kullanma tesis ve alanları ile yerlerin bütünü ifade eder" şeklindedir (Resmi Gazete, 1981).

Toplu konut kavramı tanımlarında ve yasada, toplu konut alanları içerisinde ortak kullanıma yönelik alanların ve tesislerin yer alması gerekliliği belirtilmektedir. Toplu konut dış mekanlarında farklı özelliklere sahip tüm kullanıcılar sosyal donatı ve faaliyetlerden eşit olarak yararlanmalıdır. Toplu konut dış mekanları toplu konut alanındaki açık alanlar ve yapılaşmış alanlar olarak ayrılabilir. Açık alanlar; çocuk oyun alanları, dinlenme alanları, eğlenme alanları, spor alanları ve park yerleri gibi düzenlenmiş alanların yanı sıra konut gruplarını birbirine bağlayan ulaşım kanalları, meydanlar, avlular ile karşılaşma alanları şeklinde düzenlenmektedir. Eğitim yapıları, sağlık yapıları, alışveriş merkezi, kültür merkezi ve idari binalar ise yapılaşmış alanlar şeklinde belirtilmektedir (Alpagut, 2003).

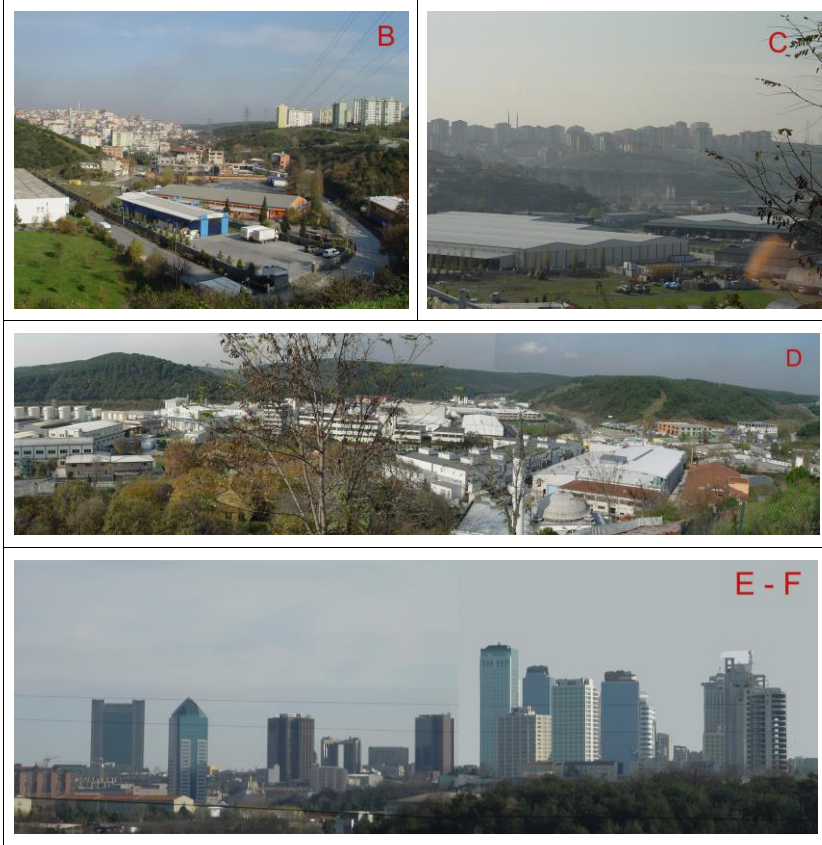
Toplu konut yerleşmesi olarak planlanmış Ayazağa Oyak Sitesi İstanbul'un batı yakasında, Şişli Belediyesi sınırları içerisinde, Cendere deresi vadisini sınırlandıran kuzey yamaçlarından birine konumlandırılmıştır. Kuzeyinde Ayazağa köyü, güneyinde Seyrantepe polis lojmanları site yakın çevresindeki diğer yerleşim alanlarıdır. Doğu yönünde ise Cendere vadisi boyunca sanayi birimleri ile sınırlanmıştır.

Şekil 5.3 Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesinin İstanbul'daki Konumu

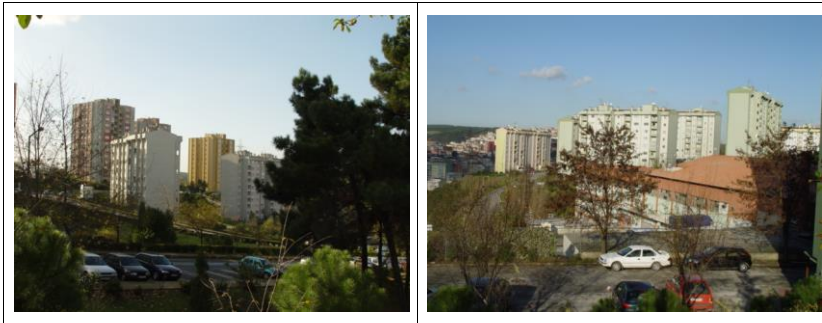

Şekil 5.4 Oyak Toplu Konut Sitesi Çevresi (A: Oyak Sitesi; B: Ayazağa Köyü; C: Seyrantepe; D: Sanayi Bölgesi; E: Ordu Arazisi; F: Maslak; G: İ.T.Ü. Ayazağa Kampüsü)

Şekil 5.5 – Şekil 5.6 – Şekil 5.7 – Şekil 5.8 Oyak Toplu Konutu Çevresindeki Bölgeler (B: Ayazağa Köyü; C: Seyrantepe; D: Sanayi Bölgesi; E: Ordu Arazisi; F: Maslak)

Arsa, Oyak üyelerine ait yapı kooperatiflerine ayrılarak bu meslek grubuna ait aktif ve emekli bireylere ve ailelerine satışa sunulmuştur. Yaşayacak olanlar orta gelir grubu ordu mensubu ailelerden oluşmaktadır.

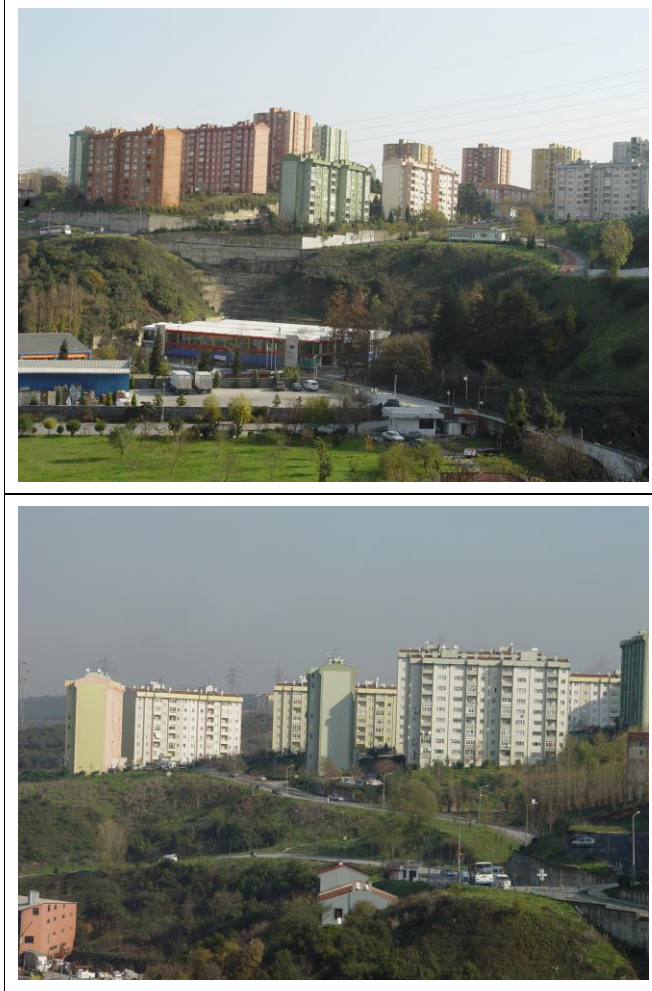

Şekil 5.9 Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesinden Görüntüler

9 ve 12 katlı bloklardan oluşan Ayazağa Toplu Konut Projesi altı etapta tamamlanmıştır. Toplu Konut Projesinin 1992 haziranında sözleşmesi imzalanmasının ardından Oyak Genel Müdürlük Mimari Ofisi Necdet Tanatmaz yürütücülüğünde mimari projeleri hazırlanmaya başlamıştır. 11 parsel halinde imara açılmış olan Oyak Toplu Konutlarının ilk etabı 1995 yılında bitirilmiş olup 1999 yılında proje kapsamında planlanan konutların yanı sıra peyzaj işleri, site içi otoparklar, yaya yolları ve altyapısı ile Oyak Toplu Konut Projesi tamamlanmıştır. 6 etapta tamamlanan projede, ilk etapta 624 konut, 2. etapta 200, 3. etapta 312, 4. etapta 144, 5. etapta 180 ve son etapta 240 konut teslim edilmiş olup toplam 1700 konutun yapımı 1999 yılında bitirilmiştir.

Şekil 5.10 11 Parsel Halinde İmara Açılan Ayazağa Oyak Sitesi Vaziyet Planı

Şekil 5.12 Cendere Vadisinden Oyak Toplu Konut Sitesinin Görünümü

Planlama aşamasında yaşlıların, gençlerin ve çocukların komşuları ve arkadaşları ile sohbet etme, spor yapma, oyun oynama, eğitici ve kültürel etkinliklere katılma gibi gereksinimlerini kentsel mekanlarda karşılanması hedeflenirken; konut bloklarının yapılmasını takiben kentsel mekanların ve sosyal donatıların yapımı “kamu ortaklık payı” ve “düzenleme ortaklık payı” adı altında ilgili bakanlıklara ve ilgili belediyeye bırakılmıştır. Tasarım aşamasında yapılması planlanan alışveriş, iş merkezi, spor salonu, sağlık merkezi, sosyal tesis, ilkökul, ortaokul, oyun alanları, sağlık merkezi gibi birimler sosyal donatılar olarak belirtilmiş olup tasarımı ve yapımı bakanlıklara ve belediyeye devredilmiştir.

Konut yapımının tamamlanmasının ardından Şişli Belediyesi toplu konut arazisi yakınındaki kullanılmayan mevcut fabrika depolarını yenileyerek alışveriş merkezi, eczane ve kapalı spor salonuna dönüştürmüştür. Belediye site içersinde geleneksel çocuk oyun alanları yapımının yanı sıra yürüyüş parkuru, basketbol ve futbol sahaları yapımında rol almıştır. Spor alanları ve çocuk oyun alanlarının dışında Şişli Belediyesi Oyak sakinleri için sohbet etme, vakit geçirme amaçlı kullanıma yönelik Oyak Sosyal Tesisi yaptırılmasını da sağlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığına devredilen arazi içersindeki ilkokul yapımı ise toplu konut projesinin tasarım aşamasında belirlenen arsaya bakanlık tarafından 1999 yılında yaptırılmıştır.

Yapılan düzenlemelerin ardından site içersinde güvenlik yetersizliği sebebiyle bloklar özel koruma önlemleri almışlardır. Topografyaya ve parsellere göre blok ve çevreleri kuşatılmış ve özel güvenlik ekipleri oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu düzenleme tüm sosyal donatıların site sakinlerince kullanılamamasına neden olmaktadır.

Şekil 5.15 Oyak Sitesinde Yoğun Kullanılan Yollardan Görüntüler

5.2.2 Alan Çalışması Amacı [ve Örnek Grubun Özellikleri](#)

Alan çalışmasının amacı, çocukların yaşadıkları çevreyi ve toplumu algılama ve analiz etmelerinin sağlanması; çocukların kendi sorunlarını ve düşüncelerini ortaya koymaları; konut alanındaki ihtiyaçların belirlenip isteklere cevap veren önerilerin çocuklar tarafından birlikte geliştirilmesi şeklinde özetlenebilir.

Yapılan literatür araştırması kapsamında, farklı kullanıcıları için farklı sosyal donatıları bulunan toplu konut bölgelerinde çocuklar için tasarlanan mekanların yeterli veya uygun özelliklerde olmadığı, ve bu alanların tasarımının bölgenin ihtiyaçlarını bilen çocukların katılımıyla gerçekleşmesinin gerektiği öngörülmüştür. Bu amaçla Oyak Toplu Konut Sitesindeki mevcut alanların çocuklar tarafından analiz edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine katılımları için site içersinde bulunan T.E.V. Celalettin Buluş İlköğretim Okulu'nda alan çalışması yapılmıştır.

Şekil 5.16 Oyak Sitesi Arazisindeki İlkokul

Şekil 5.17 İlkokulun Ana Girişi

Tez kapsamında planlanan alan çalışması T.E.V. Celalettin Buluş İlköğretim Okulu 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma öncesinde İl ve İlçe Milli Eğitim Bakanlıkları, İlköğretim Müfettiş Kurulu ve Okul yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. 4. ve 5. sınıf öğrencilerine yapılacak çalışma ile ilgili ön bilgi verilmiş, öğrencilerin velilerine tez ve çalışmanın detaylarını aktaran birer açıklama gönderilmiştir. Sınıflardan birer temsilci seçilerek çalışmaya katılacakların listeleri hazırlanmıştır. Çalışmaya 27 si Oyak Sitesi'nde oturan toplam 71 öğrenci katılmıştır (Tablo 5.3). Okul Oyak Sitesi arazisi içinde olmakla birlikte yakın çevredeki yerleşimlerden öğrencileri de bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların yaş gruplarına göre dağılımı da Tablo 5.4'te görülmektedir.

Tablo 5.3 Oturdıkları Semte Göre Katılımcı Sayısı

Oturdıkları Semt	Kişi Sayısı
Oyak Sitesi	27
Ayazağa	23
Kağıthane	9
Sanayi Mahallesi	4
Sarıyer	1
İstinye	2
Tarabya	1
Şişli	3
4. Levent	1
TOPLAM	71

Tablo 5.4 Alan Çalışmasına Katılanların Yaş Grubuna Göre Dağılımları

ALAN ÇALIŞMASINA KATILANLAR	YAŞ				
	8	9	10	11	12
Oyak Sitesinde oturanlar – 27 öğrenci	-	3	17	5	2
Tüm katılımcılar – 71 öğrenci	1	5	45	15	5

Bu çalışmada çocuklarla beraber çevre verileri, oynadıkları ve vakit geçirdikleri yerler, çocuklar için düzenlenmiş alanlardaki tehlikeler, oyun alanlarındaki istekler ve ihtiyaçlar, çevrede oyun oynanılan yerlerdeki donatılar, kullandıkları oyun alanlarının sorunlarına yönelik çözüm önerileri ve

hayallerindeki oyun alanları araştırılmak

istenmektedir.

Çalışmaya katılan çocukların aile yapısı ve özellikleriyle ilgili verilerin toplanması amacıyla Ek D'de verilen anket düzenlenmiştir. Katılan 71 çocuğun ailesinden 46'sı ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Anketlere göre katılan çocukların ailelerinin özellikleri Tablo 5.5, Tablo 5.6 ve ve Tablo 5.7'de analiz edilmiştir.

Tablo 5.5 Ebeveynlerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Baba	Anne
İlkokul	11	15
Orta Okul	6	14
Lise	9	2
Üniversite	20	15

Tablo 5.6 Ebeveynlerin Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Baba	Anne
26-30 yaş arası		7
31-35 yaş arası	11	19
36-40 yaş arası	23	14
41-45 yaş arası	9	6
46-50 yaş arası	2	
50-57 yaş arası	1	

katılan çocuğun kardeşleri ile olan yaş dağılımı Tablo 5.8'de incelemiştir. Anketlere

Doğum Yeri	Baba	Anne
Marmara	11	11
Karadeniz	17	14
İç Anadolu	7	9
Akdeniz	1	1
Doğu Anadolu	5	6
Ege	2	2
Güneydoğu	3	3

Tablo 5.8 Ebeveynlerin Doğum Yerleri

Tablo 5.8'de çalışmaya katılan çocukların anne babalarının doğum yerleri analiz edilmiştir. Anketlere göre çalışmaya katılan ailelerden %24'ü Marmara Bölgesi ve %30'u Karadeniz Bölgesi doğumludur.

Mesleği	Baba	Anne
Emekli	3	1
İşçi	8	
Serbest	17	3
Ev hanımı		27
Avukat		2
Doktor	1	
Ekonomist	1	
Halkla ilişkiler		1
Yönetici	2	
Mali müşavir	1	
Kamu personeli	7	11
Mühendis	6	1

Tablo 5.6'da görüldüğü gibi anket sonuçlarına göre ailelerin %32'si 31-35; %40'ı ise 36-40 yaş aralığındadır.

Yapılan anket çalışmasına göre ailelerdeki çocuk sayıları belirlenip alan çalışmasına göre ailelerin %32'si tek çocuklu, %52'si 2 çocuklu ve %16'sı 3 çocukludur. 2 çocuklu ailelerin %59unda çalışmaya katılan çocuk büyük olup; 3 çocuklu ailelerde ise %57sinde büyük, %47sinde de ortanca çocuk olduğu belirlenmiştir.

5.2.3 Alan Çalışmasında Kullanılan Yöntemler ve Çalışma Süreci

Tezin 3. Bölümünde katılım tipleri, yaklaşımları, süreci ve yöntemleri detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Alan çalışmasında bu bölümde incelenen katılım yöntemlerinden günlük gözlem yapılması, çizimler, maketler, gezi ve grup tartışmaları yöntemleri seçilip yapılacak çalışmaya göre uyarlanmıştır. Yöntemler, 3. bölüm sonundaki süreçle ilişkisi yönünden ele alındığında sorunların belirlenmesi ve öneri geliştirmeye yönelik olanlardan seçilmiştir.

Çalışma öncesinde alandaki çocuklar için tasarlanan mekanların kullanımlarıyla ilgili yapılan günlük gözlemler ile bilgi edinilmiştir. Oyak Sitesinde bulunan çocuk parkları ve spor alanları ile çocukların kullandıkları diğer mekanlar belirlenip bu mekanların kullanım şekilleri ve gereksinimlerine ait verilerin çocuklarla yapılan çalışma ile elde edilmesi hedeflenmiştir.

3. Bölümde araştırılan gezi yöntemi çalışmanın koşullarına göre uyarlanarak, çalışma süreci dijital geziyle başlatılmıştır. Sonrasında analiz ve öneri geliştirmek üzere yapılan grup tartışmaları, resim çalışmaları ve maket çalışmaları sırasında çita, kumaş, bez parçaları, yün, iplik, renkli-beyaz karton, A4 kağıt, uhu, yapıştırıcı, bant, ataç, folyo, makas, kalem, renkli kalem, kalemtıraş, keçeli kalem, renkli toz boya, pastel boya, suluboya gibi malzemeler kullanılarak çalışma sürdürülmüştür.

T.E.V. Celalettin Buluş İlköğretim Okulu'nda yapılan uygulamaya katılmak isteyen öğrencilerin sayısının fazla olması nedeniyle çalışma iki ayrı sınıfta paralel olarak yürütülmüştür.

Alan çalışması; Oyak Sitesindeki mevcut çevrenin analizi, sorunların ve ihtiyaçların belirlenmesi amacıyla dijital gezi ve grup tartışmaları ile başlamış; oyun oynadıkları ve vakit geçirdikleri alanların belirlenmesi amacıyla resim çalışması ile devam edilmiş; istekleri, ihtiyaçlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmek ve hayallerindeki oyun alanlarını oluşturmaları için maket çalışmasıyla tamamlanmıştır.

3. bölümde incelenen katılım yöntemlerinden analiz çalışmalarına yönelik gezi, resim ve grup tartışmaları, öneri çalışmaları için maket ve grup tartışmalarının kullanılmasına karar verilip yöntemler alan çalışmasının koşullarına göre uyarlanmıştır.

▪ **Dijital gezi:** Oyak Sitesindeki mevcut alanların öğrencilerle birlikte gezilmesi, yorucu olmaması ve vakit almaması sebebiyle tercih edilmemiştir. Katılımcı sayısının yüksek olmasının planlanan gezinin güvenli bir şekilde yapılmasını

engelleveceği düşünülmüştür. Dolayısıyla kullanılması planlanan gezi yöntemi bu çalışmaya özel olarak dijital gezi şeklinde uygulanmıştır. ~~Dijital gezide~~ Çocuklara sitenin geneli, vakit geçirdikleri, oynadıkları alanlar ve kendileri için tasarlanan mekanları hatırlatmak amacıyla bir dijital gezi şeklinde tasarlanmıştır.

Site içerisinde çocuklara yönelik tasarlanan ve çocukların kullandıkları alanlar Şekil 5.13'te görüldüğü gibi belirlenen bir rotaya uygun olarak data projektör yardımıyla çocuklara gösterilmiştir. Çocukların bu mekanları ve site içerisindeki konumlarını algılamalarına yardımcı olmak amacıyla, yansıtılan her mekanın yeri, ortaya konulan 1:500 ölçekli harita üzerinde belirtilmiş; gerçek çevrenin harita ve görsel malzeme ile ilişkilendirilmesi sağlanmıştır.

Şekil 5.18 Dijital Gezi Rotası İçin Hazırlanan 1:500 ölçekli Site Vaziyet Planı

Dijital gezinin ardından çocuklarla yansıtılan bu alanların kullanım yoğunluğu ve kullanım tipleri ile ilgili analizler yapmak üzere bir tartışma yapılmıştır. Kavramlar, cümleler, sözcükler ve resimlerle ön analiz ile yapılarak çevre verileri ve sorunları belirlenmiş; gerçekleşen bu ilk aşamada farklı düşüncelerin paylaşılması, ana başlıkların sorgulanması, iletişimin ve paylaşımın sağlanması hedeflenmiştir. Gerçekleşen süreçte bu alanlardaki sorunlar, tehlikeler belirlenmiş ve istekler sıralanmıştır. Çocukların çevredeki sorunları ve ihtiyaçları, oynadıkları alanları belirtmeleri ve aktarmaları amacıyla dijital gezinin algılanması için hazırlanan 1:500 ölçekli site haritasının yanı sıra katılımcı sayısının yüksek olması sebebiyle çocuklar harita dışında verilen kağıtlara da düşüncelerini aktarmışlardır. Çalışmanın bu aşamasında belirtilen kavramların katılımcıların tümü tarafından bilinmesi ve anlaşılması amacıyla sohbet ortamı yaratılmış bu mekanlarda ne gibi oyunlar oynadıkları, çevredeki alanların bu oyunlar için uygun olup olmadığına yönelik bir grup tartışması yapılmıştır.

Şekil 5.19 Çevre Analizi Çalışmasından Görüntüler
(Süreçle ilgili diğer görüntüler ektedir)

- **Oynadıkları alanlar:** Grup tartışmasını takiben çocukların nerede oynadıkları, oyun alanının nasıl olduğu, ne gibi donatıların olduğu, nelerin sevilip sevilmediği konusundaki bilgilerin elde edilmesi amacıyla çocuklardan oyun oynamayı, vakit geçirmeyi sevdikleri alanların resimlerini yapmaları istenmiş ve yapılan resimlerin doğru analizin yapılması için yaptıkları resimlerle ilgili notların yazılması ve kişisel bilgilerinin de eklenmesi istenmiştir.

Şekil 5.20 Resim Çalışmasından Görüntüler
(Süreçle ilgili diğer görüntüler ektedir)

- **Hayallerindeki mekanlar:** Resim çalışmasının ardından çocuklardan birer grup oluşturmaları istenmiştir. Çocuklar 3, 4, 5, 6 ve 8'er kişilik gruplar oluşturduğu görülmüştür. Her gruptan birer temsilci seçilip gruplara maket malzemelerin dağıtılmasının ardından, çocuklardan vakit geçirdikleri alanlardaki isteklerinin ve hayallerindeki alanların maketlerini yapmaları istenmiştir.

Maketlerin tamamlanmasını takiben önerilerini açıklayan kısa bir metin oluşturmaları istenmiş, ayrıca yapılan bu aktivitenin sevilip sevilmediği ile ilgili sohbet edilerek bilgi alınmıştır.

Şekil 5.21 Maket Çalışmasından Görüntüler
(Süreçle ilgili diğer görüntüler ektedir)

Gerçekleştirilen çalışmada katılımın yüksek olması sebebiyle sevdikleri veya sevmedikleri alanları ve hayallerindeki mekanların belirlenmesi için planlanan resim çalışmalarının tümü gerçekleştirilememiştir. Katılımcı sayısının fazla olması sebebiyle çalışmanın iki ayrı sınıfta paralel olarak yürütülmesi her aşamanın kontrolünü zorlaştırmıştır. Çocukların yapılacak maket çalışması sebebiyle heyecanlanması ve sabırsızlanması yapılan resim çalışmasının kısa sürmesine ve hedeflenen tüm verilerin elde edilememesine neden olmuştur. Bu yaş grubuna yönelik yapılan çalışmasının daha verimli olabilmesi için tek ve uygun büyüklükte bir grupla çalışılması yararlı olabilirdi. Tüm çalışma sürecinde bağımsız olmaları amacıyla grupların oluşturulmasında serbest hareket etmeleri istenmesine rağmen bazı gruplarda anlaşmazlıklar ortaya çıkmış; bireysel çalışma isteği veya grubun bölünme talebi olmuştur.

5.2.4 Alan Çalışması Sonuçları ve Değerlendirme

Çalışma çevre analizi ve çözüm önerileri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Sonuçlar, her iki aşama için incelenip bölüm sonunda gerçekleşen çalışma ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır.

5.2.4.1 Çevre Analizi

Yapılan grup tartışmasıyla Oyak Sitesinde oturan veya bölgedeki oyun alanlarını kullanan çocukların sitedeki alanları değerlendirmesi ve çevrenin analizinin yapılması hedeflenmiştir. Bu analizde Oyak Sitesindeki mevcut sosyal donatıların çocuklar için yeterli ve uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Çocuklarla birlikte ortaya konan çevre analizi oyun alanlarındaki, çevrede tasarlanan diğer alanlardaki ve bölgedeki çevresel sorunlar ve ihtiyaçlar olarak analiz edilmiştir.

- Çocukların oyun alanlarındaki sorunları ve ihtiyaçları:

Çocuklar tarafından mevcut oyun alanlarının yeterli sayıda ve büyüklükte olmadığı ortaya konmuştur. Oyun alanlarının düzensiz, sıkışık ve bakımsız olması bölgenin diğer sorunları olarak belirtilmiştir. Çocuklar için tasarlanan bu alanlardaki donatıların eski, bakımsız, pis ve paslı olmasının yanı sıra sağlam olmaması da sıralanan sorunlardandır. Bu alanlarda klasik oyun aletlerinin kullanılmış olduğu ve alanların çocukların hayal gücüne hitap etmeyecek şekilde tasarlanmış olduğu görülmektedir.

“...klasik oyuncaklar değil farklı oyuncaklar...”

“...yağmur yağınca salıncakların altında su birikmesin...”

“...salıncaklar eski kopuyor.”

“...kırık parklar istemiyorum.”

“...parklar seviyemize göre yapılsın...”

“...tehlikesiz yerlerde oyun oynamak isterim.”

- Çocukların çevrede tasarlanan diğer alanlardaki sorunları ve ihtiyaçları:

Oyun alanlarının yanı sıra yapılmış olan yürüyüş alanının yetersiz olması; yapılan spor alanlarının yeterli sayıda ve özellikte olmaması; kötü hava koşullarında kullanılabilecek bir mekan olmaması çocuklar tarafından belirlenen konulardır. Yaşça kendilerinden büyüklerin bu alanları kullandığı ve küçükleri rahatsız ettiği ortaya konan bir diğer sorundur.

“...daha fazla spor alanı – daha fazla yürüyüş alanı...”

“...basketbol sahalarının büyümesi...”

- Bölgedeki diğer çevresel sorunlar ve ihtiyaçlar:

Çocukların çevreyi hem başı boş hayvanlardan hem de çevreye yerleştirilen donatılardan (trafo vb.) dolayı tehlikeli bulduğu gözlemlenmiştir.

“...köpekler bizi hiç kovalamasın.”

“...köpekler gitsin kediler gelsin.”

Çimlere basılmasının yasak olduğu Oyak Sitesinde çocukların rahatça hareket edebileceği doğal alanlar istediği ve oyun oynadıkları alanları da yeşillendirmeyi istediği gözlemlenmiştir.

“...çimende oynamamıza izin vermiyolar.”

5.2.4.2 Çözüm Önerileri

Dijital geziyle yapılan grup tartışması ve resim çalışmalarından elde edilen verilere göre çocuklar maket çalışmasında Oyak Sitesindeki sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik çözüm önerilerini ortaya koymuş ve hayallerindeki mekanları yaratmışlardır. Öne sürülen çözümler analiz bölümünde olduğu gibi çocukların oyun alanlarında, çevrede tasarlanan diğer alanlarda ve bölgede sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik çözümler olmak üzere analiz edilmiştir.

- Çocukların oyun alanlarında sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik çözümler:

Yeterli sayıda olmayan oyun parklarının sayısının artırılmasının gerekliliği ortaya konmuştur. Yeni yapılacak olan çocuk alanlarının mevcuttakilerden daha geniş tasarlanması istenmekte; mevcut parkların temizlenmesi ve alanlardaki donatıların boyanması veya yenilenmesi bir öneri olarak belirtilmektedir. Yenilenecek alanların çim kaplı veya kum dolu olması istenmektedir. Oyun alanlarının birbirinden farklı, maceralı ve farklı işlevlere yönelik donatıları içerecek şekilde tasarlanmasının çocukların ilgisini çektiği gözlemlenmiştir. Yapılacak alanların çocukların oyunlarına göre esnek yapıda olması mekandan beklenen diğer bir özelliktir. Çevredeki oyun alanlarının tek tip olması sebebiyle tüm yaştakilerin aynı mekanlarda vakit geçirmek zorunda oldukları belirtilerek, hem grupların birbirini rahatsız etmesinin engellenmesi hem de gruplar arasındaki oyun tiplerinin farklılığının alana yansımaları sağlamak üzere yaş gruplarına göre ayrı mekanların tasarlanması önerilmektedir.

“...topların içine girilmesini, toparla oynanmasını isterim.”

“...basketbol ve futbol sahalarına 15-20 top isterim.”

“...oyun alanında oyuncaklar olması...”

“...güzel ve heyecanlı olsun.”

“...parkların boyanmasını, temizlenmesini ve yeniden yapılmasını isterim.”

“...küçüklere ayrı park istiyorum.”

Şekil 5.22 “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler

.....bu ev bahçeli, hayvanları olan, ağaçlı doğal bir ev.....

...Bizim maketimiz bir oyun alanını anlatıyor..... Tam eğlenceli bir yer!

Melike, Büşra, Cansu, Asude, Büşra

.....hayvanları da çok sevdiğimizi belirtmek için köpek kulübesi...

Zeynep, Esra ve Kübra Nur

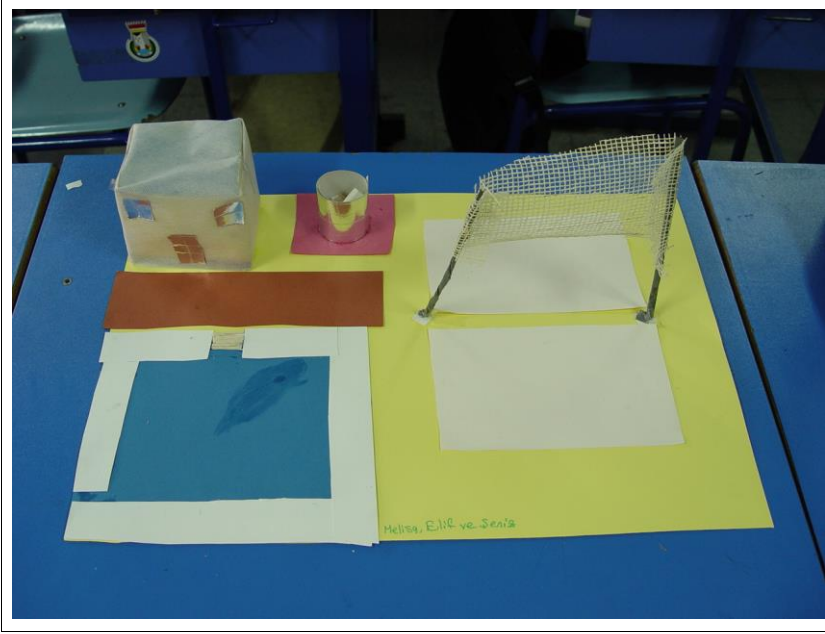
....."Trafik Çocuk Parkı" olarak adlandırdık. Maketimizde ağaçlar, araba, trafik ışıkları, giriş kapısı ve yeşillikler hakim sürüyor. Biz bu parkı trafik amaçlı yaptık. Çocuklara trafik dersi verebiliriz böylesi çocuklar için daha eğlenceli. Bu yüzden okula gittiğimiz bu sitede bu parkı görmek istiyoruz...

Naz, Sena, Merve, Şebnem, Gamze ve Zübeyda

...biz bu makete çardak, yol havuz, sirk yaptık...

Seda, Buse, Tuğçe ve Zeynep

...Çocuk kulübü yaptık çocuklar eylesin diye voleybol sahası yaptık...çocuklar eylesin diye...
Melisa, Elif ve Deniz

...Biz bir oyun parkı yaptık. İçinde ırmak, havuz, dönme dolap, salıncak vb'nin bulunduğu bir park. Burada trafik ve yetişkinler olmadan tüm çocukların rahatça oynayacağını düşündük...
Melis ve Duru Su

- Çocukların çevrede tasarlanan diğer alanlarda sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik çözümler:

Spor yapmak üzere alanların yetersiz olduğu, voleybol, futbol ve basketbol öncelikli olmak üzere yeni spor alanlarının yapılmasının gerektiği belirtilmektedir. Aileleriyle oturacakları herhangi bir alanın olmadığı ve çay bahçelerine benzer yeme içme alanlarının yapılması önerilmektedir. Çocuklar tarafından kay kay alanlarının, bisiklet yollarının, uçurtma alanının çevrede mevcut olmadığı belirtilerek tasarlanması istenmektedir.

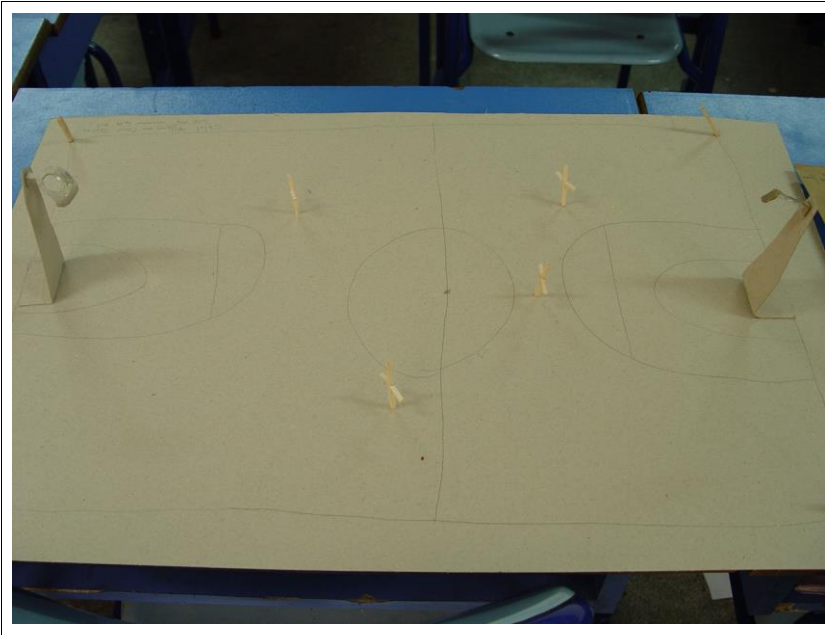
“...boş alanlardan birisine güzel şirin, ağaçlık bir çay bahçesi”

“...yaşlılara ve insanlara dinlenme parkı...”

“...amerikan güreş sahası olsun.”

“...oyun oynanacak ilginç ve tehlikesiz yerler istiyorum.”

Şekil 5.23 “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler

...Bence güzel bir basketbol sahası oldu.. çok güzel de denilemez...

Onur ve Celal

.....çocukların kullanılabileceği bir basketbol sahasıdır. Burada sadece çocuklar oynayabilir. Bu çalışmayı yapmamızın amacı çocukların daha fazla spor yapması içindir.

Ramazan, Bahadır, Kutay, Abdullah, Özlem, Ceren, Enes ve Sevkan

.....yaptığım maket basketbol sahası'dır. Gs ve FB takımları maç yapıyorlar. Bana göre bu yaptığım maket çok güzel, aynı bir takımın gerçek maç yapacağı gibi heyecan geliyor...

Furkan

.....burası zemini yumuşak bir yer; istinyeden gelip oynayacağız; sakın bir arazide bulunacak bir yer; haftanın her saati açık olup kapalı bir sahadır...

Bahtiyar

1) çim ve yumuşak olsun

2) seyirci koltuklar olsun

3) 100 tane top olsun

4) pota boyuma göre inip çıksın

5) ilk yardım yerleri olsun

6) etrafı tellerle çevrili olsun

7) etrafı tellerle çevrili olsun

8) giyinme salonu olsun

Bu saha;

1) zemini çok sert olmayacak şekilde döşenecek

2) top sınırsız

3) bu saha her ay yenilenecek

4) potadaki ipler özenle takılacak

5) saha ücretsiz olacak

Çağatay, Kerem ve Doğukan

- Bölgedeki diğer çevresel sorunlara ve ihtiyaçlara yönelik çözümler:

Çevrenin ağaçlandırılması ve çiçeklendirilmesi, oyun alanlarında tırmanma olanaklarının sağlanacağı ağaçların dikilmesi istenmektedir. Yeterli şekilde güvenliğin sağlanamaması sebebiyle ailelerin endişeli olduğu belirtilerek bölgenin güvenilir bir konut alanına dönüştürülmesine yönelik bir güvenlik birimi yapılması (karakol vb.) önerilmektedir. Tuvalet yapılması da diğer bir öneri olarak göze çarpmaktadır. Oyun alanlarının ve çevresinin pis ve bakımsız olduğunu vurgulayan

çocuklar çöp kutularının konmasının gerekliliğini de belirtmişlerdir. Özellikle köpekler olmak üzere bölgede gezen başıboş hayvanların aşılanması ve barınak yapılması önerilmektedir.

“...köpeklerin eğitilmiş olmasını istiyorum”

“...köpeklere aşı yapıp barınak yapılmasını istiyorum”

“...her yerin çimlendirilmesini istiyorum.”

“...çöp kutularının her yerde olmasını istiyoruz.”

“...sitedeki yollara trafik lambası...”

Şekil 5.24 “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler

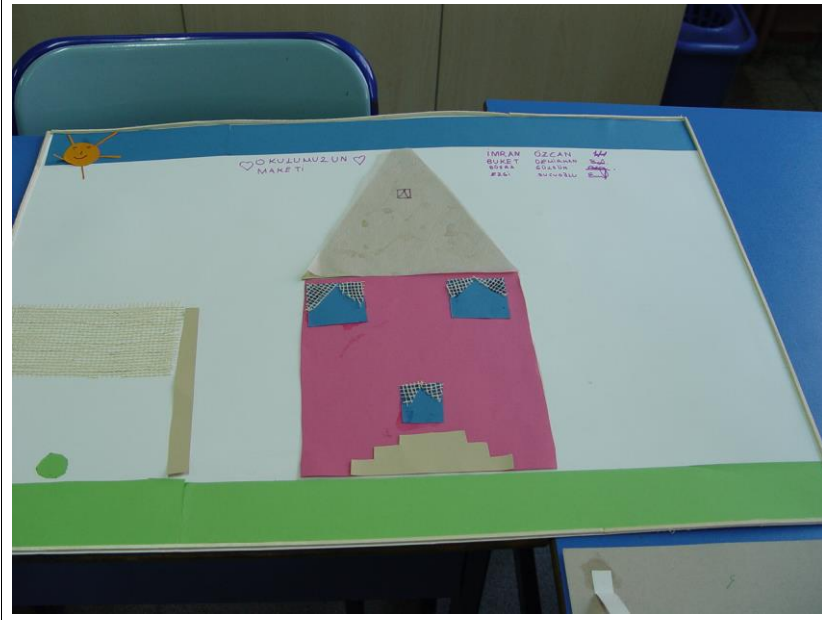

.....Bahçesinde ağaçlar, çimenler, masa ve salıncak var.....Dışarıda masa ve yemyeşil, tertemiz çimler vardır.....

Nilgün, Merve, Camella, Asiye ve Şuranur

.....yansı bir çöl yansı doğal güzellikleri olan bir orman.....Barış, Deniz, Hamit, Yunus Emre ve Yiğit

.....makette okulumdaki heyecanlı mutlu anlarımı anlatmak istedim

İmiran

.....makette heyecanlarımı anlatmak istedim.

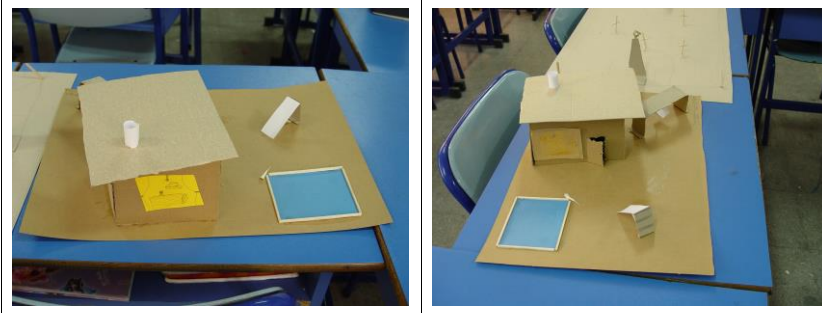
Büşra

.....bu makette okulumu nasıl istemem anlatılıyor.

Buket

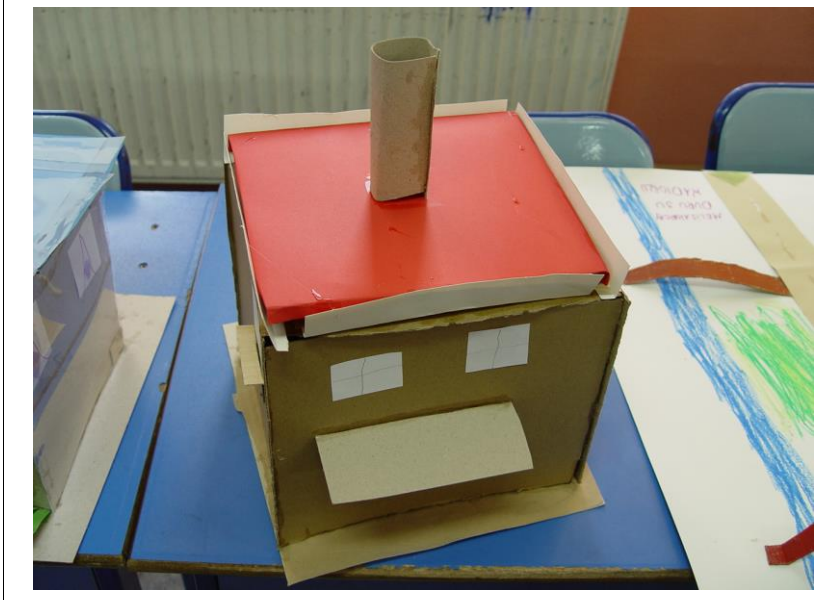
.....okulun çevresindeki güzellikleri anlatıyor.

Ezgi

.....Arkadaşımla beraber güzel bir ev yaptık.

Onur ve Celal

.....bu evi yapmış bulunuyoruz.....

Gökay ve Olcay

...Bizler hiç mutlu değiliz çünkü hiç parkımız yoktur. Çevremizde yeterince ağaçlar yoktur.....o yüzden hayalimizdeki bahçe içinde bir ev...

Yaren su ve Berkecan

5.2.4.3 Değerlendirme

Bu çalışmayla bölgede yaşayan veya bölgeyi kullanan çocukların temel sorunları ve ihtiyaçları kendileri tarafından belirlenmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çocuklar kendi sorunlarını, düşüncelerini ifade etmiş ve diğerlerinin bakış açılarını algılamaya çalışmıştır. İşbirliği içerisinde ihtiyaçlarına cevap veren çözümler geliştirmiş ve hayallerindeki mekanları oluşturmuşlardır.

Yapılan çalışmayla bölgenin mevcut durumuyla ilgili veriler toplanmış, çalışmanın yapıldığı yaş grubunun ihtiyaçları ve sorunları hakkında bilgi edinilmiştir. Elde edilen verilerin tartışılması ve çözüm önerilerinin grup olarak yapılması ortak çalışma deneyimi edinmelerini sağlamasının yanı sıra aralarındaki işbirliğinin ve iletişimin gelişmesinde etkili olmuştur. Grup çalışması deneyimiyle birlikte çocuklar uzlaşmayı ve iletişim becerilerini geliştirmenin yanı sıra yaratıcılık fırsatı elde etmiştir. Yetişkinler bakış- açısından ise bölgeye ilişkin daha önce gözlemlenmeyen ve akla gelmeyen birçok fikrin çocukların saf bakış açılarından görme fırsatı elde edilmiştir.etmişlerdir.

Yapılan analiz ve öneriler değerlendirildiğinde, Ayazağa Oyak Toplu Konut Sitesinde bulunan ve çocuklar için tasarlanan mekanların yeterli ve uygun özelliklerde olmadığı görülmektedir. Bir günlük bir çalışma olmasına rağmen gerçekleştirilen çevre analizi ve çözüm önerileriyle bölgenin ihtiyaçları hakkında birçok veri elde edilmiştir. Aslında çocukların yaşadıkları bölgeyi değerlendirmesiyle elde edilen bilgiler, böyle bir çalışmanın mekanların tasarım aşamasında veya iyileştirilmesi esnasında yapılmasının doğru çözümlere ulaşılması açısından yararlarını ortaya koymaktadır. Bu şekilde gerçekleştirilen tasarımlar, çocukların ve bölgede oturanların ihtiyaçlarına cevap vereceği gibi bölgedeki potansiyel alanları geliştirmesiyle sürdürülebilir olmasını mümkün kılacaktır.

Şekil 5.25 “Çocukların Çözüm Önerileri ve Hayallerindeki Mekanlar” Maket Çalışmasında ortaya Çıkan Ürünlerden Görüntüler

.....üstü kapalı içine kayılan futbol sahası.....

Ali Samet

...futbol ve bütün sporları sevdiğimiz için yaptık..

Mehmet Can, Oğuzcan ve Burhan

...Sahanın yanında kornel bayrakları vardır. Sahamızda kaleler vardır. Ceza sahası içinde bir tane küçük yuvarlak vardır. Orta tarafta ise büyük bir tane yuvarlak vardır. Ona ise orta saha denir.

Mehmet, Burak, Uğur ve Ilgaz Deniz

.....F1 sahası ilk önce kartonu kullanarak yol yaptık. Aliminyum folyolardan araba yaptık. Daha sonra ortasına arabaların izlendiği yeri yaptık. Yanlarına koruma yerleri yaptık...

Ömer ve Birkan

6. SONUÇLAR

Tez çalışmasının amacı; çocukların ve gençlerin katılımının toplum için anlamı ve önemini ortaya koyarak, yaşadıkları çevrenin çocukların ve gençlerin gereksinimlerine cevap veren yapıya sahip olması gerektiği düşüncesiyle çevresel tasarımın, ihtiyaçlarını, isteklerini bilen ve ifade eden çocuklar ve gençlerin katılımlarıyla gerçekleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktır.

Tez kapsamında öncelikle katılım kavramı tanımı, özellikleri ve fikrin geçmişini incelenmiş çocukların ve gençlerin katılımın fikrinin çıkışı, önemi ve yararları üzerinde durulmuştur. Çocukların ve gençlerin hakları ve katılımı konularında yapılan çalışmalar incelenmiş bu konuda yürütülen uluslar arası düzenlemeler, projeler ile yurt dışında ve Türkiye'de etkin olan ulusal ve uluslar arası organizasyonlar araştırılmıştır. Dünyadaki katılım yaklaşımları ve tipleri incelenerek, katılım süreci tasarımı ve aşamaları ile katılım tipini, sürecini etkileyen ve belirleyen yöntemler incelenmiştir. Bu araştırmalar çerçevesinde yurt dışında ve Türkiye'de yapılmış örnekler çocuğun fiziksel ve sosyal çevresine olan etkilerine göre karşılaştırılmıştır. Yapılan araştırmaların sonunda uygulama çalışması olarak, farklı özellikte sosyal donatıları bulunan toplu konut bölgelerinde yaşayan çocuklara yönelik mekanların doğru tasarımının, ihtiyaçlarını bilen çocuklarla birlikte yapılması gerektiği varsayımıyla bir toplu konut yerleşmesi olan Ayazağa Oyak Sitesinde çevrenin analiz edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine çocukların katılımının sağlanması amacıyla alan çalışması yapılmıştır. Çalışmada çocukların kendi ihtiyaçlarını belirleyip sorumluluklarının farkındalığının sağlanmasının yanı sıra vatandaş olarak gelişmeye ve çevrelerini geliştirmeye katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda ele alınan katılım kavramı kısaca alınan kararlara o kararlardan etkilenenlerin katılması şeklinde tanımlanmaktadır. Katılımla bireyler kendi yaşam kalitelerini ve kontrolü ile ilgili kararlarda etkin rol oynamaktadırlar. Katılımcılar elde ettikleri bilgiler ve aldıkları kararlar ile yaşamlarındaki sonuçlarını görerek öğretici bir süreçten geçmektedir. Katılımla toplumdaki gruplar arasında iletişim ve ilişki kurulması, birbirlerinin gereksinimlerini daha iyi anlayabilmesi elde edilmesi hedeflenen sonuçlar arasındadır. Sosyal açıdan ele alındığında, katılımın

toplumdaki demokrasi kavramının gelişmesinde ve toplumsal sorunlara olan farkındalığın artmasındaki etkisi elde edilen önemli sonuçlardandır.

Çocukların ve gençlerin katılımının özü de kendi düşüncelerini ortaya koyabilmeleri ve kendilerini ilgilendiren konularda kararları etkileyebilme gücüne dayanmaktadır. Çocukların ve gençlerin katılımıyla çocukların kişisel olarak bu süreçten etkilenmesinin yanı sıra tüm toplumun da etkilenmesine ve değişmesine neden olmaktadır.

Çocuk hakları ve katılımının anlamı, öneminin anlaşılması ve ülkelere daha bağlayıcı zorunluluklar getirmek için yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların çerçevesinde çalışan ulusal, uluslar arası organizasyonlar ile yürütülen projeler çocukların kendi yaşamlarını etkileyecek kararlarda söz sahibi olması gerekliliği fikrini ortaya koymaktadır. Çocukların kendi toplumlarının sosyal ve kültürel hayatına katılımlarının sağlanmasının yanında kendi doğal ve yapay çevresinin kalitesini etkileyecek kararlarda söz sahibi olmasının toplumu, bireyi ve çevreyi etkileyeceği bir gerçektir.

Katılım sürecinde yapılacak tüm faaliyetlerin uygun bir şekilde planlanması uygulamanın başarılı olmasını sağlayacaktır. Kullanılacak katılım yöntemlerinin belirlenmesi ve birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesi başarılı bir katılım uygulamasının ilk adımları olup çocuklara, gençlere ve yaşadıkları kültüre uygun yöntemler kullanılması katılımın, gerçekleştirildiği topluma yararlı olmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla yaşadıkları çevreyi incelemeleri ve değerlendirmeleri için geliştirilen çeşitli katılım yöntemlerinden doğru olanların seçilmesi amacıyla, uygulanmış katılım yöntemleri incelenmiş ve süreçle olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Çocukların büyüdüğü sosyal ve fiziksel çevrenin çocukların davranışları, ruhsal ve bedensel gelişimlerdeki etkileri kaçınılmazdır. Dolayısıyla sağlıklı nesiller yetiştirilmesi için öncelikle çocuk gelişiminde rolü olan tüm etkenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu kapsamda çocuğun sosyal ve fiziksel çevresini, katılımlarıyla yetişkinlerin ve çocukların birlikte değerlendirmesi ve tasarlaması, uygun ve sağlıklı ortamların oluşturulmasını sağlayacaktır. Bu sebeple tezin alan çalışması, fiziksel çevresinin önemli bir örneği olan konut bölgelerindeki oyun alanlarının çocukların analiz etmesi ve değerlendirmesi şeklinde planlanmıştır. Gerçekleştirilen çalışmayla çocuklar kendi düşüncelerini, sorunlarını, ihtiyaçlarını belirlemiş, ifade etmiş ve işbirliği içersinde kendi ihtiyaçlarına cevap veren çözümler geliştirmiştir. Bu çalışmayla bölgenin mevcut durumuyla ilgili veriler toplanmış, çalışmanın yapıldığı yaş grubunun ihtiyaçları ve sorunları hakkında bilgi edinilmiştir.

Elde edilen veriler, benzer katılım uygulamalarının çevresel tasarımın çocuklar için uygun ve anlamlı olması amacıyla tasarlama veya iyileştirme aşamasında kullanılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; çocukların ve gençlerin içinde bulundukları fiziksel ve sosyal çevrenin katılımlarıyla değerlendirilmesi, iyileştirilmesi veya tasarlanması yaşam kalitesini artırmakta ve doğru olana ulaşılmasını sağlamaktadır. Çocukların ve gençlerin katılımı, doğru tasarım çözümlerine ulaşılmasını sağlayarak gelişme ve değişimin sürdürülebilir olmasını mümkün kılacaktır.

KAYNAKLAR

- Alpagut, Y.**, 2003. Toplu Konut Dış Mekanlarında Tüm Kullanıcılar İçin Erişilebilirlik Ölçütlerinin Saptanması, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başer, M.**, 2005. Zihinsel Gelişim ve Yapısalcılık, Fen Bilgisi Öğretimi Ders Notları, http://mbaser.web.ibu.edu.tr/fenbilgisi/4_zihinsel_gelisim_yapisalcilik.pdf (online available) [erişim 2005].
- Bayazit, N.**, 1982. Planlamaya ve Tasarlamaya Katılma, İ.T.Ü. Matbaası, İstanbul.
- Borden, S.**, 2004. Taking School Design to Students, National Clearinghouse for Educational Facilities, <http://www.edfacilities.org/pubs/schooldesign.pdf> (online available) [erişim 2005].
- Chamberlin, A. O.**, 1998. Toplu Konut Alanları ile Kent Parkları İçerisindeki Çocuk Oyun Alanlarının Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Chawla, L.**, 2001. Evaluating Children's Participation: Seeking Areas of Consensus, *PLA Notes*, 42, 9-13. [a]
- Chawla, L.**, 2001. Putting Old Ideas into Action: the Relevance of Growing up in Cities to Local Agenda 21, *Local Environment*, vol.6, no 1,13-25. [b]
- Chawla, L.**, 2002. Growing Up in An Urbanizing World, Earthscan Publications Ltd., London, England. [a]
- Chawla, L.**, 2002. Insight, Creativity and Thoughts on the Environment: Integrating Children and Youth into Human Settlement Development, *Environmet & Urbanization*, vol.14, no 2, 11-21. [b]
- Chawla, L. and Heft, H.**, 2002. Children's Competence and the Ecology of Communities: A Functional Approach to the Evaluation of Participation, *Journal of Environmental Psychology*, Elsevier Science Ltd, 22, 201-216.
- Chawla, L. and Kjörholt, A. T.**, 1996. Children as Special Citizens, *PLA Notes*, 25, 43-46.

- Cosco, C. and Moore, R.**, 2002. Our Neighborhood is Like That!, in *Growing up in an Urbanizing World*, pp. 35-56, Eds. Chawla, L. ,Earthscan, London.
- Çakır, H.**, 1997. Çocukların Algılamasında Etkili Olan Mimari Parametrelerin Belirlenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çavdar, R.**, 2003, Çocuk ve Mimarlık Projesi, www.mimarlarodasiankara.org (online available) [erişim 2005].
- Çerçi, S.**, 1996. Konut Yakın Çevresinin Kullanıcı Bilişsel Duygusal ve Davranışsal Parametrelere Bağlı Olarak Değerlendirilmesi, *Doktora Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Dahlblom, K.**, 2005. Solos en casa – Home alone, <http://www.crin.org> (online available) [erişim 2004].
- Driskell, D.**, 2002. Creating Better Cities with Children and Youth, Earthscan Publications Ltd., London, England.
- Edwards, M.**, 1996. Instituoanlising Children's Participation in Development, *PLA Notes*, 25, 47-51.
- Francis, M. and Lorenzo, R.**, (2002). Seven Realm in Participation, *Journal of Environmental Psychology*, vol. 22, pp. 157-169.
- Giertsom, A.**, 2001. How Can Organisations Facilitate Children's Participation, *PLA Notes*, 42, pp. 14-17.
- Hart, R. A.**, 1997. Children's Participation, Earthscan Publications Ltd., London, England.
- Johnson, V.**, 1996. Starting A Dialogue on Children's Participation, *PLA Notes*, 25, 30-37.
- Keleş, R.**, 1983. Toplu Konut, Konut Kooperatifleri ve Devlet, Toplu Konut ve Siyasası, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara.
- Koç, F.**, 1999. Çocuk ve Mekan, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Krishnan, A.**, 2003. The Focus-Why Youth and UN-HABITAT?, *Habitat Debate*, vol. 9, no 2, p.12.

- Lawrence, R. J.**, 1987. Housing, Dwellings And Homes : Design Theory, Research and Practice, John Wiley & Sons, Chichester.
- Lynch, K.**, 1977. Growing Up in Cities: Studies of the Spatial Environment of Adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca and Warszawa, MIT Pres, Cambridge.
- Malone, K. and Hasluck, L.**, 2002. Australian Youth, in *Growing up in an Urbanizing World*, pp. 81-109, Ed. Chawla, L., Earthscan, London.
- Milne, B.**, 1996. Children's Rights and the Changing Face of Work in the Field, *PLA Notes*, 25, 38-42.
- Müftü, G.**, 2001. Çocukların Hakları, Milli Eğitim Dergisi, sayı 151, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/muftu.htm> (online available) [erişim 2004].
- Nurick, R. and Johnson, V.**, 2001. Putting Child Rights and Participatory Monitoring and Evaluation with Children into Practice: Some Examples in Indonesia, Nepal, South Africa and the U.K., *PLA Notes*, 42, 39-44.
- Papila, B.**, 1992. Planlamaya Katılım Sürecinde Tarihsel ve Modern Çevre Bilincinin Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Peker, M.**, 2003. Kolb Öğrenme Stili Modeli, Milli Eğitim Dergisi, sayı 157, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/muftu.htm> (online available) [erişim 2005].
- Percy-Smith, B.**, 2002. Constraints and Opportunities in City and Suburban Environments in An English Midlands City, in *Growing up in an Urbanizing World*, pp. 57-80, Ed. Chawla, L., Earthscan, London.
- Percy-Smith, B. and Malone, K.**, 2001. Making Children's Participation in Neighbourhood Settings Relevant to the Everyday Lives of Young People, *PLA Notes*, 42, 1-5.
- Rajbhandary, J., Hart, R. and Khatiwada C.**, 2001. Extracts from the Children's Clubs of Nepal: A Democratic Experiment, *PLA Notes*, 42, 23-28.
- Resmi Gazete**, 1981. 2487 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 10.07.1981 tarih ve 17396 sayı.

- Salvadori, I.**, 2002. Between Fences, Living and Playing in a California City, in *Growing up in an Urbanizing World*, pp. 183-200, Ed. Chawla, L., Earthscan, London.
- Sellers, T. and Westerby, M.**, 1996. Teenage Facilitators: Barriers to Improving Adolescent Sexual Health, *PLA Notes*, 25, 77-80.
- Sugarman, S.**, 1989. Piaget's Construction of the Child's Reality, Cambridge University Press, Cambridge.
- Yazıcı, S.**, 2004. Sosyal ve Kültürel Mekanların Çocuk Gelişimi Üzerinde Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Anon.**, 1986. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları.
- Anon.**, 1992. Türkçe Sözlük, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, Milliyet, İstanbul.
- Anon.**, 1999. Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Anon.**, 2000. Birinci Çocuk Forumu, Unicef, Ankara.
- Anon.**, 2001. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Milli Eğitim Dergisi, sayı 151, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/151/sozlesme.htm> (online available) [erişim 2005].
- Anon.**, 2002. Building Better Cities with Children and Youth, *Environment & Urbanization*, vol. 14, no. 2, 1-5.
- Anon.**, 2004. Children and Youth in Sustainable Development, United Nations for Sustainable Development - Agenda 21 - chapter 25, <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21chapter25.htm> (online available) [erişim 2004]. [a]
- Anon.**, 2004. <http://www.comune.empoli.it> (online available) [erişim 2004]. [b]
- Anon.**, 2005. Child Friendly Cities, <http://www.childfriendlycities.org> (online available) [erişim 2005]. [a]
- Anon.**, 2005. Growing up in Cities, <http://www.unesco.org/most/quic> (online available) [erişim 2005]. [b]

- Anon.,** 2005. İstanbul Çocukları Vakfı, <http://www.istanbulcocuklari.org.tr> (online available) [erişim 2005]. [c]
- Anon.,** 2005. Save the Children, <http://www.savethechildren.net> (online available) [erişim 2005]. [d]
- Anon.,** 2005. Unicef, <http://www.unicef.org> (online available) [erişim 2005]. [e]
- Anon.,** 2005, <http://www.knn.magazine.pdf> (online available) [erişim 2005]. [f]
- Anon.,** 2005, <http://www.festivalofchildren.org> (online available) [erişim 2005]. [g]
- Anon.,** 2005, [camel2.conncoll.edu/.../ children/raisedbra.html](http://camel2.conncoll.edu/.../children/raisedbra.html) (online available) [erişim 2005]. [h]
- Anon.,** 2005, http://www.americasfoundation.net/littleprince_marv_lyons_photos (online available) [erişim 2005]. [i]
- Anon.,** 2005, <http://earth4kids.typepad.com/quic> (online available) [erişim 2005]. [j]
- Anon.,** 2005, <http://www.psikoloji.gen.tr/> (online available) [erişim 2005]. [k]
- Anon.,** 2005, <http://www.mimarlarodasiansankara.org> (online available)[erişim 2005]. [l]

EK B : VELİLERE GÖNDERİLEN AÇIKLAMA

Sayın Veli,

İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı'nda yüksek lisans yapmaktayım. "**Çocukların ve Gençlerin Çevresel Tasarıma Katılımı**" başlıklı tez çalışması yürütüyorum.

Dünyada konuyla ilgili çalışan uluslararası çocuk organizasyonlarının çalışmalarını inceleyip Türkiye'deki örneklerle ilgili araştırma yaptım. Ülkemizde de bu yönde yakın geçmişte yapılan bazı çalışmaları da inceleyerek özgün bir tez araştırması planladım.

Şu anda benim de yaşadığım ve her gün sorunlarını gözlemlediğim Oyak Sitesi'nde bir alan çalışması yapmayı planlıyorum. Yapılan incelemelerden sonra, planlanan çalışma ile ilgili istenen Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Müfettişleri ve T.E.V. Celalettin Buluğ İlköğretim Okulu'ndan gerekli izin belgeleri alınmıştır.

Tez kapsamında; T.E.V. Celalettin Buluğ İlköğretim Okulu'nda okuyan 4. ve 5. sınıf öğrencileri ve üniversite öğretim görevlileri ile birlikte 03.12.2005 Cumartesi günü bir atölye çalışması yapılması planlanmıştır.

Çalışmanın amacı:

- yerel çevreyi çocukların kendisinin algılaması ve analiz etmesinin sağlanması;
- **bölgedeki çocuklar için en uygun tasarımın gerçekleştirilmesi;**
- yaratıcılıklarının geliştirmesi için çocuklara verilen fırsatların artırılması;
- **çocukların kendi sorunlarını ve düşüncelerini geliştirmesi ve ifade etmesi;**
- gereksinimlere ve isteklere cevap veren önerilerin **çocuklar tarafından** tasarlanması

Çalışmanın süreci:

- çocukların ve yetişkinlerin birbirleriyle tanışması;
- küçük gruplar veya tüm grup olarak kendi alanlarıyla ilgili analizler yapılması;
- sorunların ve ihtiyaçların listelenmesi;
- elde edilen verilere göre uygun çözümlerin ve önerilerin birlikte tasarlanması;
- elde edilenlerin tartışılması.

Tüm malzemeler tarafımdan temin edilecek olup kullanılacak malzemeler şu şekildedir: çıta, çubuk, kumaş, bez parçaları, kibrit, kesme şeker, yün, ip, iplik, dergi, gazete, renkli-beyaz karton, A4 kağıt, uhu, yapıştırıcı, bant, ataç, folyo, makas, kalem, renkli kalem, kalemıraş, keçeli kalem, renkli toz boya, pastel boya, suluboya, cetvel, kil ya da oyun hamuru vb.

Bu çalışmada **çocuklarla beraber** aşağıdaki sorulara cevap arayacağız

Nerede oynarız?

Oyun oynadığımız alan önemli mi?

İyi bir oyun alanı nasıl olmalı?

Kendi oyun alanının nasıl olduğunu çizer misin?

Çevrede sevdiğin ve sevmediğin neler var?

Çevrede oyun oynanan yerler nereleridir?

Çevrede oyun oynadığın yerlerde ne gibi oyun araçları veya aletleri var?

Çevredeki oyun alanlarında tehlikeli bulduğun neler var?

Çevrede en hoşlandığın ve hoşlanmadığın yerin resmi/sebepleri nelerdir?

Hayalindeki oyun alanı nasıl?

Oyun alanında neler olmasını istersin? Nasıl değiştirirsin?

Okulunuzda yapılacak olan bu çalışma için gerekli iznin tarafınızdan verilmesini arz ederim.

Saygılarımla,

Seda Genç

Mimar, Mimari Tasarım yüksek lisans öğrencisi

Öğrenci Asistanı, İTÜ Konut Araştırma ve Eğitim Merkezi (www.kaem.itu.edu.tr)

İletişim Bilgileri:

Adres: Cumhuriyet Cad. Oyak Ayazağa Sitesi 13. Blok Daire: 24 34396 Şişli/İstanbul
İş Adresi: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Konut Araştırma ve Eğitim Merkezi No: 134-136
Taksim/İstanbul
Telefon: 212 2898286
İş Telefonu: 212 2931300/2806
Cep telefonu: 532 4467649
Mail adresi: sedagenc@yahoo.com

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Ahsen Özsoy
İş Adresi: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi No:223 Taksim/İstanbul
İş Telefonu: 212 2931300/2228
Mail Adresi: ozsoya@itu.edu.tr

**EK C : ÇOCUKLARIN AİLE YAPISI VE ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK
DÜZENLENEN ANKET**

Sayın Veli,

İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı'nda "Çocukların ve Gençlerin Çevresel Tasarıma Katılımı" başlıklı tez çalışmam kapsamında T.E.V. Celalettin Buluş İlköğretim Okulu'nda okuyan 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile birlikte 03.12.2005 Cumartesi günü bir atölye çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bu anket; tez savunma jürisinde yapılan çalışmanın analizi ile ilgili olarak çalışmaya katılan çocukların aile yapısı ve özellikleri ile ilgili verilerin de edinilmesi önerilmesi üzerine düzenlenmiştir. İlginiz için şimdiden teşekkürler.

Saygılarımla,

Seda Genç

Mimar, Mimari Tasarım yüksek lisans öğrencisi

Öğrenci Asistanı, İTÜ Konut Araştırma ve Eğitim Merkezi (www.kaem.itu.edu.tr)

ANKET

1. Çalışmaya katılan öğrencinin

Adı ve Soyadı:

Yaş:

Sınıf:

2. Şu an oturduğunuz semt:

3. Aile fertleri ile ilgili genel bilgi:

	Yaş	Eğitim durumu	Meslek	Doğum yeri
Baba				
Anne				
1. çocuk				
2. çocuk				
3. çocuk				
3 + çocuk				
Birlikte yaşadığınız diğer aile fertleri				

ŞEKİL B.1: ALAN ÇALIŞMASI SÜRECİNDEN GÖRÜNTÜLER

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

8.

9.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

10.

11.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

12.

13.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

14.

15.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

16.

17.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

18.

19.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

20.

21.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

22.

23.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

24.

25.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

26.

27.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

28.

29.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

30.

31.

Biçimlendirilmiş: Madde İşaretleri ve Numaralandırma

ÖZGEÇMİŞ

Seda GENÇ, 1979 yılında Edirne’de doğdu. 1985’de İstanbul Çapa İlkokul’unda başladığı ilk öğrenimini, Gazi İlkokulu’ndan mezun olarak tamamlamıştır. 1997 yılında Ankara Gazi Anadolu Lisesi’nden mezun olduktan sonra 1998’de İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü’ne girmeye hak kazandı. 2002’de lisans eğitimini tamamladı ve aynı yıl içersinde İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı’nda yüksek lisansa başladı.